

**VALSTYBINĖS KAINŲ IR ENERGETIKOS
KONTROLĖS KOMISIJA**

VEIKLOS ATASKAITA

2007

Ivadas

2007 metai Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai buvo gausūs įvairių įvykių. Vasario mėnesį prasidėjo antrasis veiklos dešimtmetis. Balandį baigėsi Komisijos narių kadencija ir buvo laukiama Vyriausybės ir Lietuvos Respublikos Prezidento sprendimo dėl tolesnio Komisijos narių darbo. Beveik pusmetį Vyriausybė ir Lietuvos Respublikos Prezidentas ieškojo kandidatų į Komisijos narius trečiajai Komisijos kadencijai. Nuo 2007 m. rugsėjo 25 d. Prezidento dekretu Komisijos pirmininku penkeriems metams paskirtas Virgilijus Poderys, nariais penkeriems metams - Danas Janulionis ir Žilvinas Klimka, trejiems metams – Jonas Grigas bei Rimantas Aloyzas Lukoševičius.

2007 metų pavasarį Seimas po ilgų diskusijų priėmė Gamtinių dujų įstatymą, kuris pakeitė gamtinių dujų rinkos reguliavimo principus – įstatymas įpareigojo Komisiją reguliuoti gamtinių dujų tiekimo kainas visiems, taip pat ir laisviesiems vartotojams. Praktika, kai gamtinių dujų tiekimo kainos reguliuojamos visiems vartotojams, galioja Latvijoje, tokią galimybę numato ir Estijos įstatymai. Įsigaliojus įstatymui, Komisijai teko ir naujos funkcijos – pavesta skelbti konkursus naujų teritorijų dujų ofikavimui, parengti naujų vartotojų prijungimo įkainių skaičiavimo metodiką, nustatyti buitinių vartotojų prijungimo įkainius, parengti kitus poįstatyminius teisės aktus. Tačiau aštriausią visuomenės reakciją sukėlė staigus gamtinių dujų kainų pabrangimas dėl išaugusių importo kainų. Nuo 2008 m. sausio 1 d. Lietuva už dujas iš Rusijos moka Vakarų Europos kainomis.

Komisija aktyviai dalyvavo rengiant Šilumos ūkio įstatymo pakeitimo projektą. Įstatymą Seimas priėmė tik metų pabaigoje. Įvairiems interesams atstovaujančios grupės teikė iš esmės priešingus siūlymus dėl šilumos ūkio reguliavimo. Pagal įstatymą Komisija reguliuos stambiųjų šilumos tiekimo įmonių kainas, o smulkioms įmonėms jas nustatys savivaldybė pagal parengtas Komisijos metodikas. Dėl užsitęsusių diskusijų, ar leisti dažniau nei kartą per metus perskaičiuoti šilumos kainas ir kokią nuostatą įtvirtinti įstatyme, šilumos tiekėjai per 2007 metus patyrė apie 100 milijonų litų nuostolių. Naujasis Šilumos ūkio įstatymas suteikė teisę Komisijai nuspręsti, kaip dažnai gali būti peržiūrimos šilumos kainos. Deja, taip ir liko neišspręsta karšto vandens tiekėjo problema.

Elektros energetikos sektoriuje įstatymai, reglamentuojantys reguliavimo principus, 2007 metais nesikeitė. Komisija rengėsi naujam viršutinių kainų ribų reguliavimo periodui. Tik pradėjus darbą trečios kadencijos Komisijai, teko skubiai susipažinti su pateiktais elektros įmonių duomenimis, ir priimti sprendimą, kiek būtina padidinti viršutinės kainų ribas. Komisijai nepakako pateiktų argumentų, tenkinant IAE prašymą didinti gamybos kainą. Elektrinėms, gamybai naudojančioms gamtines dujas, kainas leista pakelti apie 2 centus už kilovatvalandę. Nuo 2008 metų elektros energijos kainos gyventojams nesikeitė, nes skirstomųjų tinklų įmonės savo pelno sąskaita gyventojams pritaikė nuolaidą.

Nuo 2007 m. sausio 1 d. įsigaliojo Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas. Jau iki to laiko Komisija buvo pasirengusi įstatymo vykdymui (t. y. patvirtino Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainų nustatymo metodiką, kitus poįstatyminius teisės aktus). Komisija laukia ir paskutinio įstatymo įgyvendinimo etapo – išduoti licencijas viešiesiems vandens tiekėjams. Tačiau savivaldybės delsia

paskirti viešuosius vandens tiekėjus savo teritorijose. Jau daugiau nei 10 metų vandens tiekėjų veikla yra nuostolinga – 2007 metais vandens tiekėjai iš viso patyrė apie 18 mln. litų nuostolį. Įmonių sustambinimas sudarytų realias galimybes sumažinti sąnaudas ir tada būtų galima tikėtis nenuostolingos veiklos.

Komisija 2008 metais tikisi, kad Seimas pritaris Energetikos įstatymo pakeitimams ir bus sugriežtinta reguliuojamų įmonių atsakomybė už licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimus. Šiuo metu Komisija įmonių atsakingiems pareigūnams gali skirti tik minimalias administracines nuobaudas (t. y. iki 1 500 Lt) už licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimus ir nustatytos informacijos apie ūkinę finansinę veiklą nepateikimą. Tokios nuobaudos yra neefektyvios, nes įmonėms naudingiau sumokėti Administracinių teisės pažeidimų kodekso numatytas baudas, nei užtikrinti tinkamą licencijuojamos veiklos sąlygų vykdymą. Komisija mano, kad sankcijos, taikomos įmonėms už licencijuojamos veiklos pažeidimus, turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios. Daugelyje Europos Sąjungos šalių energetikos reguliuotojui įstatymais yra suteikta teisė taikyti energetikos įmonėms ekonominio poveikio priemonės ir skirti joms baudas.

Energetikos įstatymo pakeitimo projekte siūloma Seimui pritarti mišriam Komisijos finansavimui: dalis biudžeto būtų surenkama iš energetikos įmonių atskaitymų nuo gaunamų pajamų iš reguliuojamos veiklos, dalis – iš valstybės biudžeto. Toks finansavimo būdas yra paplitęs daugelyje Europos valstybių priežiūros institucijų. Jeigu Seimas pritartų tokiam Komisijos finansavimo būdai, Komisija taptų mažiau priklausoma nuo valstybės biudžeto, o užtikrinus pakankamą finansavimą, atsirastų daugiau galimybių išlaikyti aukštos kvalifikacijos darbuotojus, samdyti išorės ekspertus, mokėti atlyginimus kaip ir prižiūrimų sektorių specialistams, įdiegti ar atnaujinti itin brangias informacinių technologijų sistemas iš reguliuojamų įmonių gaunamai informacijai apdoroti.

Komisija artimiausiu metu peržiūrės ir sieks suvienodinti reguliuojamų sektorių metodinius kainodaros principus. Tiek elektros energetikos, tiek gamtinių dujų ar šilumos bei vandens sektorių teikiamų paslaugų kainos turi būti grindžiamos ekonomine logika – visos būtinos tam tikrai veiklai sąnaudos turi būti padengiamos ir leidžiama įmonei užsidirbti „protingą“ pelną. Komisija tikisi rasti pusiausvyrą tarp vartotojų ir reguliuojamų įmonių interesų. Vartotojai turi mokėti tiek, kad tiekėjai galėtų užtikrinti kokybiškas paslaugas.

Komisijos pirmininkas

Virgilijus PODERYS

1. Elektros rinkos reguliavimas

1.1. Metodiniai ir kiti klausimai

2007 metais elektros sektorių reglamentuojantys Energetikos ir Elektros energetikos įstatymai nesikeitė. Tačiau ūkio ministrui patvirtinus naują Įpareigojimų teikti viešuosius interesus atitinkančių paslaugų taisyklių redakciją, buvo pakoreguota Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainos skaičiavimo metodika. Nuo 2008 sausio 1 d. piniginės lėšos viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (toliau – VIAP) sąnaudoms padengti bus surenkamos kartu su piniginėmis lėšomis, gaunamomis teikiant elektros energijos persiuntimo paslaugą. Tai reiškia, kad nebenustatomos elektros energijos, superkamos pagal įpareigojimą teikti VIAP, pardavimo proporcijos. Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainą Komisija, kaip ir anksčiau, nustatys kasmet, tačiau tai jau bus ne kiekio proporcija ir tos proporcijos kaina, bet konkreti viena iš pardavimo paslaugų kainos dedamųjų (anksčiau ji buvo lygi nuliui), pavyzdžiui, papildomų (galios rezervavimo) paslaugų kaina.

Tuo pačiu apmokėjimas bus taikomas nebe tiekėjams ir laisviesiems vartotojams, importuojantiems elektros energiją, bet visiems vartotojams, kurių įranga prijungta prie perdavimo sistemos, skirstomųjų tinklų operatoriams bei elektros energijos gamybos leidimus turintiems juridiniams ar fiziniams asmenims, gaminantiems elektros energiją ir vartojantiems ją savo teritorijoje savo įmonės reikmėms ar tiekiantiems elektros energiją jos teritorijoje esančių juridinių ar fizinių asmenų reikmėms. Taip pat pagal Elektros energetikos įstatymo 45 str. 1 dalį už VIAP turi sumokėti ir tiesiogine linija elektros energiją gaunantys asmenys.

Minėti pakeitimai supaprastino VIAP sąnaudų apmokėjimo tvarką, nebevaržys tiekėjų teisės laisvai ir tiesiogiai prekiauti su gamintojais, už VIAP mokės visi vartotojai/gamintojai, kurių elektros įrenginiai prijungti prie perdavimo sistemos ir/ar skirstomųjų tinklų, taip pat ir asmenys, gaunantys elektros energiją tiesiogine linija.

Siekiant toliau įgyvendinti Nacionalinės energetikos strategijos tikslus ir skatinti elektros energijos gamybą termofikaciniu režimu, Komisija patikslino Elektros energijos supirkimo kainos iš bendrų šilumos ir elektros energijos gamintojų reguliavimo taisykles (toliau – Taisyklės). Pagal jas ūkio ministro nustatytoms remiamoms apimtims skaičiuojamos termofikacinės elektrinės, kurios tiekia šilumą į miestų centralizuotus šilumos tiekimo tinklus, pagamintos elektros energijos supirkimo kainos. Šios elektros energijos supirkimo sąnaudos įtraukiamos į VIAP kainos skaičiavimus.

Naujoje Taisyklių redakcijoje, atsižvelgiant į ankstesnių metų sąnaudas, buvo nustatyti konkretūs elektros galios dydžio kategoriją nusakantys koeficientai, patikslinta kuro kainos pasikeitimo įtaka bazinei elektros energijos kainai, patikslintas naujos statybos elektrinėms papildomų lėšų poreikį įvertinančio koeficiento taikymas, įvertinama vartojimo kainų indekso įtaka. Tai skatina naujų, termofikacinių energiją generuojančių įrenginių atsiradimą, naudingai išnaudojant esamą termofikacijos potencialą Lietuvoje.

Spręsdama metodologinius klausimus, Komisija dalyvauja ir įvairioje tarptautinėje veikloje. Dalyvaujant Europos energetikos reguliuotojų tarybos (CEER – angl.) veikloje pradėta perdavimo sistemos operatorių lyginamoji analizė, svarstyti perdavimo siste-

mos operatorių elektros energijos tranzito išlaidų kompensavimo, tolesnio elektros rinkų liberalizavimo klausimai. Dalyvaujama Europos elektros ir dujų reguliuotojų darbo grupės (ERGEG – angl.) veikloje bei Baltijos regioninės iniciatyvos sukurtose 3 darbo grupėse dėl tarp sisteminių mainų kompensavimo tarp perdavimo sistemos operatorių, balansavimo ir licencijavimo, kuriose derinama informacija ir taikomi apskaitos principai, kuriant Baltijos elektros rinką.

Be šių Europos Sąjungos institucijų dar dalyvaujama Energijos reguliuotojų regioninės asociacijos (ERRA– angl.), jungiančios JAV, Rytų Europos ir dalį Eurazijos šalių, veikloje. Kaip ir kasmet, nuo 2005 metų, remiantis Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2003/54/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, 2007 metais Komisija parengė ataskaitą Europos Komisijai apie elektros rinką Lietuvoje.

1.2. Rinkos priežiūra

2007 metai buvo šeštieji elektros ūkyje veikiančios rinkos metai. Elektros energija rinkoje prekiaujama pagal Prekybos elektros energija taisykles. Nuo 2007 m. liepos 1 d. visi vartotojai turi teisę elektros energiją pirkti rinkoje, t. y. derėtis su nepriklausomais tiekėjais dėl elektros energijos gamybos ir tiekimo paslaugos kainų. Tačiau kaip ir ankstesniais metais, šia teise pasinaudojo tie patys rinkos dalyviai ir suvartojo 12 proc. viso šalyje naudingai pateikto elektros energijos kiekio. Priežastis – sąlyginai pigesnė, nei rinkos sąlygomis skirstomajame tinkle siūlo nepriklausomi tiekėjai, visuomeninių tiekėjų parduodama elektros energija.

Lietuvoje veikia viena perdavimo sistemos operatoriaus funkcijas atliekanti įmonė - AB „Lietuvos energija“. Ji yra perdavimo (110-330 kV įtampos) tinklo savininkas, sistemos ir rinkos operatorius. Skirstymo veiklą Lietuvoje iš esmės vykdo 2 skirstymo įmonės: AB Rytų skirstomieji tinklai ir AB „VST“. VĮ „Visagino energija“ skirsto elektros energiją Visagino mieste. Kitos skirstymo įmonės yra smulkios, esančios pramonės įmonių, kurių vidaus tinklas tiesiogiai prijungtas prie perdavimo tinklų, teritorijose. Visos šios įmonės yra elektros skirstomųjų tinklų, t. y. žemos (0,4 kV) ir vidutinės įtampos (iki 110 kV) elektros tinklų savininkės. Jos visos atlieka skirstomojo tinklo operatoriaus bei visuomeninio tiekėjo (VT) arba nepriklausomo tiekėjo (NT) funkcijas. Visuomeninis tiekėjas yra įpareigotas tiekti elektros energiją visiems to pageidaujantiems vartotojams aptarnaujamoje teritorijoje. Tiekėjų užimama nupirkto elektros energijos rinkos dalis 2007 m. pateikta 1 lentelėje.

1 lentelė. Tiekėjų užimama nupirkto elektros energijos rinkos dalis 2007 m.

Tiekėjai	Kiekis, MWh	Dalis, proc.
Nepriklausomi tiekėjai (NT)	1.122,9	12
VT AB Rytų skirstomieji tinklai	4.132,5	45
VT AB „VST“	3.938,0	42
VT „Visagino energija“	58,2	1
Iš viso	9.251,6	100

1.3. Didmeninė rinka

Reorganizuotame elektros energetikos sektoriuje veikla vykdoma šiais principais:

- yra trys pagrindinės veiklos – elektros energijos gamyba, elektros energijos persiuntimas ir tiekimas;
- elektros gamyba užsiima elektrinės, kurios savo produkciją parduoda bendroje tiekėjų ir gamintojų didmeninėje elektros rinkoje;
- tiekimu (perpardavimu) užsiima tiekėjo licenciją turinčios įmonės, perkančios elektrą didmeninėje rinkoje iš gamintojų ir ją parduodančios vartotojams;
- elektros energijos persiuntimu užsiima perdavimo sistemos ir skirstomojo tinklo operatoriaus licenciją turinčios įmonės;
- gamyba ir tiekimas veikia konkurencijos sąlygomis, elektros energijos persiuntimas yra monopolinė veikla.

Sisteminų paslaugų rinka Lietuvoje neveikia.

2007 metais Lietuvoje esamų elektrinių galia buvo apie 5 GW, iš kurių branduolinė sudarė 26 proc. ir šiluminės elektrinės – 53 proc. Lietuvos elektrinių 2007 metų gamybos duomenys pateikti 2 lentelėje. Iš esmės šalies elektros energijos poreikį patenkina VĮ Ignalinos atominė elektrinė. Esant sistemos vidutiniam apkrovimui, elektros energiją tiekia atominė elektrinė ir šiluminės elektrinės. Elektros energijos vartojimo piko metu kartu su VĮ Ignalinos atominė elektrine bei šiluminėmis elektrinėmis sistemą palaiko Kruonio HAE, užtikrindama operatyvinę rezervą.

2 lentelė. Elektrinių gamybos duomenys 2007 m. mln. kWh

Gamintojas	2007 m.	
	Gamyba	Patiekta į tinklą
Ignalinos atominė elektrinė	9832,8	9074,8
Lietuvos elektrinė	963,4	866,8
Vilniaus energija	686,2	575,8
Kauno termofikacijos elektrinė	711,6	623,3
Kruonio hidroakumuliacinė elektrinė	537,5	537,5
Kauno hidroelektrinė	324,7	321,1
Mažeikių elektrinė	241,9	199,2
Klaipėdos ŠT elektrinė	25,9	20,1
Kauno energija	1,7	-1,4
Mažosios hidroelektrinės	96,4	96,4
Vėjo elektrinės	106,2	106,2
Biomasės elektrinės	65	65
Kitos elektrinės	408,7	374,2
Iš viso:	14002,0	12859,0

2007 m. didmeninėje elektros energijos rinkoje prekiavo šios įmonės:

Gamintojai:

- VĮ Ignalinos atominė elektrinė;
- AB Lietuvos elektrinė;
- UAB „Vilniaus energija“;
- AB „Kauno energija“;
- UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“;
- AB „Mažeikių nafta“;
- AB „Lifosa“;
- UAB „Vėjų spektras“;
- UAB „Achema hidrostatys“ (UAB „Renerga“);
- UAB „Panevėžio energija“.

Visuomeniniai tiekėjai:

- AB Rytų skirstomieji tinklai;
- AB „VST“;
- VĮ „Visagino energija“.

Nepriklausomi tiekėjai:

- AB „Mažeikių nafta“;
- AB „Achema“;
- AB „Akmenės cementas“;
- AB „Ekranas“;
- Prekybos namai „Giro“;
- UAB „Korelita“;
- UAB „Fortis energy“;
- UAB „Energijos realizacijos centras“

Elektros energijos pardavimas (3 lentelė) užsieniui 2007 metais sudarė 2,5 TWh. Eksportas, palyginti su 2006 metais, padidėjo 18 proc. AB „Lietuvos energija“ eksportavo elektros energiją į Latviją, Estiją, Baltarusiją, Rusiją, Lenkiją ir Skandinaviją.

2007 metais buvo importuota 1,16 TWh elektros energijos. Pagrindiniai importo laikotarpiai - Latvijos pavasarinis potvynis ir VĮ Ignalinos atominės elektrinės reaktoriaus remontas.

3 lentelė. Elektros eksportas-importas, 2007 m. mln. kWh

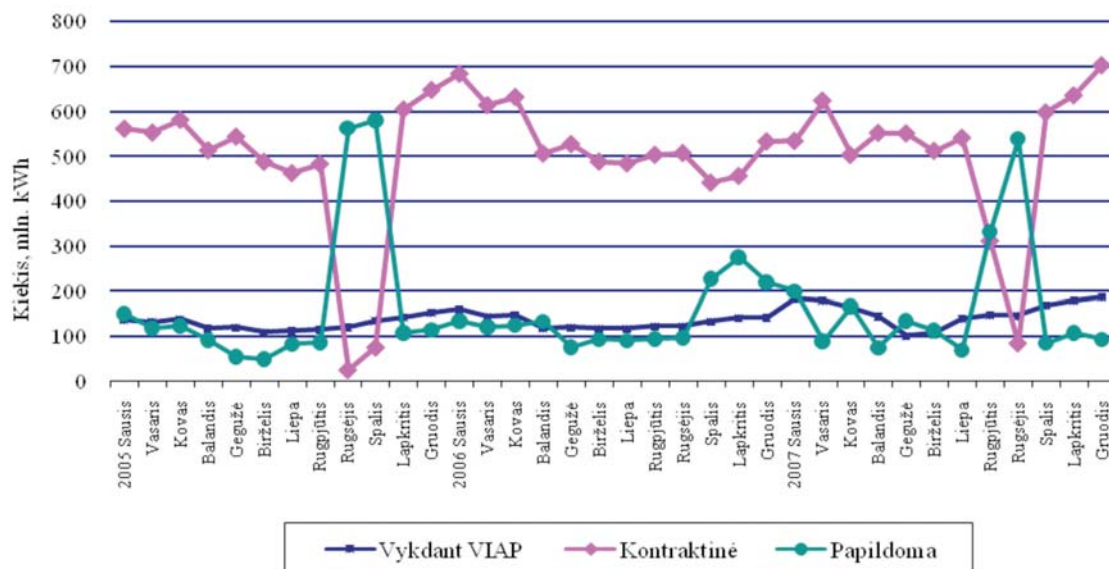
2007 m.	Eksportas į						Importas iš			
	Latviją	Baltarusiją	Skandinaviją	Rusiją	Estiją	Iš viso:	Rusijos	Latvijos	Estijos	Iš viso:
Iš viso:	507,5	554,4	345,5	802,0	310,4	2519,8	1054,1	77	32,5	1163,7

1.4. Elektros energijos prekybos apimtys

2007 metais aukcione parduota apie 20 proc. elektros energijos nuo patiektos šalies rinkai, t. y. beveik 5 procentiniais punktais mažiau nei praėjusiais metais. Padidėjo kontraktinės (2 proc. punktais) ir VIAP (3 proc. punktais) elektros energijos kiekis. Pagrindinis rinkos dalyvis aukcione taip pat buvo VĮ Ignalinos atominė elektrinė, išskyrus tada, kai remonto metu ją pakeitė AB Lietuvos elektrinė.

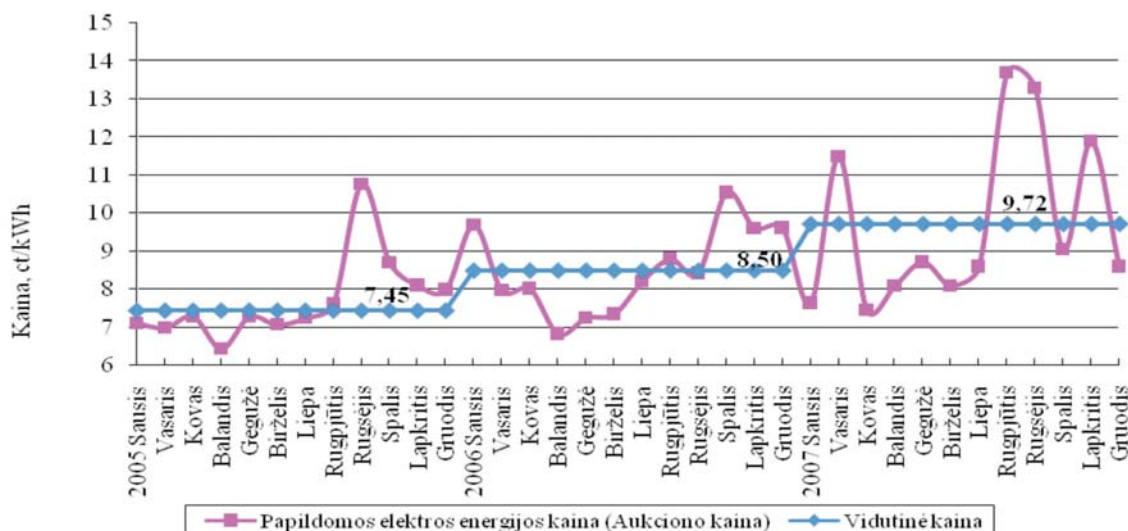
Rinkoje prekiaujama 3 rūšių elektros energija: kontraktine elektros energija, elektros energija, vykdančią įpareigojimą teikti viešuosius interesus atitinkančias paslaugas (VIAP) ir papildoma elektros energija aukcione (1 pav.).

1 pav. Rinkos dalyvių nupirkta elektros energijos kitimas pagal rūšį 2005-2007 metais

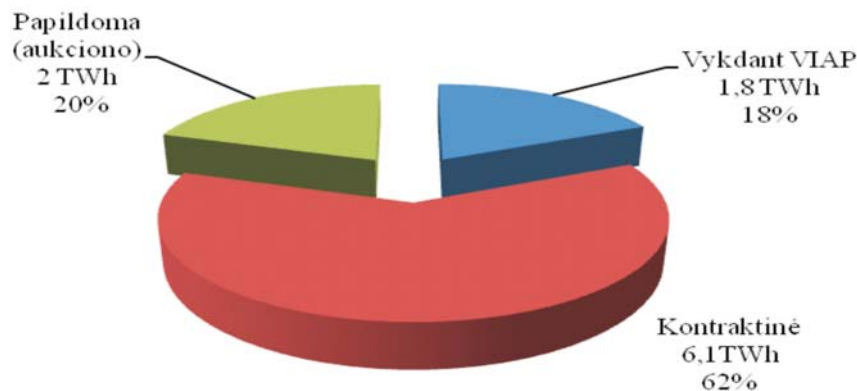
Daugiausia elektros energijos rinkoje (apie 62 proc.) buvo prekiaujama pagal dvišales sutartis. Didžiausią elektros kiekį pagal dvišales sutartis ir prekybai aukcione pardavė VĮ Ignalinos atominė elektrinė. Šiluminės elektrinės paprastai tiekia elektros energiją rinkai, vykdydamos įpareigojimus teikti viešuosius interesus atitinkančias paslaugas. Didžiausią šios rūšies elektros energijos kiekį rinkai tiekia AB Lietuvos elektrinė, UAB „Vilniaus energija“ bei UAB Kauno termofikacinė elektrinė. 2007 metams buvo patvirtinta elektros energijos, superkamos pagal įpareigojimą teikti viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, pardavimo proporcija – 20,02 proc. (17,35 proc. – 2006 m.) ir elektros energijos, superkamos pagal įpareigojimą teikti viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, vidutinė kaina – 19,72 ct/kWh (14,91 ct/kWh – 2006 m.). Kaip kito elektros kaina aukcione, pavaizduota 2 paveikslėlyje.

2 pav. Aukciono (papildomos elektros energijos) kainos dinamika 2005-2007 m.

2007 metais aukciono kainos labai svyravo: mažiausia kaina (7,46 ct/kWh) buvo kovo mėnesį, kai prekyboje buvo nemaža pigios importuotos elektros energijos dalis, ir didžiausia – rugpjūčio mėnesį (13,75 ct/kWh), kai dėl atominės elektrinės remonto aukcione buvo prekiaujama brangia Lietuvos elektrinės ir importuota elektros energija. Vidutinė aukciono kaina 2007 metais buvo 9,72 ct/kWh, t. y. didėjo 1,22 ct/kWh, palygininti su 2006 metais.

3 pav. Parduotos elektros energijos struktūra 2007 m.

4 lentelė. Kontrakcinės elektros energijos prekybos apimtys tarp tiekėjų ir gamintojų 2007 m., MWh

Tiekėjas	Gamintojas			IŠ VISO
	VĮ Ignalinos atominė elektrinė	AB Mažeikių elektrinė	Kitos	
VT AB Rytų skirstomieji tinklai	2.755.068	0	0	2.755.068
VT AB "VST"	2.593.547	0	68	2.593.615
VT VĮ "Visagino energija"	40.584	0	0	40.584
NT AB "Mažeikių elektrinė"	245.169	174.120	0	419.289
NT AB "Achema"	204.200	0	0	204.200
NT UAB "Akmenės cementas"	82.382	0	0	82.382
NT UAB Korelita	31.953	0	0	31.953
NT AB "Ekranas"	2.920	0	0	2.920
IŠ VISO	5.955.823	174.120	68	6.130.011

VT – visuomeninis tiekėjas, NT – nepriklausomas tiekėjas

1.5. Mažmeninė rinka

Elektros energijos tiekimo sektoriuje licencijas visuomeninio tiekėjo veiklai vykdyti 2007 m. pabaigoje turėjo 6 įmonės, nepriklausomo tiekėjo licencijas - 18 įmonių. Nepriklausomo tiekėjo veiklą, tiekdamas vartotojams elektros energiją, 2007 m. vykdė 6 įmonės: AB „Mažeikių nafta“, AB „Achema“, AB „Akmenės cementas“, AB „Ekranas“, UAB „Korelita“ ir Prekybos namai „Giro“. UAB „Fortis energy“ teikė elektros energiją į aukcioną, o UAB „Energinijos realizacijos centras“ – į aukcioną ir perdavimo sistemos operatoriui. Per 2004 - 2007 metus elektros energijos tiekėją pakeitė tik vartotojai, gaunantys elektros energiją iš elektros perdavimo tinklo.

Visuomeninis tiekėjas privalo sudaryti sutartis ir tiekti elektros energiją visuomeniniais tarifais licencijoje nurodytoje teritorijoje visiems esantiems ir to pareikalavusiems vartotojams, nepasirinkusiems nepriklausomo tiekėjo. Pagrindiniai visuomeniniai tiekėjai, tiekiantys energiją visiems to pageidaujantiems vartotojams aptarnaujamoje teritorijoje - tai AB Rytų skirstomieji tinklai ir AB „VST“, kurie užima pagrindinę tiekimo rinkos dalį. Ji sudaro apie 86 proc. parduotos elektros energijos šalies vartotojams. Šalyje gyventojams parduodama 28 proc., pramonės įmonėms – 33 proc., žemės ūkiams - 2 proc. ir kitiems vartotojams – 37 proc. elektros energijos.

Elektros energijos persiuntimo paslaugos kaina skiriasi priklausomai nuo to, iš kokios įtampos elektros tinklų vartotojai gauna elektros energiją. Tipiniai stambūs pramonės vartotojai, suvartojantys apie 24 GWh elektros energijos per metus, kurių leistinoji naudoti galia siekia 4 000 kW, paprastai elektros energiją gauna iš vidutinės (I_g) ir aukštos (I_g') įtampos elektros skirstomųjų tinklų, o verslo klientai (I_b), kurių metinis suvartojimas siekia 50 MWh bei leistinoji naudoti galia – apie 50 kW ir namų ūkiai (D_c), per metus suvartojantys apie 3 500 kWh, paprastai elektros energiją gauna iš žemos įtampos elektros skirstomųjų tinklų. Atitinkamai jų vidutinės elektros energijos persiuntimo kainos parodytos 5 lentelėje.

5 lentelė. Vidutinė visuomeninė elektros energijos kaina pagal komponentes 2007 m., ct/kWh

Pavadinimas/Vartotojų grupė	(I_g')	I_g	I_b	D_c
Vidutinė persiuntimo paslaugų kaina	3,61	8,97	19,55	19,55
iš jos:				
perdavimo paslaugos kaina	2,43	2,43	2,43	2,43
papildomų paslaugų kaina	1,18	1,18	1,18	1,18
Energijos ir tiekimo paslaugos kaina	10,18	10,18	10,18	7,3
Mokesčiai (PVM – 18 proc.)	2,48	3,45	5,35	4,84
Iš viso (be PVM)	13,79	19,15	29,73	26,85
Iš viso (įskaitant visus mokesčius)	16,27	22,6	35,08	31,69

Padidėjus gamtinių dujų kainoms, Komisija įvertino vidutinę prognozuojamą elektros energijos gamybos kainą visuomeninėse kainose 2007 metams - 9,98 ct/kWh, kuri, palyginti su 2006 metais, padidėjo - 1,5 ct/kWh. Tačiau 0,09 ct/kWh buvo sumažinta galios rezervų kaina. Konkrečias perdavimo, skirstymo, visuomeninio tiekimo paslaugų ir visuomeninės elektros energijos kainas ir tarifus nustato bei keičia elektros energijos tiekėjai ir paslaugų teikėjai. 2007 metams AB „Lietuvos energija“ vidutinė perdavimo paslaugos kaina padidėjo

0,11 ct/kWh (už elektros energijos perdavimą padidėjo 0,2 ct/kWh, bet už galios rezervus mažėjo 0,09 ct/kWh). Taigi gamybos ir perdavimo kainos didėjimas 2007 metais sudarė 1,61 ct/kWh. Kartu su pačios elektros energijos, perkamos visuomeninio tiekėjo vartotojų poreikiams, pabrangimu, brango ir skirstomųjų tinklų operatorių perkama elektros energija būtinoms technologinių įrenginių sąnaudoms bei savosioms reikmėms padengti. Skirstomųjų tinklų operatoriai šias sąnaudas nusprendė kompensuoti iš dalies: apie 40 proc. įtraukiant į elektros energijos skirstymo paslaugos kainą (0,09 ct/kWh), o likusius 60 proc. skirstomųjų tinklų operatoriai turėjo padengti efektyvindami savo veiklą bei mažindami elektros energijos technologines sąnaudas. Todėl vidutinis elektros energijos tarifų padidėjimas vartotojams sudarė 1,7 ct/kWh be pridėtinės vertės mokesčio ir 2 ct/kWh su pridėtinės vertės mokesčiu.

AB Rytų skirstomieji tinklai 2005 - 2006 metais vidutinės įtampos vartotojams siūlė tris dvinarius galios ir energijos dedamosios mokėjimo planus. Nuo 2007 m. sausio 1 d. energijos dedamosios tarifai žemos įtampos tinklų komerciniams vartotojams taip pat buvo diferencijuojami į laisvai vartotojo pasirenkamus tris tarifų planus – galios ir energijos dedamųjų kainų kombinacijas.

Galios dedamosios ir mokėjimo planų įvedimas vidutinės įtampos tinklų vartotojams parodė, jog vartotojų skatinimas efektyviau išnaudoti turimas galias davė teigiamų rezultatų, buvo atsisakyta nereikalingų perteklinių pajėgumų, o turimos leistinos galios išnaudojamos efektyviau. Per 2007 metus AB Rytų skirstomuosiuose tinkluose bendras apkrovimo koeficientas (vartotojų turimos galios išnaudojimas) vidutinės įtampos tinkluose padidėjo iki 24 proc., palyginti su 12 proc. 2003 metais, kai dar nebuvo taikomi dvinariai tarifai. Žemos įtampos tinkluose padidėjimas nebuvo labai žymus ir siekė 11 proc., palyginti su 9 proc. 2006 metais, kai buvo pradėtas taikyti dvinaris tarifas. Nuo 2008 m. padidėjusi galios dedamoji turėtų labiau paskatinti vartotojus, gaunančius elektros energiją iš žemos įtampos tinklų, atsisakyti perteklinių galių arba jas naudoti efektyviau.

Dėl mokėjimų už leistiną galią atsiradę pokyčiai 2007 m., palyginti su 2006 m. rodo, kad didėjant elektros energijos suvartojimui, pajamų už galios dedamąją dalis bendrose pajamose mažėja, galių panaudojimo efektyvumas didėja (6 lentelė), o vartotojai siekia efektyviau panaudoti tinklo galias:

6 lentelė. Skirstomųjų tinklų operatorių dvinarių tarifų taikymo rezultatų pokyčiai 2006 - 2007 m.

Pokytis, %	Suvaltos elektros energijos	Pajamų	Apmokestintų galių	Pajamų už galią	Pajamų už galios dedamąją dalies pajamose	Galių panaudojimo efektyvumo
AB „VST“						
Žemoji įtampa	4,2	10,1	2,8	5,3	-4,3	1,3
Vidutinė įtampa	7,9	17,8	3,5	7,9	-8,4	4,3
Iš viso	5,9	12,7	3,0	6,2	-5,8	2,8
AB Rytų skirstomieji tinklai						
Vidutinė įtampa	2,8	12,0	0,3	-5,7	-15,8	2,5

Pavyzdžiui, per 2005 m. – 2007 III ketv. AB „VST“ vartotojai atsisakė 435 MW perteklinių leistinių galių – 28 MW vidutinės įtampos tinkluose ir 407 MW žemos įtampos tinkluose (7 lentelė).

7 lentelė. Atsisakyta leistinių galių AB „VST“ skirstomuosiuose tinkluose, MW

	2005 m.	2006 m. I pusm.	2006 m. II pusm.	2007 m. I pusm.	2007 m. III ketv.
Žemoji įtampa	283,8	44,1	36,3	18,8	24,1
Vidutinė įtampa	9,5	12,2	2,9	2,1	1,6

AB Rytų skirstomuosiuose tinkluose, įvedus galios mokestį vartotojams, gaunantiems elektros energiją iš vidutinės įtampos tinklų, leistinoji naudoti galia sumažėjo 1,7 karto, o 2007 m., įvedus galios mokestį žemos įtampos tinklų visiems vartotojams, buvo atsisakyta 157 MW perteklinių pajėgumų (9,5% sumažėjimas).

Išanalizavus AB Rytų skirstomųjų tinklų ir AB „VST“ ataskaitinius duomenis, nustatyta, kad 2006 metais visuomeninių elektros energijos bei elektros energijos skirstymo paslaugos tarifų svertiniai vidurkiai neviršijo viršutinių ribų nei vidutinės, nei žemos įtampos tinkluose (8 lentelė). Preliminarūs metiniai (neaudituoti) 2007 m. nustatytų kainų ir tarifų svertiniai vidurkiai pateikiami 9 lentelėje.

8 lentelė. Metiniai 2006 m. nustatytų kainų ir tarifų svertiniai vidurkiai

	Mato vnt.	AB Rytų skirstomieji tinklai		AB „VST“	
Įtampa		Vidutinė (6;10;35 kV)	Žemoji (0,4 kV)	Vidutinė (6;10;35 kV)	Žemoji (0,4 kV)
Skirstymo paslaugos	(ct/kWh)	5,76	7,15	6,36	10,18
Visuomeninės kainos	(ct/kWh)	17,92	25,07	18,5	28,68

9 lentelė. Preliminarūs metiniai (neaudituoti) 2007 m. nustatytų kainų ir tarifų svertiniai vidurkiai

	Mato vnt.	AB Rytų skirstomieji tinklai		AB „VST“	
Įtampa		Vidutinė (6;10;35 kV)	Žemoji (0,4 kV)	Vidutinė (6;10;35 kV)	Žemoji (0,4 kV)
Skirstymo paslaugos	(ct/kWh)	5,91	8,2	6,33	9,04
Visuomeninės kainos	(ct/kWh)	19,74	27,94	20,14	29,18

Skirstomųjų tinklų bendrovių ūkinę politiką atspindi ir jų efektyvumo rodikliai. Kaip matyti iš 10 lentelės, išlaidos, tenkančios vienai parduotai kilovatlai, vienam abonentui arba 1 km linijai, abiejose įmonėse yra panašios.

10 lentelė. 2007 m. skirstomųjų tinklų efektyvumo rodikliai

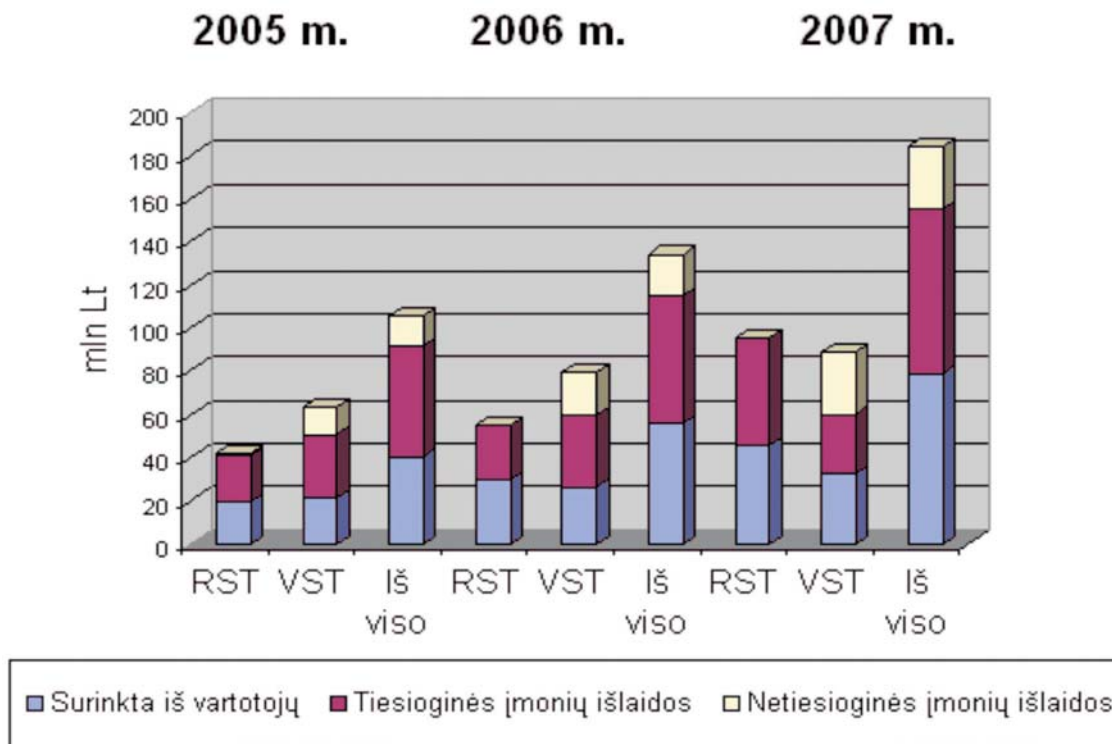
Eil. Nr.	Rodikliai	Mato vnt.	VST	RST
1.	Gauta elektros energija į skirstomuosius tinklus	mln. kWh	4298	4549
2.	Parduota elektros energija vartotojams	mln. kWh	3938	4132
3.	Elektros energijos nuostoliai	mln. kWh	338	416
4.	Elektros energijos nuostolių procentas	proc.	7,855	9,15
5.	Išlaidos, tenkančios 1 kWh	Lt/kWh	0,113	0,100
6.	Išlaidos, tenkančios 1 km linijų	Lt/km	7705	6603
7.	Išlaidos, tenkančios 1 abonentui	Lt/ab	624	557
8.	Paskirstyta energijos 1 abonentui	kWh/ab	5541	5541
9.	Linijų ilgis, tenkantis 1 abonentui	km/ab	0,081	0,084
10.	Nutiesta naujų linijų	km	503	436
11.	Suremontuota linijų	km	2952	4428
12.	Suremontuota transformatorių pastočių	vnt.	24	20
13.	Suremontuota transformatorinių	vnt.	1113	1256
14.	Pastatyta naujų transformatorinių pastočių	vnt.	1	0
15.	Pastatyta naujų transformatorinių	vnt.	301	308
16.	Prijungta naujų vartotojų	vnt.	11331	14717
17.	Prijungtos naujos galios	MW	140	189,6
18.	Darbo užmokesčio fondas, tenkantis 1 km linijų	Lt/km	913	1418
19.	Darbo užmokesčio fondas, tenkantis 1 km suremontuotų linijų	Lt/km	17788	20145
20.	Darbo užmokesčio fondas, tenkantis 1 patiektai kWh	Lt/kWh	0,013	0,022

1.6. Naujieji vartotojai

Įrenginių prijungimo prie elektros tinklų tvarką ir sąlygas reglamentuoja Ūkio ministerijos patvirtintos energijos vartotojų, gamintojų energetikos objektų prijungimo prie veikiančių energetikos įmonių objektų taisyklės. Ataskaitiniais metais Komisijos patvirtinti vartotojų įrenginių prijungimo prie tinklų įkainiai nesikeitė.

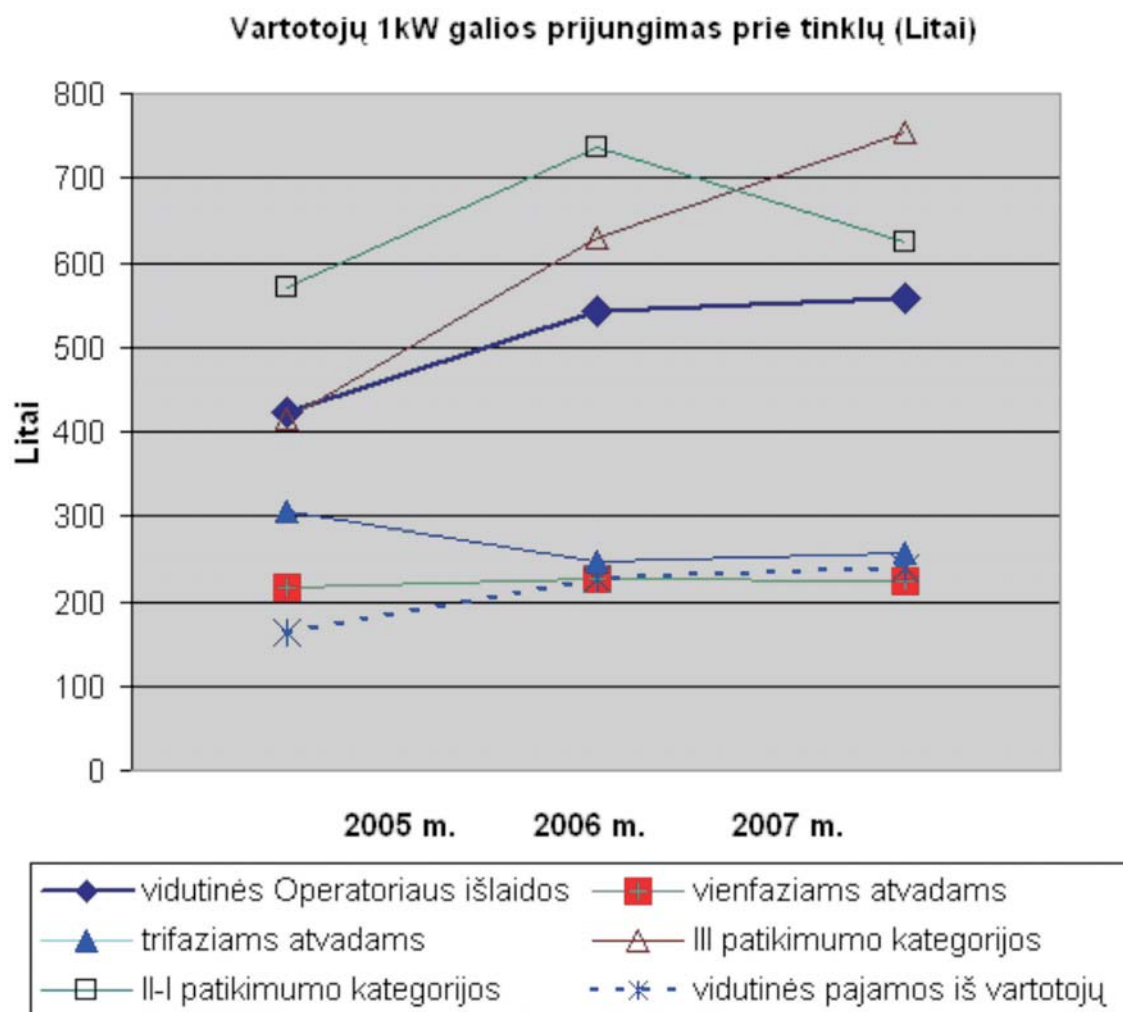
AB Rytų skirstomieji tinklai ir AB „VST“ (toliau – Operatoriai) prijungė 330,0 MW bendros leistinosios galios elektros įrenginius 26048 naujiems vartotojams. Naujųjų vartotojų skaičius 2007 m., palyginti su 2006 m., padidėjo 31,2 proc., vidutinė naujai įrengiama galia padidėjo 1,6 proc. Naujųjų vartotojų prijungimo darbams išleista 184,0 mln. Lt, iš jų 78,9 mln. Lt surinkta iš naujųjų vartotojų, 76,3 mln. Lt sudarė papildomos tiekėjo investicijos ir 28,8 mln. Lt – netiesioginės tinklų plėtros išlaidos. Naujuosius vartotojus AB Rytų skirstomieji tinklai jau keletą metų prijungia prie pakankamai išplėto tinklo ir dėl to jų netiesioginės išlaidos, skirtos tinklo stiprinimui, keliolika kartų mažesnės nei AB „VST“. Operatorių 1 kW prijungimo išlaidos priklauso nuo naujojo vartotojo pageidaujamo įvado tipo (vienfazis ar trifazis įvadas), tiekimo patikimumo kategorijos (I kat., II kat., III kat.), naujai prijungiamos leistinosios galios (kW), atstumo nuo vartotojo įvadinės spintos iki operatoriaus tinklų bei naujojo vartotojo prijungimo vietovėje elektros tinklų išvystymo laipsnio. Operatorių prijungimo išlaidų struktūra 2005 - 2007 metais pavaizduota 4 pav.

4 pav. Operatorių prijungimo išlaidų struktūra 2005-2007 m.

2007 metais naujų elektros energijos vartotojų, gamintojų energetikos objektų (tinklų, įrenginių, sistemų) prijungimo prie veikiančių energetikos įmonių objektų (tinklų, įrenginių, sistemų) tvarka ir sąlygos bei Komisijos patvirtinti vartotojų įrenginių prijungimo prie tinklų įkainiai nesikeitė. Naujieji vartotojai turi padengti Operatoriui 40 proc. prijungimo paslaugos kainos. Likusią sąnaudų dalį privalo padengti tinklų operatorius. Prijungimo paslaugos kaina gali būti nustatoma pagal vieną iš dviejų būdų – pagal Komisijos patvirtintus įkainius arba pagal naujojo vartotojo įrenginių prijungimo projekto sąmatinę vertę. Vartotojų mokamas prijungimo prie tinklų mokestis, būdamas nedidelis elektros tinklų plėtros finansavimo šaltinis, ekonomiškai apriboja vartotojų galimybę nepagrįstai reikalauti didesnės nei reikia leistinosios galios ir neracionaliai plėtoti elektros tinklus. Nustatant viršutines kainų ir paslaugų ribas, vartotojų įrenginių prijungimo pajamos yra atimamos iš bendro skirstomųjų tinklų operatorių pajamų lygio, ir tuo viršutinės ribos yra mažinamos. Operatorių prijungimo išlaidos ir gautos vidutinės pajamos už 1 kW prijungimą prie tinklų 2005- 2007 metais pavaizduotos 5 paveikslėlyje.

5 pav. Skirstomųjų tinklų įmonių prijungimo išlaidų struktūra 2005-2007 m.

1.7. Kainų ir tarifų nustatymas 2008 metams

Energetikos sektoriuje yra sutartinės ir valstybės reguliuojamos kainos. Gamybos (elektros energijos ir rezervinės galios) ir nepriklausomo tiekimo srityje kainos nereguliuojamos, išskyrus kai elektros energijos gamintojai ir nepriklausomi tiekėjai užima daugiau kaip 25 proc. elektros energijos pardavimų rinkos Lietuvoje. Elektros energijos perdavimo, skirstymo ir visuomeninio tiekėjo paslaugų kainos reguliuojamos, nustatant viršutinę kainų ribą. Reguluojami visuomeniniai tarifai apima visas vartotojų kategorijas - gyventojus, smulkų, vidutinį ir stambų verslą.

Visuomeninių tarifų viršutinės ribos nustatomos kiekvieniems metams konkrečiam visuomeniniam tiekėjui. Visuomeninių tarifų viršutinė riba susideda iš gamybos kainos, perdavimo paslaugos, skirstymo paslaugos vidutinės ir žemos įtampos tinklais bei tiekimo paslaugos kainų viršutinių ribų. Visuomeninių tarifų lygis priklauso nuo gamybos kainos svyravimo. Kadangi Lietuvoje dominuojančio gamintojo - Ignalinos AE kaina yra reguliuojama, o kiti gamintojai pagrindinę elektros energijos dalį parduoda kaip viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, Komisija numato gamybos kainą, kuri įtraukiama apskaičiuojant visuomeninių tarifų viršutinę ribą.

2007 m. buvo paskutiniai trejų metų reguliavimo periodo metai, todėl metų pabaigoje Komisija privalėjo nustatyti pradinį pajamų lygį perdavimo, skirstymo bei tiekimo

veikloms 2008-2010 metams bei patvirtinti šių paslaugų kainų viršutinės ribas 2008 metams. Kaip ir kiekvienais metais reikėjo suderinti VĮ Ignalinos AE elektros energijos pardavimo vidaus rinkai kainą, patvirtinti viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainas, nustatyti pardavimo tinklo papildomų paslaugų kainas ir nustatyti visuomeninių tarifų viršutinės ribas 2008 metams.

VĮ Ignalinos AE valdyba patvirtino vidutinę 7,14 ct/kWh parduodamos elektros energijos vidaus rinkai kainą ir įmonė pateikė medžiagą Komisijai dėl šios kainos suderinimo. Komisija, išanalizavusi pateiktus skaičiavimus, nusprendė, kad kainos galima nedidinti ir palikti galioti 6,58 ct/kWh vidutinę kainą. Taip pat sumažino būtinų išlaidų, įtraukiamų į viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, sumą nuo 30 mln. Lt iki 22,7 mln. Lt.

Vadovaujantis Elektros energetikos įstatymu ir poįstatyminiais aktais, sistemos rezervui užtikrinti yra tvirtinama AB Lietuvos elektrinėje gaminamos elektros energijos supirkimo apimtis, kuri 2008 metais, palyginti su 2007 metais, nepasikeitė ir sudaro 700 mln. kWh. AB Lietuvos elektrinėje elektros energijos gamyba būtina esamų įrenginių parengties palaikymui. Elektrinėje nuolat mažu apkrovimu dirba vienas blokas bei bandomi kiti energiją generuojantys įrenginiai. Esant tokiam nestabiliam darbo grafikui, gerokai padidėja kuro sąnaudos. Įvertinus gamtinių dujų ir jų transportavimo pabrangimą, sukaupto kuro atsargas bei AB Lietuvos elektrinės galimybes naudoti alternatyvinį kurą, gauta elektros energijos, superkamos vykdant 2008 metų viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, kaina - 29,18 ct/kWh. Šio kainoje apie 97 procentus sudaro sąnaudos kurui.

Bendrų šilumos ir elektros energijos bei užtikrinančių elektros sistemos rezervą gamintojų elektros gamybos apimtis reguliuoja Ūkio ministerija, o elektros energijos supirkimo iš jų kainas - Komisija. Ūkio ministras 2008 metams patvirtino šias iš bendrų šilumos ir elektros energijos gamintojų elektros energijos supirkimo apimtis (11 lentelė):

11 lentelė. Bendrų šilumos ir elektros energijos gamintojų elektros energijos supirkimo apimtys

Gamintojas	Nustatytas supirkimo kiekis, GWh		
	2006 m.	2007 m.	2008 m.
UAB „Vilniaus energija“	555	556,7	547
UAB „Vilniaus energija“ termofikacinė elektrinė Nr. 3		522	516,9
UAB „Vilniaus energija“ termofikacinė elektrinė Nr. 2		33	28,3
UAB „Vilniaus energija“ Salininkų katilinės termofikacinė elektrinė		1,7	1,8
UAB Kauno termofikacijos elektrinė	280	280	374,4
AB „Lifosa“	20	20	21
AB „Klaipėdos energija“	20	20	14,2
AB „Kauno energija“ Petrašiūnų elektrinė	12	12	12
AB „Panevėžio energija“	8,5	56,59	
AB „Panevėžio energija“ Panevėžio rajoninė katilinė Nr. 1		6,59	6,2
AB „Panevėžio energija“ Panevėžio termofikacinė elektrinė		50	120,1
UAB „Litesko“ filialas „Druskininkų šiluma“ Druskininkų katilinė	1,24	1,24	1,1
AB „Šiaulių energija“ Pietinė katilinė	6,5	6,5	7
UAB „Litesko“ filialas „Alytaus energija“ Alytaus katilinė			26,6
UAB „Utenos šilumos tinklai“ elektrinė			0,34
IŠ VISO	903,24	953,03	1129,94

Bendras superkamas 2008 metais elektros energijos kiekis nuo 2007 metų padidėjo 176,91 GWh, nuo 953,03 iki 1129,94 GWh. Padidėjo elektros supirkimo kiekiai iš UAB Kauno termofikacijos elektrinės bei AB „Panevėžio energija“ naujos Panevėžio termofikacinės elektrinės. Taip pat atsirado du nauji elektros energijos gamintojai, iš kurių superkama elektros energija – UAB „Litesko“ filialas „Alytaus energija“ ir UAB „Utenos šilumos tinklai“.

Dėl gamtinių dujų ir jų transportavimo kainų augimo 2008 metais vidutinė supirkimo iš bendrų šilumos ir elektros energijos gamintojų elektros energijos kaina yra 19,6 ct/kWh, palyginti su 2007 metais, ji padidėjo 25,6 proc. Nustatydamas 2008 metams remiamos elektros energijos supirkimo kainą, Komisija, palyginti su 2007 metais skaičiavimuose taikyta perkamų gamtinių dujų kaina, gamtinių dujų pabrangimą įvertino 42 proc. Kainų pokytis parodytas 12 lentelėje.

12 lentelė. Bendrų šilumos ir elektros energijos gamintojų elektros energijos supirkimo kainos

Gamintojas	Supirkimo kaina, ct/kWh		
	2006 m.	2007 m.	2008 m.
UAB „Vilniaus energija“	10,88		
UAB „Vilniaus energija“ termofikacinė elektrinė Nr. 3		15,36	19,09
UAB „Vilniaus energija“ termofikacinė elektrinė Nr. 2		16,00	19,88
UAB „Vilniaus energija“ Salininkų katilinės termofikacinė elektrinė		20,04	24,90
UAB Kauno termofikacinė elektrinė	10,88	15,36	19,09
AB „Lifosa“	7,80	8,10	10,70
AB „Klaipėdos energija“	11,33	16,00	19,88
AB „Kauno energija“ Petrašiūnų elektrinė	11,33	16,00	19,88
AB „Panevėžio energija“	12,90		
AB „Panevėžio energija“ Panevėžio rajoninė katilinė Nr. 1		18,22	22,64
AB „Panevėžio energija“ Panevėžio termofikacinė elektrinė		21,28	23,85
UAB „Litesko“ filialo „Druskininkų šiluma“	12,90	18,22	22,64
AB „Šiaulių energija“	12,90	18,22	22,64
UAB „Litesko“ filialas „Alytaus energija“ Alytaus katilinė			21,87
UAB „Utenos šilumos tinklai“ elektrinė			24,90
Vidutinė elektros supirkimo kaina, ct/kWh	10,86	15,61	19,60
Bendras elektros supirkimo kiekis, GWh	903,24	953,03	1129,94
Gamintojų pajamos iš VIAP, mln. Lt	98,13	148,76	221,47

Superkant iš termofikacinių energijos gamintojų dalį galimos pagaminti elektros energijos, jiems suteikiama parama. Toks paramos modelis egzistuoja dėl šiuo metu per daug koncentruoto elektros energijos gamybos sektoriaus, kuriame dominuoja vienas stambus gamintojas – Ignalinos atominė elektrinė. Dominuojantis gamintojas aprūpina didžiausią Lietuvos elektros energijos poreikio dalį, o tai šiuo metu nesudaro sąlygų visaverčiai funkcionuoti elektros rinkai ir joje konkuruoti termofikacinėms elektrinėms. Todėl termofikacinių elektros energijos gamintojų gyvybingumui palaikyti dalis galimos pagaminti elektros energijos iš jų superkama vykdant viešuosius interesus atitinkančias paslaugas. Reikėtų pabrėžti, kad termofikacinės elektros ir šilumos energijos gamybos skatinimas numatytas Europos Sąjungos teisės aktuose ir Nacionalinėje energetikos strate-

gijoje, kaip pirminio kuro išteklius bei aplinkosaugą tausojanti gamybos technologija.

Vidutinė supirkimo iš termofikacinių gamintojų kaina 2007 metais buvo 15,61 ct/kWh ir yra žymiai didesnė už buvusią vidutinę elektros energijos gamybos kainą 9,98 ct/kWh. 2008 metams vidutinė supirkimo iš termofikacinių gamintojų kaina padidėjo iki 19,6 ct/kWh, o gamintojų pajamos padidėjo 48,8 %. Remiamos bendrų šilumos ir elektros energijos gamintojų ir AB Lietuvos elektrinės elektros energijos supirkimo kainos, palyginti su 2007 metais, padidėjo 36,5 % (iki 23,3 ct/kWh), o gamintojų pajamos – 51,1 %. Tokių kainų skirtumą lemia dominuojančio elektros energijos gamintojo - Ignalinos AE - buvimas elektros rinkoje, kuris elektros energijos gamybai nenaudoja sparčiai brangstančio angliavandenio kuro, o naudoja branduolinį kurą. Todėl iš termofikacinių elektros energijos gamintojų perkamos elektros energijos kaina yra žymiai didesnė už vidutinę Lietuvoje gamybos kainą.

Kaip minėta, pagal naujos redakcijos Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (toliau - VIAP) kainos skaičiavimo metodiką nebelieka elektros energijos, perkamos pagal įpareigojimą teikti viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, pardavimo proporcijos, tačiau išlieka kasmet tvirtinama šių paslaugų vidutinė kaina. VIAP vidutinėje kainoje įvertinamos 5 viešuosius interesus atitinkančių paslaugų rūšys:

1. elektros energijos gamyba:

naudojant atsinaujinančius energijos išteklius;

termofikaciniu režimu kombinuotojo elektros energijos ir šilumos gamybos ciklo elektrinėse, kai šios elektrinės tiekia šilumą į miestų centralizuotus šilumos tiekimo tinklus;

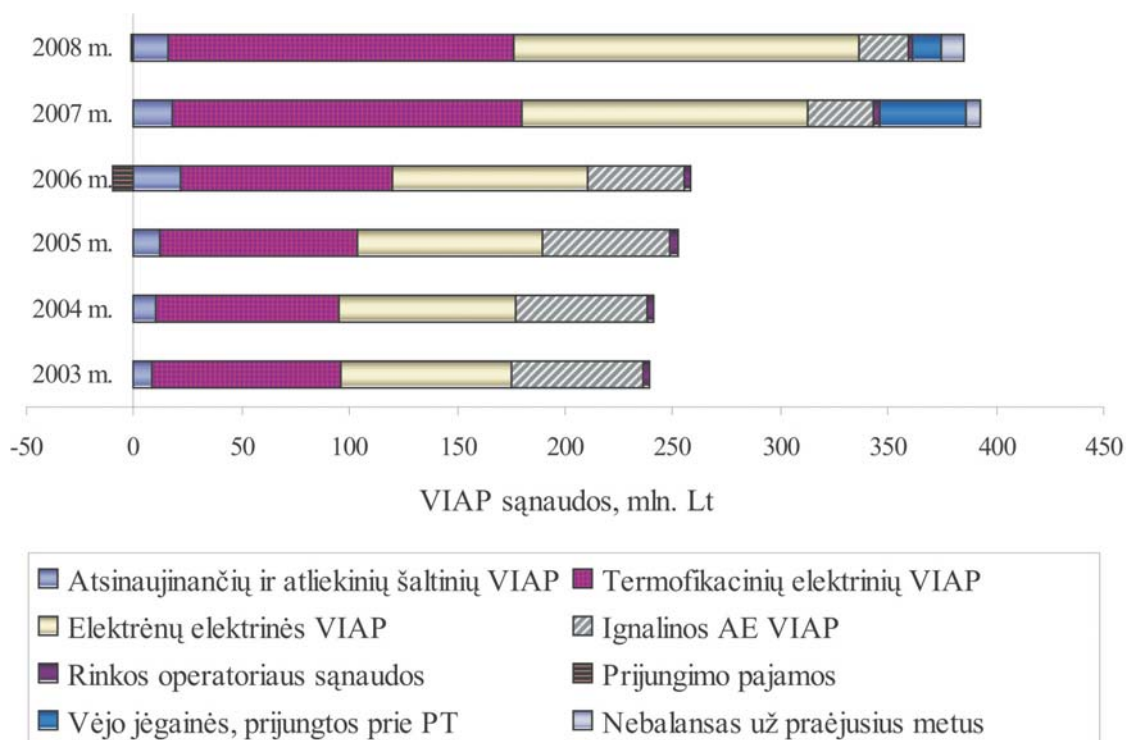
nustatytose elektrinėse, kuriose elektros energijos gamyba būtina energetikos sistemos rezervams užtikrinti;

2. atominės energetikos darbo saugumo užtikrinimas, atliekų saugojimas ir laidojimas;

3. elektros energijos gamybos įrenginių, elektros energijos gamybai naudojančių vėjo, biomasės, saulės ar hidroenergią, prijungimas prie perdavimo ar skirstomųjų elektros tinklų.

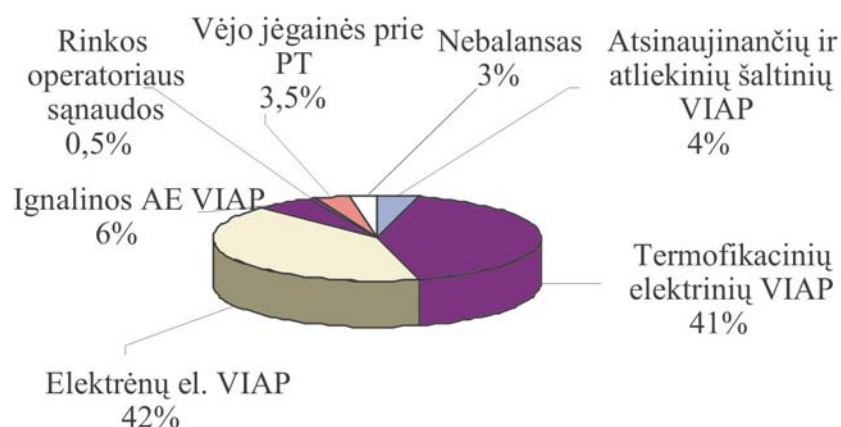
Pagal Viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainos skaičiavimo metodiką į VIAP kainą įskaičiuojamos ir perdavimo sistemos operatoriaus (rinkos operatoriaus) sąnaudos bei nukrypimai perkant ar parduodant VIAP paslaugas (nebalansas). VIAP sąnaudų dinamika už praėjusius 5 metus, t. y. nuo pat elektros rinkos atvėrimo pradžios, ir 2008 metų prognozė parodyta 6 paveikslėlyje.

6 pav. VIAP sąnaudų pokyčiai 2003–2008 m.

2008 metams prognozuojamos VIAP sąnaudos, palyginti su 2007 metais, mažėja 2 proc. Tai lėmė naujos Įpareigojimų teikti VIAP davimo taisyklės, pagal kurias, skaičiuojant VIAP kainą, įtraukiamos minimalią pajamų ribą atitinkančios lėšos. Dėl to VIAP kainos skaičiavimuose sumažėjo perkamos vėjo jėgainėse pagamintos elektros energijos sąnaudos, sudarančios 34 proc. praėjusių metų lygio, bei 9 proc. sumažėjo elektros energijos, pagamintos naudojant atsinaujinančius bei atliekinius energijos išteklius, sąnaudos. Taip pat apie 24 proc. sumažėjo išlaidos atominės energetikos darbo saugumo užtikrinimui, atliekų saugojimui ir laidojimui. VIAP sąnaudos didėjo dėl elektros sistemos rezervo užtikrinimo – 21 proc. bei dėl nebalanso už 2006 m. – 64 proc., palyginti su praėjusiais metais. Pastarosios sąnaudos susidarė dėl nuostolingos prekybos aukcione, parduodant perteklinį elektros kiekį, susijusį su VIAP. Ypač ši dydį didino importuojamos elektros energijos kaina, kai VĮ Ignalinos atominė elektrinė buvo remontuojama. Kiek atskira VIAP rūšis sudarytų bendrame VIAP sąnaudų kiekyje 2008 metais, parodyta 7 paveikslėlyje.

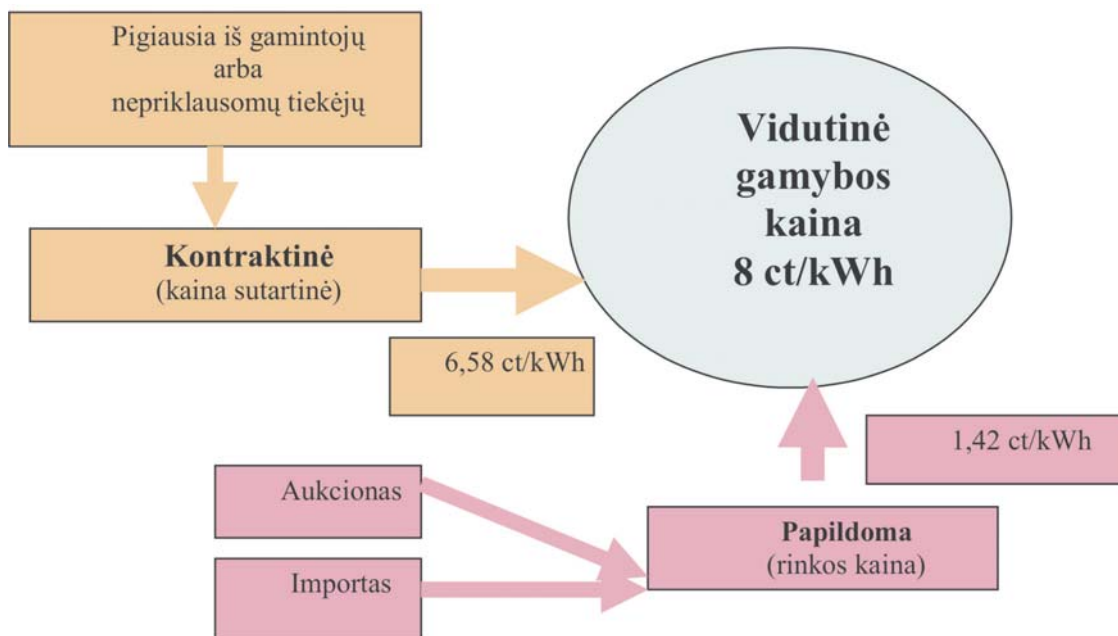
7 pav. Atskiros VIAP rūšies dalis bendrose VIAP sąnaudose 2008 m.

2008 metams VIAP vidutinė kaina buvo nustatyta 3,72 ct/kWh, kuri, palyginti su 2007 metais, mažėja 6 proc. (2006 m. didėjo 53 proc.) arba 0,21 ct/kWh dėl minėtų sąnaudų pokyčių bei dėl 4 proc. padidėjusio elektros energijos poreikio. Jeigu 2008 metų dydžius lyginsime su 2003 metų reikšmėmis nuo rinkos atvėrimo, tai viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kaina padidėjo 24 proc.

Nustačius reguliuojamas kainas elektros energijos gamintojams, VIAP kainą (3,72 ct/kWh) bei įvertinus numatomą parduoti elektros energijos kiekį, gaunama vidutinė elektros energijos gamybos kaina vidaus rinkoje – 11,72 ct/kWh. 2008 metais, palyginti su 2007 metais, gamybos kaina, kuri taikoma nustatant visuomeninių elektros energijos kainų ribas, didėja 1,74 ct/kWh. Nuo 2008 metų vidutinė elektros energijos gamybos kaina turėtų būti vertinama be VIAP kainos, kuri yra perdavimo sistemos operatoriaus kainos dedamoji. Tokios gamybos kainos, kuri įvertinta visuomeninių tarifų skaičiavimuose, sudėtinės dalys pavaizduotos 8 paveikslėlyje.

8 pav. Vidutinės elektros energijos gamybos kainos formavimas (be VIAP kainos)

Kainos augimą lemia keli veiksniai. 2008 metais dėl pabrangusių dujų išaugo termofikacinėse elektrinėse pagamintos elektros energijos, kuri superkama per viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, kaina. VĮ Ignalinos atominėje elektrinėje vykdant planinius remonto darbus, trūkstamą elektros energijos dalį teks pirkti aukcione arba iš brangesnių gamintojų. Taip pat gali išaugti papildomos elektros energijos kaina, kadangi rinkoje nebus gamintojo su mažiausia kaina, ir teks didelį kiekį elektros energijos pirkti iš AB Lietuvos elektrinės, termofikacinių elektrinių ar importuoti, padidės superkamos vėjo elektrinėse pagamintos elektros energijos kiekis.

Nustatydama perdavimo, skirstymo ir tiekimo paslaugų pradinį pajamų lygį, Komisija laikėsi Elektros energetikos įstatymo nuostatų ir normatyvinio pelno skaičiavimo

naudojo licencijuojamoje veikloje naudojamo turto vertę pagal finansinę atskaitomybę, skirtingai negu tai buvo daroma praėjusių reguliavimo periodą, kai normatyvinio pelno skaičiavimui buvo naudojama neperkainota turto vertė. Dėl to išaugo į pradinį pajamų lygį įskaičiuojamas normatyvinis pelnas. Be to, skirtingai nei praėjusį reguliavimo periodą, nustatant perdavimo sistemos operatoriaus licencijuojamoje veikloje naudojamo turto nusidėvėjimo sąnaudas, irgi buvo atsižvelgta į to turto vertę finansinėje atskaitomybėje. Dėl šių dviejų faktorių perdavimo paslaugos aukštos įtampos tinklais pradinis pajamų lygis viršutinių ribų skaičiavimams 2008-2010 m. periodui išaugo 179 mln. Lt, palyginti su nustatytu 2005-2007 m. Iš šios sumos nusidėvėjimo sąnaudos padidėjo apie 71 mln. Lt, normatyvinis pelnas padidėjo apie 90 mln. Lt.

Perdavimo kainos viršutinė riba susideda iš trijų dedamųjų: perdavimo paslaugos aukštos įtampos tinklais kainos viršutinės ribos, papildomų paslaugų kainos ir viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainos. Papildomas paslaugas sudaro sąnaudos tokioms paslaugoms pirkti, kurios reikalingos palaikyti įtampą ir dažnį, turėti reikiamą galios ir energetikos išteklių rezervą nustatytam elektros energijos tiekimo kokybės ir patikimumo laipsniui užtikrinti. Į papildomų paslaugų kainas įtraukiamos šalto, besisukančio ir operatyvinio galios rezervo pirkimo sąnaudos. Pagrindinis šalto ir besisukančio rezervo tiekėjas yra AB Lietuvos elektrinė. Operatyvinio rezervo kaina nustatoma įvertinus dalį Kruonio HAE pastoviųjų sąnaudų.

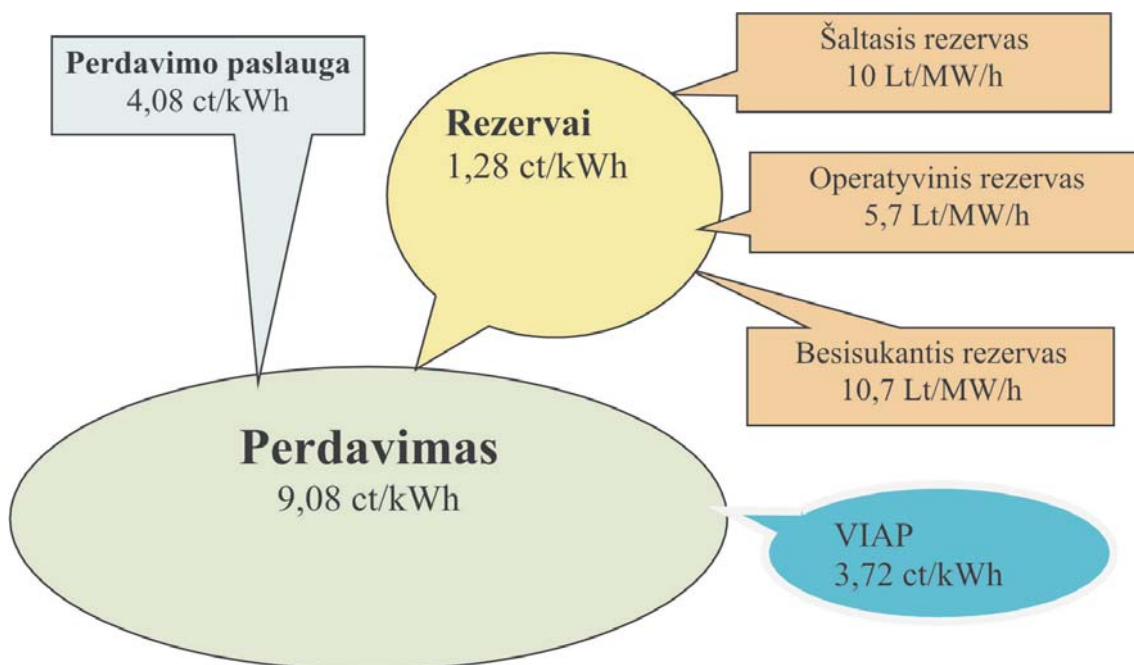
Išnagrinėjus bendrovės skaičiavimus, įvertinus kiekvieną sąnaudų eilutę ir numatomas pajamas iš perdavimo veiklos, bei atsižvelgus į investicijų poreikį tinklo stiprinimui ir plėtrai, bendrovei buvo nustatytas pusės infliacijos dydžio efektyvumo koeficientas, kuris bus taikomas perskaičiuojant pradinį pajamų lygį 2009 m. ir 2010 m., perdavimo paslaugos aukštos įtampos tinklais kainos viršutinė riba buvo nustatyta 4,08 ct/ kWh, t. y. 69 proc. didesnė nei galiojusi 2007 metams.

Atskira perdavimo sistemos operatoriaus teikiamų paslaugų kainos viršutinės ribos dalis yra papildomų paslaugų kaina, kuri susideda iš galios rezervų pirkimo sąnaudų, padalintų iš perduotos elektros energijos kiekio. Perdavimo sistemos operatorius perka šaltą ir besisukančią galios rezervą, taip pat Kruonio HAE užtikrina operatyvinį rezervą. Šalto bei besisukančio rezervo kaina nustatoma pagal patvirtintą Gamintojų, užimančių daugiau nei 25 proc. rinkos, kainų reguliavimo tvarką, įvertinant AB Lietuvos elektrinės pastoviąsias sąnaudas ir pelną bei su perdavimo sistemos operatorium (PSO) suderintą perkamų rezervų kiekį. Komisija suderino AB Lietuvos elektrinės pastoviąsias sąnaudas 2008 m. - 86,3 mln. Lt, o pelną - 8 mln. Lt. Perdavimo sistemos operatoriaus užsakomas iš elektrinės šalto rezervo kiekis 2008 m. - 993 MW, besisukančio rezervo kiekis - 100 MW, panaudota galia - 79,9 MW. Remiantis tokiomis prielaidomis, buvo suderinta šalto rezervo kaina - 10 Lt/MW/h, besisukančio rezervo kaina - 10,7 Lt/MW/h. Nustatyta besisukančio rezervo kaina taikoma ir iš kitų rezervų tiekėjų perkamam besisukančiam rezervui. Perdavimo sistemos operatoriaus valdoma Kruonio HAE užtikrina 600 MW operatyvinį rezervą, kurio kaina nustatoma iš 75 proc. Kruonio HAE pastoviųjų sąnaudų. Tai sudaro 30 mln. Lt. Perdavimo sistemos operatorius, pirkdamas rezervus 2008 m. patirs 128,7 mln. Lt sąnaudų. Įvertinus tai, nustatyta 1,28 ct/kWh papildomų paslaugų kaina, įtraukiama į perdavimo paslaugos kainos viršutinę ribą 2008 m.

Nuo 2008 m. viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kaina yra perdavimo paslaugos kainos viršutinės ribos sudėtinė dalis. Komisija nustatė 2008 metams viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainą - 3,72 ct/ kWh.

Taigi 2008 metais perdavimo paslaugos kainos viršutinė riba susideda iš perdavimo paslaugos aukštos įtampos tinklais kainos viršutinės ribos – 4,08 ct/kWh, papildomų paslaugų kainos - 1,28 ct/kWh ir viešuosius interesus atitinkančių paslaugų kainos 3,72 ct/kWh ir sudaro – 9,08 ct/kWh (9 paveikslėlis).

9 pav. Perdavimo sistemos operatoriaus paslaugų kaina

Nustatant skirstymo vidutinės ir žemos įtampos tinklais paslaugos pradinį pajamų lygį AB Rytų skirstomiesiems tinklams bei AB „VST“, normatyvinis pelnas, kaip ir perdavimo paslaugai, buvo skaičiuojamas 6,87 proc., atsižvelgiant į licencijuojamoje veikloje naudojamo turto vertę. Komisija išnagrinėjo bendrovių numatomas sąnaudas, įvertino numatomas investicijas į tinklų stiprinimą bei plėtrą ir nustatė pradinius pajamų lygius skirstymo vidutinės ir žemos įtampos tinklais bei tiekimo paslaugoms. Taip pat Komisija nustatė pusės infliacijos dydžio efektyvumo koeficientą, kuris bus taikomas perskaičiuojant pagal metodiką pradinį pajamų lygį 2009-2010 metams. Iš pradinio pajamų lygio bei numatomo paskirstyti vidutinės bei žemos įtampos tinklais ir parduoti elektros energijos kiekio, išvedamos skirstymo bei tiekimo paslaugų kainų viršutinės ribos 2008 metams. Nustačius paslaugų kainų viršutinės ribas bei apskaičiavus planuojamą vidutinę gamybos kainą, AB Rytų skirstomiesiems tinklams ir AB „VST“ buvo nustatytos visuomeninių tarifų viršutinės ribos 2008 metams. Reguluojamų kainų viršutinės ribos pavaizduotos 13 lentelėje.

13 lentelė. Perdavimo sistemos ir skirstomųjų tinklų operatorių teikiamų paslaugų kainų viršutinės ribos 2005-2008 metams

Įmonės	2005 m. riba	2006 m. riba	2007 m. riba	2008 m. riba	Didėja(+), mažėja(-) 2008 m. palyginti su 2007 m. ct/kWh
AB „Lietuvos energija“ perdavimo paslaugos aukštos įtampos tinklais	2,51	2,43	2,41	4,08	+1,67
AB Rytų skirstomųjų tinklų					
skirstymo vidutinės įtampos tinklais	6,44	6,36	6,30	7,2	+0,9
skirstymo žemos įtampos tinklais	10,53	10,18	10,06	11,1	+1,04
tiekimo paslaugos	0,21	0,21	0,21	0,21	-
AB „VST“					
skirstymo vidutinės įtampos tinklais	7,62	7,5	7,37	8,23	+0,86
skirstymo žemos įtampos tinklais	9,42	9,23	9,17	10,36	+1,19
tiekimo paslaugos	0,2	0,19	0,19	0,2	+0,01

Elektros energetikos įstatyme reglamentuota, kad Komisija kiekvieniems metams nustato visuomeninių elektros energijos kainų viršutinės ribas. Pagal šias ribas nustatytos konkrečios kainos taikomos vartotojams, negalintiems pasirinkti ar nepasirinkusiems nepriklausomo tiekėjo. Visuomeninis tiekėjas turi teisę per metus savarankiškai keisti visuomeninius elektros energijos tarifus, tačiau neviršyti Komisijos nustatytos viršutinės ribos. Visuomeninių elektros energijos kainų viršutinės ribos gaunamos sumuojant elektros energijos gamybos (pirkimo) kainą, įvertinančią viešuosius interesus atitinkančias paslaugas, elektros energijos visuomeninio tiekimo paslaugos kainos, perdavimo paslaugos kainos, skirstymo paslaugos vidutinės įtampos tinklais kainos ir skirstymo paslaugos žemos įtampos tinklais kainos viršutinės ribas, priklausomai nuo to, iš kokios įtampos tinklų vartotojas perka elektros energiją. Elektros energijos gamybos (pirkimo) kainos lygis atspindi elektros energijos pirkimo iš gamintojų, tiekėjų ar aukciono sąnaudas. Visuomeninių kainų viršutinės ribos 2008 metams pavaizduotos 14 lentelėje.

14 lentelė. AB Rytų skirstomųjų tinklų ir AB „VST“ visuomeninių tarifų viršutinių ribų lygiai, ct/kWh

Įmonės	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.
AB Rytų skirstomieji tinklai					
<i>Aukšta įtampa (110-330 kV)</i>	12,24	12,43	12,39	13,78	17,29
<i>Vidutinė įtampa (6-35 kV)</i>	16,75	18,87	18,75	20,08	24,49
<i>Žema įtampa (0,4 kV)</i>	25,72	29,4	28,93	30,14	35,59
AB „VST“					
<i>Aukšta įtampa (110-330 kV)</i>	12,26	12,42	12,37	13,76	17,28
<i>Vidutinė įtampa (6-35 kV)</i>	16,87	20,04	19,87	21,13	25,51
<i>Žema įtampa (0,4 kV)</i>	24,88	29,46	29,1	30,3	35,87

Nustačius paslaugų kainų viršutinės ribas, bendrovės patvirtino kainas ir tarifus bei jų taikymo tvarkas, kurios įsigaliojo nuo 2008 m. sausio 1 d. Visuomeninių elektros energijos kainų didėjimą 2008 metais, palyginti jas su galiojančiomis 2007 metais, lėmė gamybos, perdavimo, skirstymo ir tiekimo paslaugų kainų kitimas. 2008 metais planuojamas gamybos kainos padidėjimas yra 1,74 ct/kWh, perdavimo paslaugos kainos

didėjimas – 0,3 ct/kWh, skirstymo vidutinės įtampos tinklais vidutinės kainos didėjimas – 0,96 ct/kWh ir visuomeninio tiekimo paslaugos kainos padidėjimas AB „VST“ - 0,01 ct/kWh. Tai lėmė kainų ir tarifų padidėjimą komerciniams vartotojams. AB „VST“ visiems komerciniams vartotojams kainų ir tarifų energijos dedamoji padidėjo 3 ct/ kWh.

AB Rytų skirstomieji tinklai nekeitė mokesčio už galią dydžio visuose vidutinės įtampos tarifų planuose. Tuo tarpu vidutinių apkrovų energijos tarifai didinami planuojamu elektros gamybos, perdavimo ir skirstymo paslaugos kainų pokyčiu kitiems metams – 2,6 ct/kWh. Žemos įtampos vartotojams AB Rytų skirstomieji tinklai, siekdami sustiprinti vartotojams siunčiamą signalą susitvarkyti turimas perteklines galias, galios dedamąsias planuose padidino nuo 0,5 Lt/kW/mėn. iki 6 Lt/kW/mėn. Vidutinių apkrovų energijos dedamųjų kainos prie naujų mokesčio už galią dydžių suformuotos taip, kad vidutinis tarifas žemos įtampos II-III gr. vartotojams didėja 2,54 ct/kWh be PVM. Abiejų bendrovių tarifai gyventojams liko galioti tokie patys, kaip ir 2007 metais.

Išnagrinėjus AB Rytų skirstomųjų tinklų ir AB „VST“ pateiktus duomenis bei atlikus skaičiavimus, nustatyta, kad siūlomi visuomeniniai elektros energijos tarifai vartotojams, gaunantiems elektros energiją iš žemos įtampos tinklų, bei elektros energijos skirstymo paslaugos tarifai žemos įtampos tinklų laisviesiems vartotojams pagal planuojamus suvarojimus neturėtų viršyti nustatytą atitinkamų viršutinių ribų (15 lentelė).

15 lentelė. 2008 metų prognozuojamos kainos ir atitinkamos viršutinės kainų ribos

Rodikliai	AB Rytų skirstomieji tinklai			AB „VST“		
	Progozė	Viršutinė riba	Skirtumas	Progozė	Viršutinė riba	Skirtumas
Visuomeninė elektros energijos kaina vartotojams, gaunantiems elektros energiją iš aukštos įtampos elektros tinklų	15,61	17,29	1,68	15,6	17,28	1,68
<i>Elektros skirstymo vidutinės įtampos elektros tinklais paslaugos kaina</i>	<i>6,79</i>	<i>7,2</i>	<i>0,41</i>	<i>7,2</i>	<i>8,23</i>	<i>1,03</i>
Visuomeninė elektros energijos kaina vartotojams, gaunantiems elektros energiją iš vidutinės įtampos elektros tinklų	22,4	24,49	2,09	23,00	25,51	2,51
<i>Elektros skirstymo žemos įtampos elektros tinklais paslaugos kaina</i>	<i>6,64</i>	<i>11,1</i>	<i>4,46</i>	<i>9,09</i>	<i>10,36</i>	<i>1,27</i>
Visuomeninė elektros energijos kaina vartotojams, gaunantiems elektros energiją iš žemos įtampos elektros tinklų	29,04	35,59	6,55	32,09	35,87	3,78

1.8. Finansiniai rodikliai

Reguliuojamų įmonių finansiniai rodikliai pateikti 16 lentelėje. 2007 m. finansiniai rodikliai išvesti iš neaudituočių ataskaitų už 2007 metus. Todėl, atlikus bendrovėse auditą ir bendrovėms pateikus oficialias ataskaitas, šie rodikliai gali keistis.

16 lentelė. Reguliuojamų įmonių finansiniai rodikliai

Finansiniai rodikliai	Mato vnt.	2006 m.			2007 m. pagal neaudituosius duomenis		
		AB „Lietuvos energija“	AB Rytų skirstomieji tinklai	AB „VST“	AB „Lietuvos energija“	AB Rytų skirstomieji tinklai	AB „VST“
Bendrasis pelningumas	proc.	29,5	43,76	47,1	24,5	42,58	45,1
Veiklos pelningumas	proc.	2,81	3,16	10,18	5,7	8,52	7,99
Veiklos pelningumas*	proc.	19,8	21,1	33,66	18,8	20,28	34,9
Veiklos sąnaudos pardavimuose*	proc.	12,47	22,7	13,42	11,4	22,3	10,2
Grynasis pelningumas	proc.	1,96	2,36	6,43	4,2	6,79	6,34
EBITDA	mln. Lt	187	198	313	210	218	370
Bendrasis skolos koeficientas	koef.	0,2	0,24	0,38	0,19	0,24	0,32
Skola/akcininkų nuosavybė	koef.	0,24	0,32	0,62	0,24	0,31	0,46
Likvidumo koeficientas	koef.	0,57	0,41	1,09	0,74	0,4	1,72
Nuosavybės grąža	proc.	0,85	1,17	4,24	2,14	2,62	3,22
Turto grąža	proc.	0,68	0,88	2,61	1,7	1,99	2,2

* - nevertinant nusidėvėjimo ir AB Rytų skirstomųjų tinklų ilgalaikio materialaus turto perkainavimo neigiamo rezultato atstatymo.

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, bendrasis įmonių pelningumas sumažėjo, tačiau tai buvo sąlygota perkamos elektros energijos kainų padidėjimo 2007 metais, palyginti su 2006 metais. Veiklos pelningumas didėjo AB „Lietuvos energija“ ir AB Rytų skirstomuosiuose tinkluose, tačiau mažėjo AB „VST“. Jeigu skaičiuodami veiklos pelningumo rodiklį neįvertintume nusidėvėjimo sąnaudų, tai tada šis rodiklis didėtų AB „VST“ ir mažėtų AB Rytų skirstomuosiuose tinkluose ir AB „Lietuvos energija“. Tai galima paaiškinti tuo, kad AB „VST“ perkainojo savo ilgalaikį materialų turtą ir dėl to padidėjo nusidėvėjimo sąnaudos, kurios pardavimuose sudaro didelę dalį. AB „Lietuvos energija“ 2007 metais nusidėvėjimo sąnaudų dalis pardavimuose sumažėjo, palyginti su 2006 metais. AB Rytų skirstomuosiuose tinkluose veiklos pelningumo rodiklį padidino ilgalaikio materialaus turto perkainojimo neigiamo rezultato atstatymas, t. y. sumažėjo sąnaudos, palyginti jas su 2006 metais.

Rodiklis, įvertinantis veiklos sąnaudų kiekį pardavimuose (nevertinant nusidėvėjimo sąnaudų), parodo, kaip efektyviai bendrovė valdo savo veiklos sąnaudas. Kaip matome,

didžiausią veiklos sąnaudų kiekį pardavimuose turi AB Rytų skirstomieji tinklai. Nors bendrovėje nežymiai mažėja veiklos sąnaudų pardavimuose dydis, jis išlieka aukščiausias iš visų trijų reguliuojamų bendrovių. Iš to galima daryti išvadą, kad AB „Lietuvos energija“ ir AB „VST“ dirba efektyviau.

Bendrasis skolos koeficientas visose bendrovėse yra žemas, tai reiškia, kad bendrovės skolinasi nedaug. Skolos lygis nuosavybėje didžiausias yra AB „VST“, tačiau 2007 metais jis sumažėjo, palyginti su 2006 metais.

Likvidumo koeficientas geriausias yra AB „VST“, ši bendrovė gali greičiausiai padengti savo trumpalaikius įsipareigojimus. Mažiausias galimybes greitai padengti trumpalaikius įsiskolinimus turi AB Rytų skirstomieji tinklai. Visų trijų Komisijos reguliuojamų bendrovių turto grąža nesiekia tos grąžos, kuri buvo įvertinta apskaičiuojant viršutines paslaugų kainų ribas. 2005-2007 m. reguliavimo periodui nustatyta turto grąža buvo 8,69 proc. nuo neperkainoto ilgalaikio turto. Turto grąža ir nuosavybės grąža padidėjo AB „Lietuvos energija“ ir AB Rytų skirstomuosiuose tinkluose, tačiau sumažėjo AB „VST“. Tai paaiškinama tuo, kad AB „VST“ padarė naują turto vertinimą ir 2007 metais ilgalaikis turtas padidėjo 31,5 proc., palyginti su 2006 metais. Tuo pačiu padidėjo akcininkų nuosavybės perkainavimo rezervų sąskaita. AB Rytų skirstomuosiuose tinkluose dėl turto pervertinimo taip pat padidėjo turtas ir nuosavybė, tačiau atstačius ilgalaikio turto ankstesnio perkainojimo neigiamą rezultatą, įmonė gavo papildomą pelną ir dėl to 2007 metais, palyginti su 2006 metais, jos turto ir nuosavybės grąža padidėjo. Tam įtakos taip pat turėjo ir veiklos sąnaudų (nevertinant nusidėvėjimo sąnaudų) pardavimuose mažėjimas, palyginti su 2006 metais.

2. Gamtinių dujų rinkos reguliavimas

2.1. Metodologiniai klausimai

Lietuvos Respublikos Seimui priėmus Gamtinių dujų įstatymą, atsirado būtinybė koreguoti Komisijos 2005 metais patvirtintą Gamtinių dujų viršutinių kainų ribų skaičiavimo metodiką ir suderinti gamtinių dujų kainų reguliavimo principus su Gamtinių dujų įstatymo reikalavimais.

Komisijos parengtame ir viešam svarstymui pateiktame Metodikos projekte buvo siūloma padaryti tik keletą būtiniausių pakeitimų:

1. numatyti dujų tiekimo paslaugos kainos reguliavimą visiems vartotojams. Įgyvendinant minėtą nuostatą, Metodikoje nustatytos dujų tiekimo veiklos pelno skaičiavimo taisyklės, viršutinių tiekimo kainų ribų skaičiavimo ir koregavimo taisyklės;
2. Metodiką papildyti naujais Gamtinių dujų įstatymo bei Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. rugsėjo 28 d. Reglamento Nr. 1775/2005 kainų diferencijavimo reikalavimais;
3. pasiūlyta apibrėžti dujų pirkimo kainų skaičiavimo taisykles buitiniams vartotojams. Šiems vartotojams dujų kaina nesikeistų visus metus, o jei tarp suskaičiuotų ir faktinių dujų pirkimo kainų susidarytų skirtumas, jis būtų įvertintas perskaičiuojant dujų

pirkimo kainas kitiems metams;

4. pakeisti reguliavimo periodo trukmę (vietoje 3 metų – 5 metai) bei viršutinių kainų ribų koregavimo terminus (vietoje pusės metų – kartą per metus);

5. numatyti, kad konkrečių kainų diferencijavimo principai nustatomi dujų perdavimo, skirstymo ir tiekimo kainų diferencijavimo metodikose, kurias parengia dujų įmonės ir jas pateikia Komisijai. Tačiau kaip ir anksčiau, Komisija privalo patikrinti, ar dujų įmonių pagal jų parengtas konkrečių kainų skaičiavimo metodikas apskaičiuotos kainos neviršija viršutinių kainų ribų ir nediskriminuoja vartotojų;

6. perkelti naujame Gamtinių dujų įstatyme vartojamos sąvokas, atsisakyti Metodikoje nenaudojamų sąvokų.

Nors Metodikos pakeitimų buvo nedaug, tačiau jie sulaukė didelio dėmesio. Metodikos projektai buvo aptariami keturiuose viešuosiuose svarstymuose. Daugiausia diskusijų sukėlė Metodikos projekte nustatytas gamtinių dujų tiekėjų antkainio reguliavimas. 2007 metais dujų tiekėjų taikoma pelno marža sudarė 12-15 proc. Projekte buvo numatyta, kad maksimali dujų pardavimo marža gali būti ne didesnė negu metinė Vyriausybės penkerių metų trukmės obligacijų aukcionų, įvykusių per paskutinius penkerius metus, palūkanų norma bei koeficiento, priklausančio nuo mazuto ir dujų importo kainos skirtumo sumos. 2007 m. pabaigoje, skaičiuojant dujų tiekimo kainos viršutinę ribą, ji sudarė 6,5 proc. Šiuo metodikos pakeitimu ypač buvo nepatenkinti gamtinių dujų tiekėjai. Vienas iš jų – UAB „Dujotekana“ - sustabdė Metodikos priėmimą ir kreipėsi į Vilniaus miesto 2 apylinkės teismą, pateikdama prevencinį ieškinį bei prašydama taikyti laikinąsias apsaugos priemones Komisijos parengtam Metodikos projektui. Vilniaus miesto 2 apylinkės teismas uždraudė Komisijai priimti Metodiką, todėl Komisijos posėdyje, atsižvelgus į teismo nutartį, buvo nutarta nesvarstyti Gamtinių dujų kainų viršutinių ribų skaičiavimo metodikos pakeitimo. Tačiau Komisija apskundė šią teismo nutartį ir Vilniaus apygardos teismas 2007 m. liepos mėn. panaikino laikinąsias apsaugos priemones.

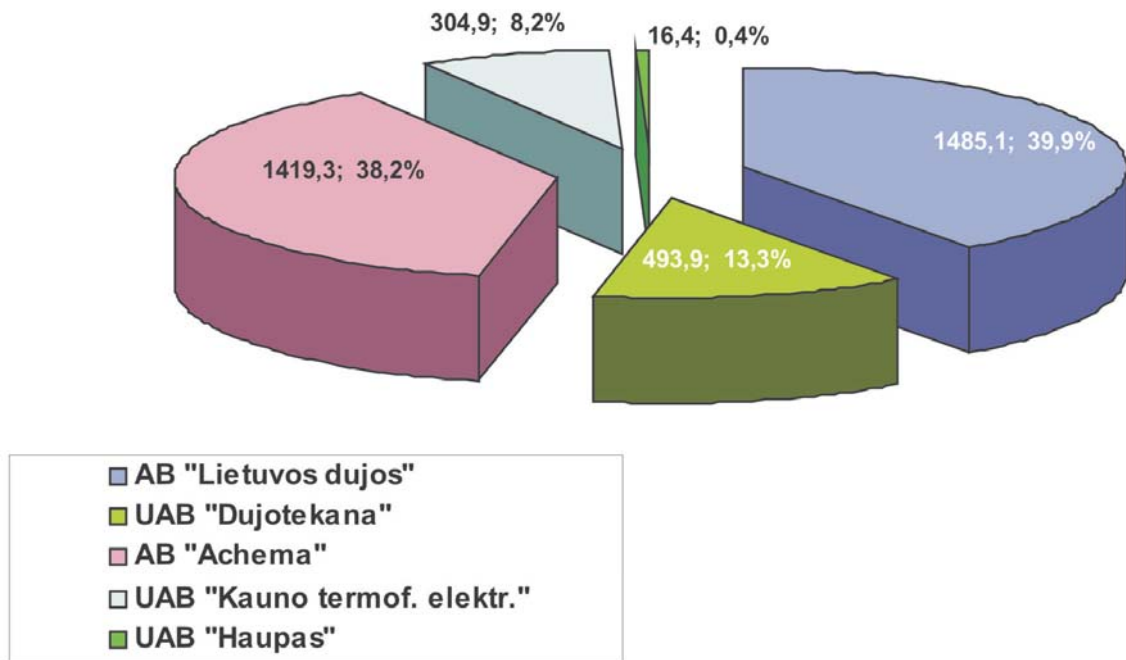
Atsižvelgdama į tai, Komisija dar kartą surengė viešąjį Metodikos projekto svarstymą, įvertino visų suinteresuotų šalių pateiktas pastabas bei pasiūlymus ir 2007 m. liepos 31 d. nutarimu patvirtino Viršutinių gamtinių dujų kainų skaičiavimo metodiką bei kreipėsi į dujų tiekėjus ir paprašė duomenų viršutinei tiekimo kainos ribai nustatyti.

2.2. Gamtinių dujų rinka

2007 m., kaip ir 2006 m., gamtines dujas iš AAB „Gazprom“ pirko 5 Lietuvos dujų įmonės. Iš viso per metus buvo nupirkta 3719,6 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 20 proc. daugiau negu 2006 m., o suvartota 3578,1 mln. m³, t. y. 18 proc. daugiau negu 2006 m. Gamtinių dujų importo augimą lėmė 67,7 proc. padidėjęs AB „Achema“ importuojamų dujų kiekis.

AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų pirko 5,4 proc. daugiau nei 2006 m., o UAB „Dujotekana“ – 7,1 proc. mažiau. Gamtinių dujų importo dalys parodytos 10 pav.

10 pav. Gamtinių dujų importo rinkos dalys 2007 metais (mln. m³)

Pagrindiniai gamtinių dujų tiekėjai Lietuvos vartotojams 2007 metais buvo:

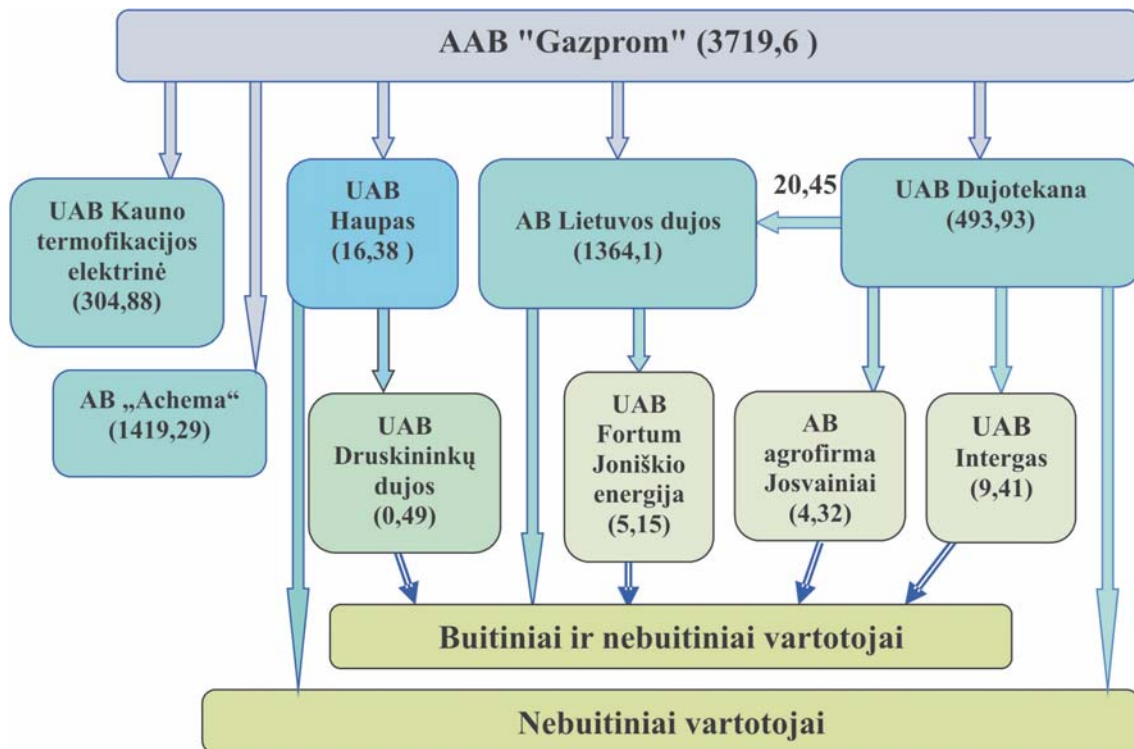
AB „Lietuvos dujos“ (73,2 proc.), kuri dujas tiekė buitiniams bei nebutiniams vartotojams, ir „Dujotekana“ (26,8 proc.), tiekusi dujas tik nebutiniams vartotojams. Be to, šios dvi įmonės dujas pardavė ir smulkiems gamtinių dujų tiekėjams – UAB „Fortum Joniškio energija“, AB agrofirmai „Josvainiai“ ir UAB „Intergas“. AB „Achema“ ir UAB „Kauno termofikacijos elektrinė“ visas gamtines dujas vartojo savo vidaus poreikiams. UAB „Haupas“ tiekė dujas vietinei Druskininkų regiono dujų sistemai, kuri nesujungta su bendra Lietuvos dujų sistema. Gamtinių dujų tiekimo rinkos schema parodyta 11 pav.

Gamtines dujas buitiniams vartotojams tiekė 5 dujų įmonės: AB „Lietuvos dujos“, UAB „Druskininkų dujos“, UAB „Fortum Joniškio energija“, AB agrofirma „Josvainiai“ ir IV ketvirtį pradėjusi tiekti dujas Mažeikių regione UAB „Intergas“. Iš viso buitiniams vartotojams buvo patiekta 644,8 mln. m³ gamtinių dujų, t. y. 4,8 proc. daugiau negu 2006 metais. Pagrindinis gamtinių dujų tiekėjas buitiniams vartotojams yra AB „Lietuvos dujos“. Ši bendrovė 2007 m. patiekė 99,9 proc. namų ūkiuose suvartojamų dujų.

Gamtinių dujų perdavimo sistema transportuota 4777,4 mln. m³ gamtinių dujų, iš jų 1215,6 tūkst. m³ transportuota tranzitu į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį. 2007 m. perdavimo apimtys, palyginti su 2006 m., padidėjo 18 proc., iš esmės dėl išaugusio AB „Achema“ perduodamo dujų kiekio.

Gamtinių dujų skirstymo apimtys pasikeitė nežymiai – palyginti su 2006 m., jos padidėjo 2,3 proc. iki 1144,2 mln. m³.

11 pav. Dujų tiekimas ir vartojimas Lietuvoje 2007 metais (mln. m3)

2.3. Rinkos liberalizacija

Vadovaujantis Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos Nr. 2003/55 EB 23 straipsniu, visos valstybės narės turi užtikrinti, kad nuo 2007 m. liepos 1 d. dujų rinka turi būti atvarta visiems vartotojams.

2007 metais Lietuvos Respublikos Seimo priimtame naujos redakcijos Gamtinių dujų įstatyme perkelti visi Direktyvoje 2003/55/EB įtvirtinti reikalavimai be jokių išimčių, taip pat nuostata nuo 2007 m. liepos 1 d. dujų rinką atverti visiems vartotojams. Deja, atsižvelgiant į tai, kad į šalį dujos importuojamos iš vieno išorinio šaltinio – AAB „Gazprom“, kuris Lietuvoje veikiantiems dujų tiekėjams (AB „Lietuvos dujos“ ir UAB „Dujotekana“) paskirsto gamtinių dujų įsigijimo metines kvotas, „formalus“ rinkos liberalizavimas, siekiant įgyvendinti Direktyvos reikalavimus, realios naudos dujų vartotojams nesuteikia.

2.4. Dujų importo kainos

Nuo 2006 metų AAB „Gazprom“ gamtinių dujų kainas Lietuvos dujų įmonėms pradėjo skaičiuoti pagal tipinę Europos tiekimo įmonėms taikomą dujų tiekimo kainų skaičiavimo formulę. Pagal šią formulę dujų kaina perskaičiuojama kiekvieną mėnesį priklausomai nuo

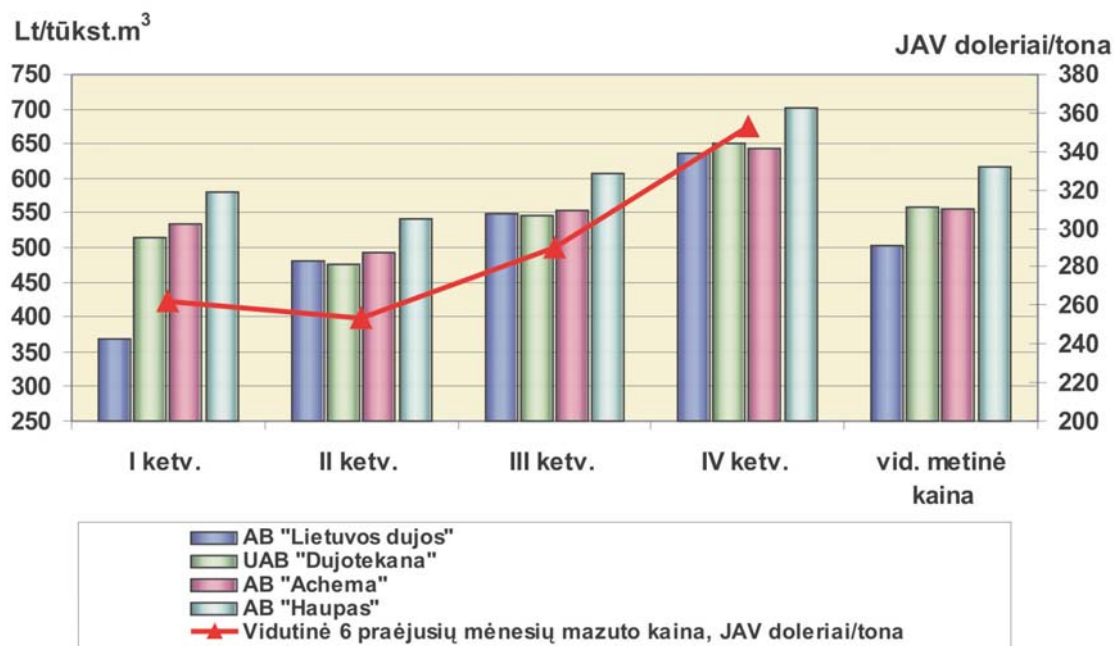
1 procento sieringumo mazuto kainų pasaulinėse rinkose ir euro santykio su JAV doleriu, o nuo 2008 metų – priklausomai ir nuo krosnių kuro kainų.

Per 2007 m. mazuto kainos išaugo daugiau nei dvigubai: nuo 238,64 JAV dolerio už toną.

2007 m. sausio mėn. iki 497,69 JAV dolerio už toną gruodžio mėn. Praėjusių 6 mėnesių vidutinė mazuto kaina, kuri yra naudojama dujų kainos skaičiavimo formulėje, per 2007 metus išaugo 38,8 proc. Atitinkamai keitėsi ir iš AAB „Gazprom“ importuojamų dujų kaina.

Vidutinės importuojamų dujų kainos kitimas per 2007 metus ir dujų kainos priklausomybė nuo mazuto kainos parodyta 12 pav.

12 pav. Gamtinių dujų importo kainos kitimas 2007 m.

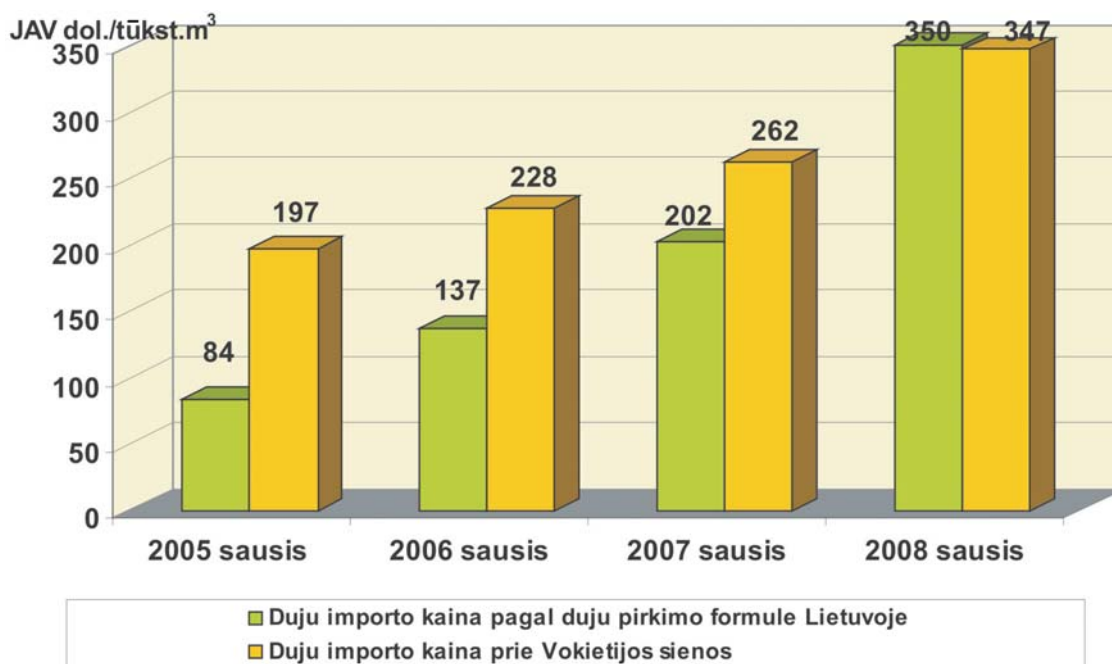
Vidutiniškai 2007 metais AB „Lietuvos dujos“ importo kaina buvo 10 proc. mažesnė negu UAB „Dujotekana“ ir AB „Achema“. Brangiausiai už importuojamas dujas mokėjo UAB „Haupas“ – 10,3 proc. brangiau už UAB „Dujotekana“ ir AB „Achema“ bei 22,6 proc. brangiau negu AB „Lietuvos dujos“.

AB „Lietuvos dujos“ su AAB „Gazprom“ sudarė geresnes dujų pirkimo sąlygas negu kiti dujų tiekėjai, todėl 2007 m. pirmąjį ketvirtį dujas pirko palankesne kaina.

UAB „Haupas“ už importuojamas dujas moka brangiausiai, nes turi padengti dujų tiekimo sąnaudas pagal sutartį su AAB „Gazprom“ bei dujų transportavimo sąnaudas iki Lietuvos Respublikos sienos sąnaudas pagal sutartį su AAB „Beltransgaz“, Baltarusijos Respublikos įmone „Grodnooblgaz“ bei TŪB „Energija“.

Vidutinė į Lietuvą importuojamų dujų kaina laipsniškai artėjo prie Vakarų Europos šalims tiekiamų dujų kainos ir nuo 2008 m. jau susilygino. Iš viso 2008 m. pradžioje, lyginti su 2005 metais, importuojamų dujų kaina padidėjo 4,2 karto. (13 pav.)

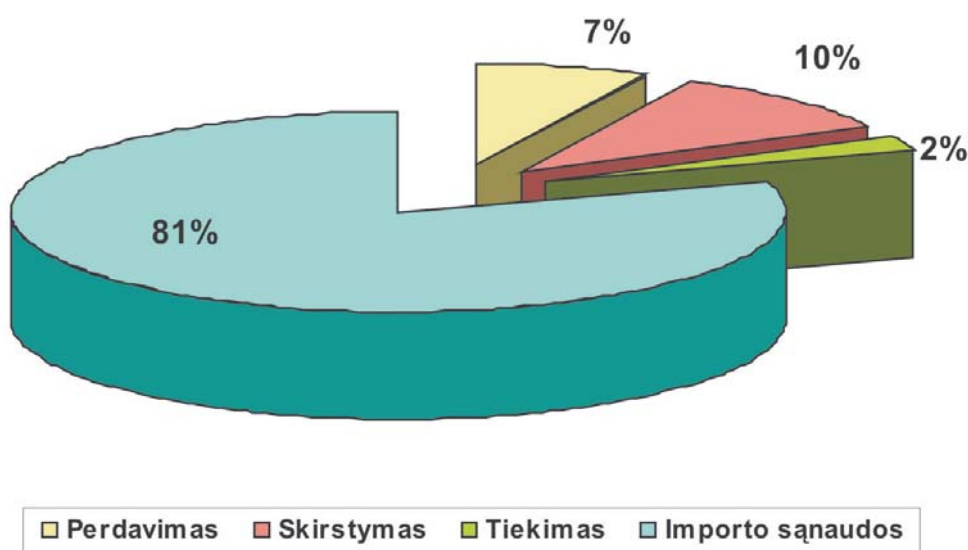
13 pav. Gamtinių dujų importo kainos Lietuvoje ir Vokietijoje

2.5. Dujų sektoriaus sąnaudų bei pelningumo rodikliai

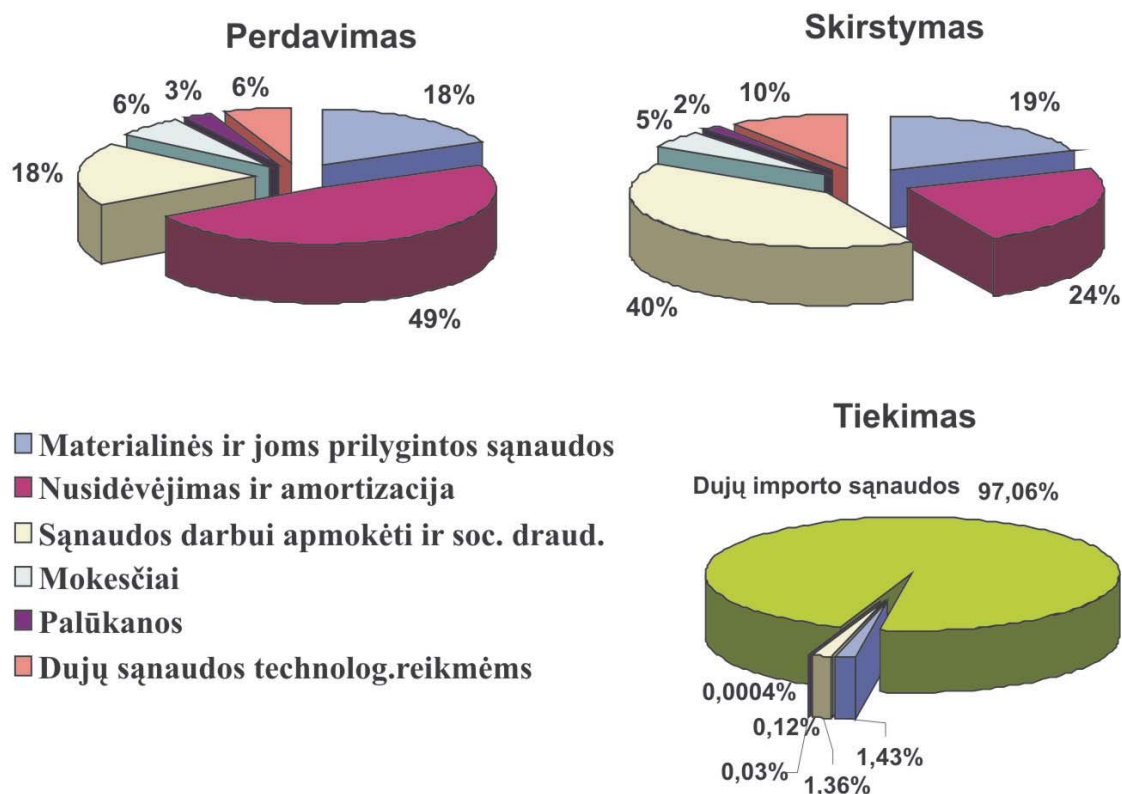
Išaugusi gamtinių dujų importo kaina sudaro 81 proc. gamtinių dujų tiekimu užsiimančių įmonių sąnaudų. Gamtinių dujų importo, perdavimo, skirstymo ir tiekimu sąnaudų pasiskirstymas dujų ūkyje parodytas 14 pav. Dujų perdavimo sąnaudos sudaro 7 proc., skirstymo – 10 proc., o tiekimu – 2 proc. visų sąnaudų.

14 pav. Sąnaudų pasiskirstymas tarp atskirų veiklos rūšių

Gamtinių dujų perdavimo, skirstymo ir tiekimo veiklų sąnaudų struktūra parodyta 15 pav. Sąnaudos atskirose veiklos rūšyse pasiskirsto labai skirtingai. Dujų perdavime didžiausią sąnaudų dalį (49 proc.) sudaro nusidėvėjimas ir amortizacija, po 18 proc. – materialinės ir joms prilygintos sąnaudos (t. y. remonto, techninės priežiūros ir eksploatavimo, draudimo, kuro ir kt. sąnaudos) bei sąnaudos darbui apmokėti ir socialiniam draudimui, po 6 proc. – dujų sąnaudos technologinėms reikmėms bei mokesčiai, 3 proc. – palūkanos. Dujų skirstyme darbo užmokestis ir socialinis draudimas sudaro didžiausią sąnaudų dalį (40 proc.), nusidėvėjimas ir amortizacija - 24 proc. Materialinės ir joms prilygintos sąnaudos yra panašaus dydžio kaip ir perdavime (19 proc.), 10 proc. sudaro dujų sąnaudos technologinėms reikmėms, 5 proc. – mokesčiai ir 2 proc. – palūkanos. Dujų tiekime pagrindinę sąnaudų dalį sudaro dujų importo sąnaudos (97 proc.), o likusią dalį sudaro materialinės ir joms prilygintos sąnaudos, bei sąnaudos darbui apmokėti ir socialiniam draudimui bei kitos sąnaudos.

15 pav. Atskirų veiklos rūšių sąnaudų struktūra

Didžiausią pelną gamtinių dujų įmonės gavo iš tiekimo veiklos – 132,2 mln. Lt. Pelno pasiskirstymas tarp atskirų veiklos rūšių parodytas 16 pav.

Bendras gamtinių dujų tiekimo įmonių pelnas 2007 m. sudarė 121,3 mln. Lt AB „Lietuvos dujos“ grynas pelnas sudarė 98,3 mln. Lt, o UAB „Dujotekana“ atitinkamai 26,2 mln. Lt. Ne visoms įmonėms 2007 m. buvo tokie sėkmingi: UAB „Druskininkų dujos“ turėjo 124 tūkst. Lt nuostolių, o UAB „Intergas“ nurodo 4,9 mln. Lt nuostolį dėl investicijų į Mažeikių miesto dujifikavimą.

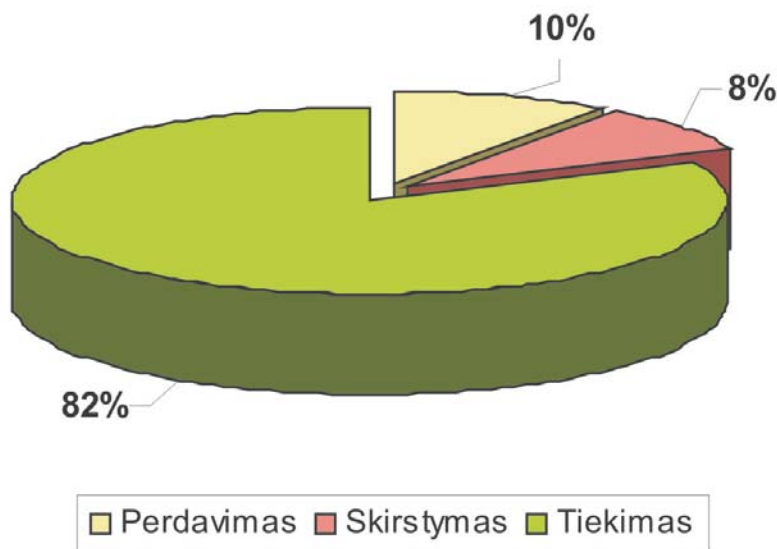
17 lentelė. AB „Lietuvos dujos“ finansiniai rodikliai pagal įmonės atskiras veiklos rūšis

Finansiniai rodikliai	Mat. vnt.	2006 m.			2007 m.		
		Perdavimas	Skirstymas	Tiekimas	Perdavimas	Skirstymas	Tiekimas
Bendrasis pelningumas	%	96,7	93,5	11,7	95,2	91,2	15,4
Veiklos pelningumas	%	0,7	9,9	8,7	5,4	9,6	12,8
Veiklos sąnaudos pardavimuose	%	98,0	84,2	3,0	91,6	82,6	2,6
Grynasis pelningumas	%	-0,8	7,8	7,3	3,0	8,3	10,8
EBITDA	mln. Lt	61,3	43,9	50,3	64,5	45,1	103,2
Skolos lygis	%	16,8	16,0	35,9	15,9	18,5	43,2
Skola/akcininkų nuosavybė	%	22,3	20,0	55,9	20,7	24,4	75,9
Likvidumo koeficientas		1,2	0,3	0,9	0,4	0,7	1,4
Nuosavybės grąža	%	-0,1	1,7	29,0	0,3	1,9	41,7
Turto grąža	%	-0,1	1,4	18,6	0,2	1,5	23,7

2007 metais, palyginti su 2006 metais, AB „Lietuvos dujos“ pelnas iki mokesčių, palūkanų ir nusidėvėjimo (EBITDA) padidėjo nuo 50,3 mln. Lt iki 103,2 mln. Lt. Šį padidėjimą lėmė geresni pirmojo ketvirčio bendrovės rezultatai, kai AB „Lietuvos dujos“ pavyko išsiderėti palankesnę gamtinių dujų importo kainą. Grynasis pelningumas tiekime padidėjo nuo 7,3 proc. iki 10,8 proc.

16 pav. pateikiame AB „Lietuvos dujos“ gamtinių dujų pelno pasiskirstymą pagal atskiras veiklos rūšis.

16 pav. Pelno pasiskirstymas

2.6. Dujų kainų reguliavimo klausimai

2007 metais Komisijos reguliuojamą gamtinių dujų perdavimo veiklą vykdė vienintelė AB „Lietuvos dujos“, skirstymo veiklą – AB „Lietuvos dujos“, UAB „Intergas“, UAB „Druskininkų dujos“, UAB „Fortum Joniškio energija“, AB agrofirma „Josvainiai“ ir dujų tiekimo veiklą – AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“, UAB „Haupas“, UAB „Intergas“, UAB „Druskininkų dujos“, UAB „Fortum Joniškio energija“, AB agrofirma „Josvainiai“.

Kadangi įmonės AB „Lietuvos dujos“, UAB „Druskininkų dujos“, UAB „Fortum Joniškio energija“ bei AB agrofirma „Josvainiai“ 2007 metais nesibaigė gamtinių dujų viršutinių ribų galiojimo laikotarpis, šių bendrovių transportavimo kainos, vadovaujantis Gamtinių dujų įstatymu bei Gamtinių dujų kainų viršutinių ribų skaičiavimo metodika, buvo koreguojamos priklausomai nuo infliacijos, veiklos efektyvumo koeficientų, dujų suvartojimo apimčių pasikeitimo bei kitų, nuo įmonių nepriklausančių veiksnių, kaitos.

Didžiausiai dujų perdavimo, skirstymo ir tiekimo įmonei – AB „Lietuvos dujos“ – Komisija 2007 metais pakoregavo dujų perdavimo, skirstymo kainas. Dujų perdavimo viršutinė kaina padidėjo nuo 31,17 iki 33,88 Lt už tūkst. m³, o skirstymo – nuo 114,18 iki 127,01 Lt už tūkst. m³. Ši didėjimą lėmė dujų suvartojimo apimtys mažėjimas, vartotojų kainų indekso pasikeitimas bei dėl išaugusių dujų importo kainų padidėjusios dujų sąnaudos technologinėms reikmėms.

Vadovaujantis Gamtinių dujų įstatymu, dujų kainos gali būti perskaičiuojamos ne dažniau kaip kartą per metus (gamtinių dujų importo kaina nebuitiniams vartotojams, dujų tiekimo įmonės perskaičiuoja kiekvieną mėnesį). Todėl Komisijos suskaičiuota dujų kaina, taikoma buitiniams vartotojams, gali būti didesnė arba mažesnė už faktinę dujų kainą. Tai priklauso nuo mazuto, krosnių kuro kainų bei JAV dolerio/euro keitimo kurso kitimo prognozavimo rezultatų. Nustatydamas viršutines kainų ribas buitiniams vartotojams, Komisija remiasi pasaulinių prekybos biržų skelbiamais mazuto, krosnių kuro kainų bei JAV dolerio/euro keitimo kursų ateities sandorių duomenimis. Susidariusiam skirtumui tarp dujų pirkimo kainų, įskaičiuotų į viršutines kainų ribas ir faktinių dujų pirkimo kainų, Komisija taiko kompensacinį mechanizmą – šis skirtumas įvertinamas nustatant kitų metų dujų kainas buitiniams vartotojams.

UAB „Intergas“, įgyvendinusi numatytas investicijas į Mažeikių miestą, 2007 m. gegužės mėnesį kreipėsi į Komisiją dėl viršutinių skirstymo tiekimo kainų nustatymo. Tačiau bendrovės pateikta medžiaga buvo neišsami – neatskirtos veiklų rūšys, ne visos sąnaudos pagrįstos dokumentais bei skaičiavimais, todėl Komisija paprašė UAB „Intergas“ ištaisyti nurodytus trūkumus. Komisija, skaičiuodama bendrovės viršutines kainų ribas, suderino įmonės pateiktą investicijų programą bei skirstymo ir tiekimo veiklų amortizacijos (nusidėvėjimo) normas ir įvertinusi UAB „Intergas“ sąnaudas, pagrįstomis sąnaudomis pripažino 22 proc. mažiau negu planavo bendrovė. Atsižvelgdama į tai, Komisija nustatė UAB „Intergas“ dujų skirstymo kainą Mažeikių miesto vartotojams – 528,05 Lt už tūkst. m³.

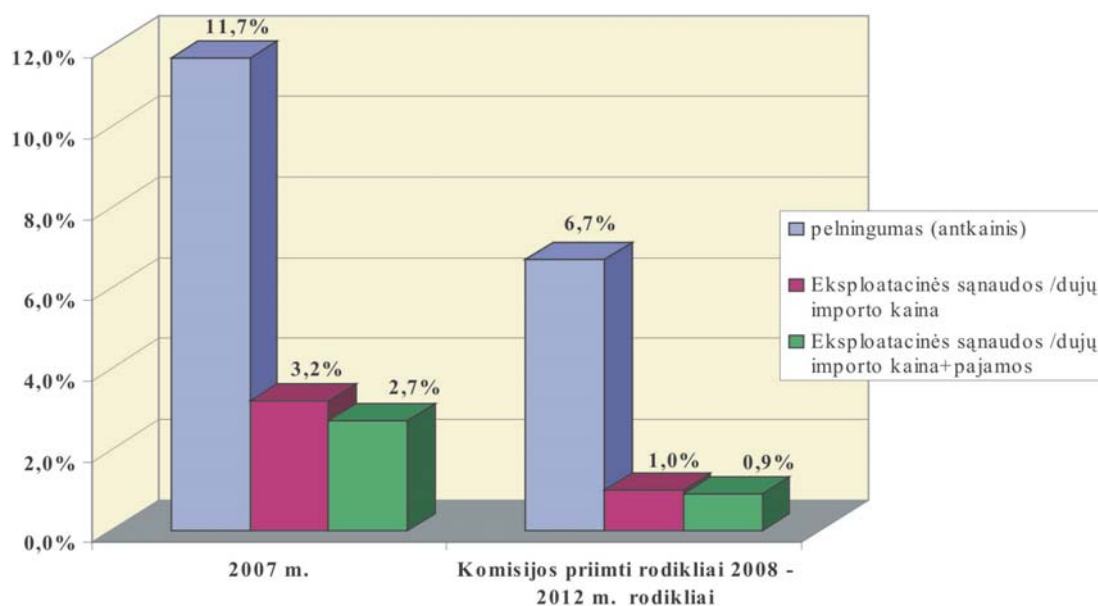
Dujų įmonių perdavimo ir skirstymo kainų viršutinių ribų kitimas 2007 metais pateiktas 18 lentelėje.

Paslaugų kainų viršutinės ribos	2007-01-01	2008-01-01	Pasikeitimas, proc.
AB „Lietuvos dujos“			
dujų perdavimo	31,17	33,88	8,7
dujų skirstymo	114,18	127,01	11,2
vidutinė dujų kaina buitiniams vartotojams	797	1249	56,7
UAB „Fortum Joniškio energija“			
dujų skirstymo	123,79	168,72	36,3
AB agrofirma „Josvainiai“			
dujų skirstymo	41,50	47,02	13,3
UAB „Druskininkų dujos“			
dujų skirstymo	920,46	1253,40	36,2
UAB „Intergas“ Druskininkų sav.			
dujų skirstymo	57,20	59,12	3,4
UAB „Intergas“ Mažeikių sav.			
dujų skirstymo	-	528,05	-
AB „Achema“			
dujų skirstymas	-	10,34	-

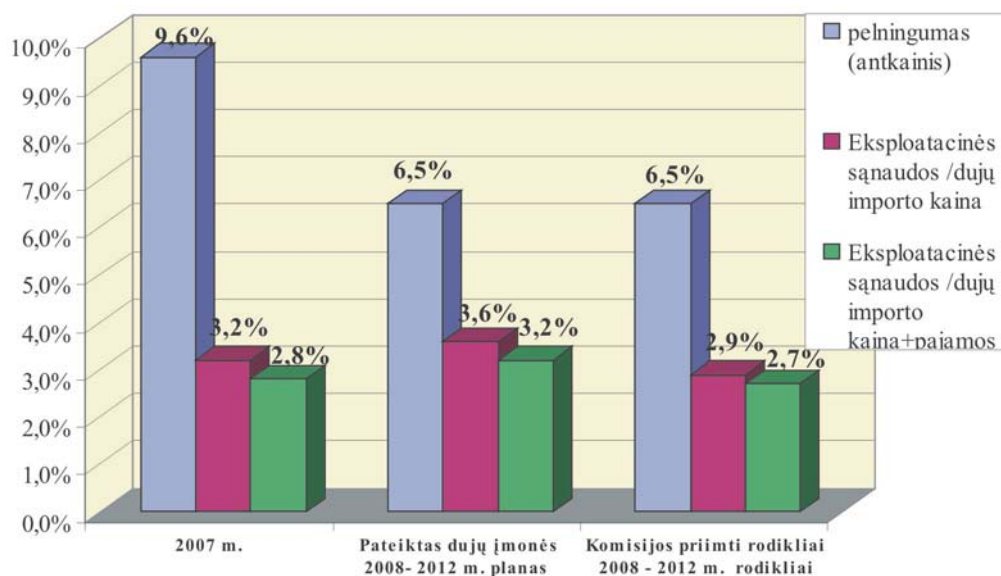
Atskirų dujų įmonių skirstymo paslaugų kainos yra sąlygojamos gamtinių dujų suvartojimo kiekio, gamtinių dujų sistemų ilgio ir specifikos, vartotojų kategorijų (buitinių, nebutinių) bei įmonių atliktų bei numatomų investicijų.

2007 metais įsigaliojus gamtinių dujų tiekimo kainos reguliavimo nuostatai, Komisija visoms dujų tiekimo įmonėms nustatė viršutines dujų tiekimo kainas penkerių metų laikotarpiui. Be ekonomiškai pagrįstų tiekimo veiklos sąnaudų, užtikrinančių šią veiklą, buvo nustatyta dujų tiekimo pelno norma (antkainis). Pagrindinių tiekėjų – AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“ – gamtinių dujų tiekimo veiklos struktūra bei procentinis rodiklių palyginimas pateikiamas 17 ir 18 paveikslėliuose.

17 pav. UAB „Dujotekana“ tiekimo paslaugos procentiniai rodikliai

18 pav. AB „Lietuvos dujos“ tiekimo paslaugos procentiniai rodikliai

Dujų importuotojams (tiekejams) – AB „Lietuvos dujos“, UAB „Dujotekana“ ir UAB „Haupas“ tiekimo kainos laisviesiems vartotojams nebuvo reguliuojamos, todėl Komisija paprašė pateikti duomenis viršutinių tiekimo kainų ribų nustatymui. Deja, tik UAB „Haupas“ pateikė visus reikalingus duomenis viršutinės tiekimo kainos ribos nustatymui. AB „Lietuvos dujos“ iškart nepateikė prašomų duomenų, motyvuodami, kad šiais duomenimis nedisponuoja. Tačiau vėliau įmonė vis dėlto pateikė reikalingus dokumentus. UAB „Dujotekana“ prašomų duomenų nepateikė, todėl Komisija, nustatydamą tiekimo viršutinės kainos ribą, vadovavosi bendrovės pateiktais 2002-2006 m. tiekimo veiklos faktiniais duomenimis. Nepaisant minėtų nesklandumų, Komisija apskaičiavo ir patvirtino gamtinių dujų tiekimo kainos viršutinės ribas visoms dujų tiekimo įmonėms.

2.7. Investicijos į gamtinių dujų sektorių

Vadovaujantis Energetikos įstatymo nuostatomis, Komisijai pavesta įvertinti dujų įmonių investicijų pagrįstumą. Vykdydama numatytas funkcijas, Komisija 2007 metais suderino du AB „Lietuvos dujos“ investicijų projektus.

Vienas iš jų – magistralinio dujotiekio atšakos, dujų skirstymo stoties ir skirstomojo dujotiekio Rietavo mieste statyba. Įgyvendindama šį projektą, bendrovė planuoja dujofikuoti Rietavo miesto vartotojus. Šios investicijos sudarys beveik 4 mln. Lt. Numatyta, kad įgyvendinus projektą, metinis dujų suvartojimas padidės iki 5,5 mln. m³.

Antrasis investicijų projektas – magistralinio dujotiekio, dujų skirstymo stoties ir skirstomojo dujotiekio Ignalinos mieste statyba. Projekto vertė – 6,6 mln. Lt. (50 proc. projekto finansavimo numatyta iš ES struktūrinių fondų). Bendrovė prognozavo, kad įgyvendinus projektą, dujų suvartojimas padidės 4 mln. m³ per metus.

Abiejų investicijų projektų atsipirkimo laikas neviršijo 10 metų – todėl šios investicijos nedidina dujų perdavimo ir skirstymo kainų esamiems vartotojams.

AB „Lietuvos dujos“ 2007 metais į gamtinių dujų perdavimo ir skirstymo veiklą investavo 107,3 mln. Lt, t. y. 13 proc. mažiau negu 2006 metais, tačiau 30,2 proc. daugiau negu buvo numatyta AB „Lietuvos dujos“ ilgalaikėje investicijų programoje. Gamtinių dujų tinklų plėtrai 2007 metais bendrovė išleido 74 proc. visų investicijoms skirtų lėšų, turto atstatymui ir rekonstrukcijai, dujų sistemų išpirkimui – 26 proc.

Gamtinių dujų perdavimo tinklų plėtrai AB „Lietuvos dujos“ investavo 34,2 mln. Lt. Didžiausią investicijų dalį sudarė magistralinio dujotiekio atkarpos Jurbarkas-Tauragė ir Jurbarko miesto DSS statybos projektas – 27,98 mln. Lt. Kompresorinės dujų stoties statybos projektavimo darbams investuota 3 mln. Lt, o magistralinio dujotiekio Tauragė-Klaipėda projektavimo darbams – 2 mln. Lt (19 lentelė). Gamtinių dujų skirstymo sistemos plėtrai investuota 45,4 mln. Lt. Dalį lėšų įmonė gavo iš naujų vartotojų prijungimo įmokų – 25,5 mln. Lt.

AB „Lietuvos dujos“ 2007 metais padidino naujų vartotojų prijungimo skaičių. Palyginti su 2006 metais, jis padidėjo 14 proc. nuo 5177 iki 5926 naujai prijungtų vartotojų.

19 lentelė

Rodikliai	Mato vienetai	2005 m.	2006 m.	2007 m.	Iš viso 2005-2007 m.
Nutiesta naujų gamtinių dujų tinklų	km	241	277	295	813
Rekonstruota gamtinių dujų tinklų	km	37	16	26	79
Išpirkta bendrojo naudojimo sistemų	km	46	26	35,9	107,9
Prijungtų naujų vartotojų skaičius		4208	5177	5926	15311
Investicijos į dujų transportavimą	mln. Lt	130,5	121,7	107,3	359,5
iš jų: dujų perdavimas	mln. Lt	85,3	62,1	49,1	196,5
dujų paskirstymas	mln. Lt	45,2	59,6	58,2	163,0
Investicijų finansavimo šaltiniai:	mln. Lt	130,5	121,7	107,3	359,5
iš jų: nuosavos lėšos	mln. Lt	84,3	97,3	81,8	263,4
kitos lėšos	mln. Lt	46,2	24,4	25,5	96,1

Iš smulkesnių Lietuvos gamtinių dujų įmonių reikėtų išskirti UAB „Intergas“. Ši bendrovė turi teisę skirstyti gamtines dujas Druskininkų ir Mažeikių savivaldybės vartotojams.

UAB „Intergas“ 2007 metais nutiesė gamtinių dujų sistemą į Mažeikių miestą bei investavo 34,6 mln. Lt. Be to, 2007 metais bendrovė pateikė Komisijai derinti 2008-2012 metų investicijų programą, kurioje numatyta per trejus metus dujofikuoti Mažeikių miesto vartotojus bei investuoti 8,2 mln. Lt. Bendrovė planuoja nutiesti apie 9 km skirstomojo dujotiekio bei prijungti apie 110 naujų vartotojų, kurie suvartos apie 12 mln. m³ dujų per metus.

3. Šilumos ūkio reguliavimas

3.1. Teisinė aplinka

2007 metais toliau buvo dirbama su Komisijos kompetencijai priskirtų teisės aktų aiškinimu, jų keitimu bei naujų rengimu. Komisijos darbuotojai aktyviai dalyvavo rengiant Šilumos ūkio įstatymo pakeitimo įstatymo nuostatas. Daug dėmesio buvo skiriama šilumos paskirstymo metodų taikymo aiškinimui bei jų rengimui. Komisija iš viso yra patvirtinusi 8 rekomenduojamus bei suderinusi 9 vartotojų siūlomus šilumos paskirstymo metodus. Komisija 2007 metais patvirtino du naujus rekomenduojamus šilumos paskirstymo metodus, kurie taikomi specifinėms šilumos ir karšto vandens tiekimo sistemoms. Pavyzdžiui, vienas iš metodų skirtas Kauno miesto Šilainių mikrorajono vartotojams, kurių butuose įrengta trivamzdė šildymo ir karšto vandens tiekimo sistema. Ši sistema skiriasi nuo įprastinių tuo, kad vonių šildytuvai yra prijungti prie šildymo sistemos, todėl karšto vandens temperatūros palaikymui nustatytas 80 kWh/butui per mėnesį normatyvas, o vonios patalpų sanitarinių higieninių sąlygų užtikrinimui - 90 kWh/butui per mėnesį normatyvas.

Komisija gauna nemažai vartotojų prašymų derinti jų siūlomus šilumos paskirstymo metodus netipinėse šilumos bei karšto vandens tiekimo sistemose, kai Komisijos rekomenduojamų metodų taikyti negalima. 2007 metais Komisija suderino penkis vartotojų siūlomus šilumos paskirstymo metodus. Vadovaudamiesi Šilumos ūkio įstatymo 12 straipsnio 2 punkto bei Šilumos paskirstymo vartotojams metodų rengimo ir taikymo taisyklių 3 punkto nuostata, vartotojai rengia (ar teikia siūlymus rengti) paskirstymo metodų projektus, kuriuose vertinami šie faktoriai: karšto vandens suvartojimo deklaravimas, atsiskaitymo laikotarpis, šildymo ir karšto vandens sistemų ypatumai, apskaitos sistemos ypatumai ir t. t. Komisija suderintam metodui nurodo vartotojus, kuriems leidžiama taikyti šį metodą, adresą, bendrijos numerį, kitus patikslintus duomenis, t. y. jam suteikiamas riboto naudojimo teisės akto statusas. Toks šilumos paskirstymo metodas neįsigalioja automatiškai – jis, kaip numato Šilumos tiekimo ir vartojimo taisyklių 59 punktas, gali būti taikomas tik visiems šilumos vartotojams pasirašius šilumos vartojimo pirkimo pardavimo sutartis pagal individualiai aptartas sąlygas.

Reikia pažymėti, kad į šilumos paskirstymo metodų rengimo procesą įsijungė ir kitos institucijos – Nacionalinė vartotojų federacija parengė dviejų šilumos paskirstymo

metodų projektus ir, kas labai džiugina – populiaria kalba parengė metodų komentarus, skirtus vartotojams.

Nagrinėjant vartotojų prašymus derinti jų siūlomų šilumos paskirstymo metodų projektus, susiduriama su kai kuriais neapibrėžtumais, priklausančiais ne tik Komisijos kompetencijai. Pavyzdžiui, kai kurios daugiabučių namų savininkų bendrijos vykdo energetikos veiklą: perka kurą (gamtinės dujas), gamina šilumą, ją pristato, paskirsto, parduoda, iš bendrasavininkų surenka mokėjimus bei atsiskaito su kuro tiekėjais. Bendrijų (ir ne bendrijų) autonominėse katilinėse pagaminta šiluma ir karštas vanduo neturi kai kurių prekei bei centralizuotam šilumos tiekimui būdingų požymių: ją gamina bendrija (ne gamintojas), neįrengta pagamintos šilumos apskaita, nenustatyta šilumos ar karšto vandens pardavimo kaina (galutinė prekės, paslaugos kaina, nustatoma pinigais, su pridėtinės vertės mokesčiu ir visais kitais mokesčiais), todėl neaišku, kaip ši veikla turėtų būti reglamentuojama ne tik Daugiabučių namų savininkų bendrijų, bet ir Energetikos bei Šilumos ūkio įstatymų nuostatomis.

Komisija yra susirūpinusi dėl jos rekomenduotų šilumos paskirstymo metodų privertinio taikymo, šilumos tiekėjams sudarant šilumos pirkimo – pardavimo sutartis su buitinais šilumos vartotojais. Ribojama ne tik Šilumos ūkio įstatyme numatyta vartotojų teisė rinktis Komisijos rekomenduojamus metodus, bet ir rengti bei taikyti kitus vartotojų siūlomus, su Komisija suderintus šilumos paskirstymo metodus. Iš vartotojų gaunamų skundų, prašymų, paklausimų galėtų būti kur kas mažiau, jei mokėjimų už šildymą ir karštą vandenį pranešimuose ar sąskaitose būtų pateikiama daugiau informacijos. Komisija kreipėsi į Ūkio ministeriją, siūlydama peržiūrėti ir papildyti ūkio ministro patvirtintą mokėjimo už šilumą pranešimo formą. Šis siūlymas buvo sutiktas palankiai ir artimiausiu metu pranešimo forma turėtų būti papildyta.

Respublikoje vis dar yra šilumos tiekimo sistemų, kai šiluma ir karštas vanduo yra tiekiami keliems pastatams iš vieno šilumos punkto (su įrengta apskaita). Kad vartotojai nemokėtų už šilumos nuostolius, susidarancius trasose tarp šių namų, Komisija suderino vartotojų siūlomą šilumos paskirstymo metodą Nr. 6V, kai pastatui pateiktas šilumos kiekis nustatomas pagal gretimame pastate įrengto šilumos apskaitos prietaiso rodmenis ir pripažino Komisijos 1999 m. sausio 26 d. nutarimą Nr. 6 “Dėl mokesčių už centralizuotą šilumą ir karštą vandenį, tiekiamus iš šilumos punkto (su įrengta apskaita) keliems namams” netekusiu galios, kaip prieštaraujantį Šilumos ūkio įstatymo 12 straipsnio 1 punktui. Paskirstymo metodas Nr. 6V leis teisiškai reglamentuoti šilumos paskirstymą problematiniuose daugiabučiuose namuose, kuriuose susipynusios techninės, organizacinės, turtinės bei teisinės įvadinės šilumos apskaitos įrengimo problemos.

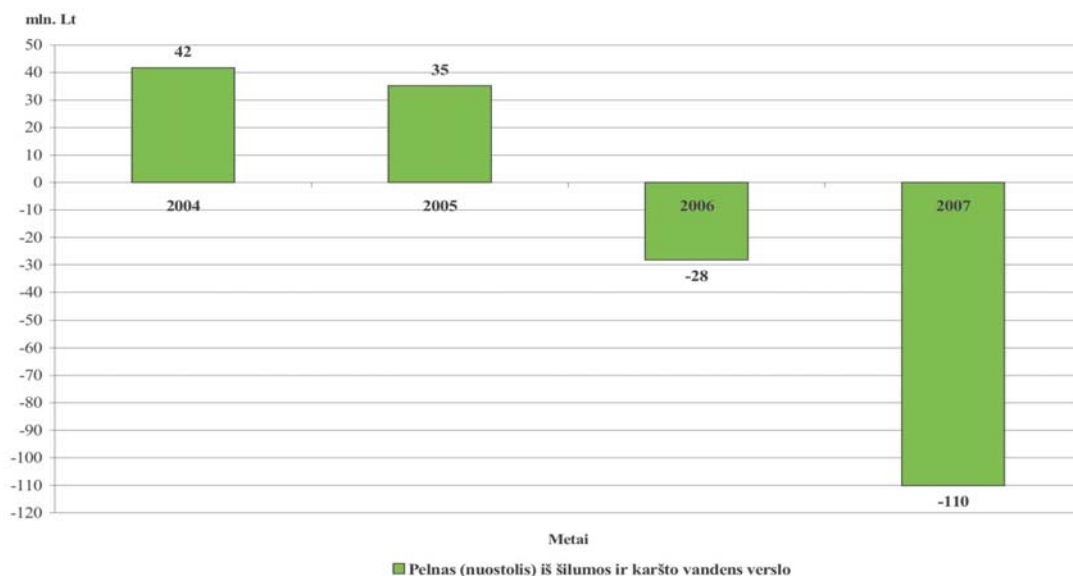
3.2. Šilumos tiekimo rinkos raidos tendencijos

Komisijos renkami duomenys apie šilumos tiekimo įmonių veiklą leidžia ne tik detalai nagrinėti ir lyginti sąnaudas, o lyginamąją analizę pritaikyti skaičiuojant kainas, bet ir stebėti įmonių veiklos rezultatų pokyčius, susijusius tiek su nuo įmonių nepriklausančiais veiksniais, tiek su pačių įmonių ar Komisijos priimtais sprendimais.

Jau antrus metus iš eilės veikla šilumos sektoriuje nėra pelninga. 2007 metais bendras šilumos tiekimo įmonių, realizuojančių virš 5 GWh šilumos per metus, nuostolis iš šilumos ir karšto vandens verslo siekė 110 mln. Lt (veikla buvo nuostolinga 41 iš 44 įmonių).

Tokius veiklos rezultatus sąlygojo sumažėjusi šilumos realizacija bei neproporcingas šilumos sąnaudų ir kainų augimas.

19 pav. Pelnas (nuostolis) iš šilumos ir karšto vandens verslo 2004 – 2007 metais

Sąnaudas, sudarančias šilumos savikainą, sąlyginai galima skirti į kintamąsias ir pastoviąsias. Kintamųjų sąnaudų apimtys priklauso nuo gaminamos ir realizuojamos šilumos kiekio, o pastoviųjų sąnaudų dydis visada išlieka tas pats. Nepriklausomai nuo to, kiek šilumos suvartojama, patirtos pastoviosios sąnaudos turi būti padengtos, todėl perskaičiuojant šilumos kainas yra vertinamas realizacijos pokyčių koeficientas, kuris mažėjant realizacijai didina ateinančio periodo šilumos kainas.

Lygindami faktinius rodiklius matome (20 lentelė), kad 2007 metais šilumos vartotojams parduota 7,93 tūkst. GWh šilumos, t. y. 5,7 proc. mažiau negu 2006 metais. Šilumos ūkyje pastoviosios sąnaudos sudaro apie 40 proc. visų sąnaudų, vadinasi, dėl sumažėjusio šilumos suvartojimo tiekėjai 2007 metais prarado apie 26 mln. Lt.

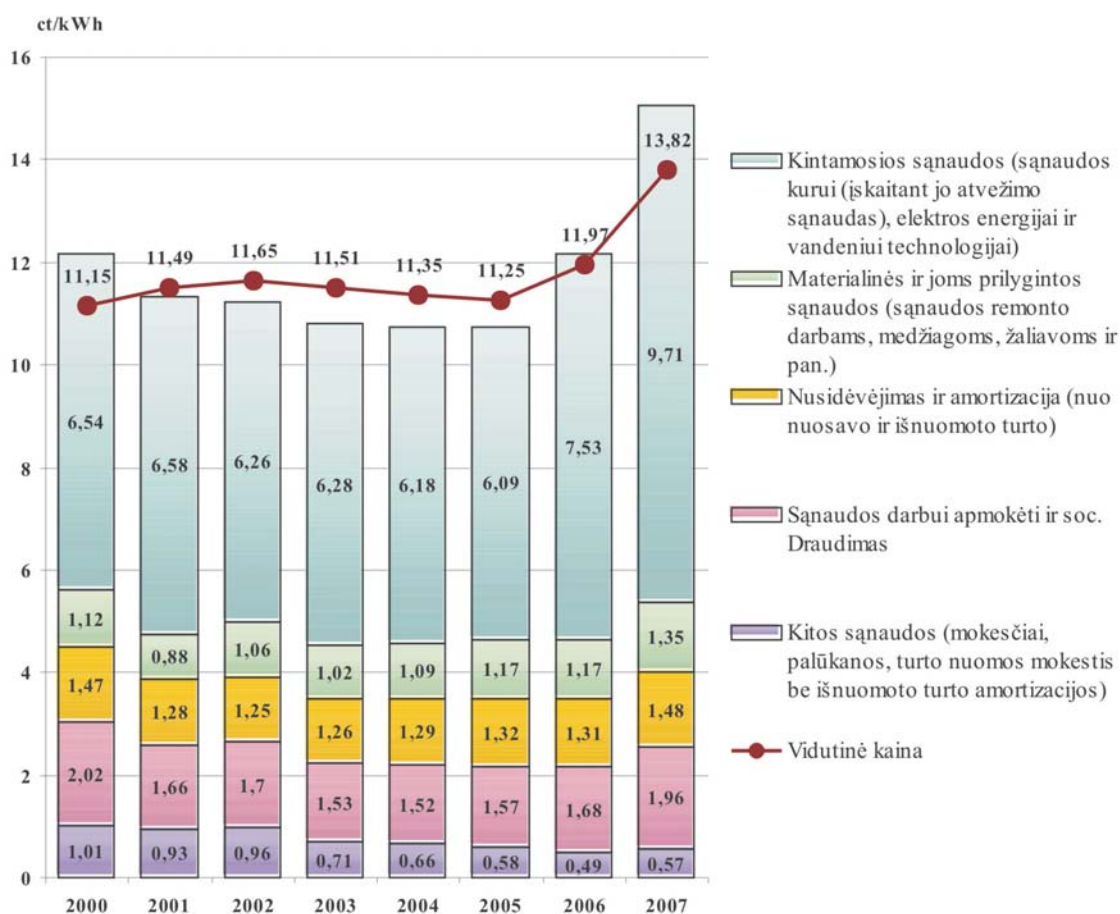
20 lentelė. Šilumos rinkos rodikliai

Eil. nr.	Rodikliai	Mato vnt.	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.
1.	Patiekta į tinklą šilumos	tūkst. GWh	10,23	10,70	10,63	10,57	10,31	10,11	10,21	9,65
2.	Realizuota šilumos	tūkst. GWh	7,52	8,16	8,24	8,31	8,14	8,13	8,41	7,93
3.	Priskaičiuota pajamų	mln. Lt	838,8	938,1	960,2	956,6	924,4	914,4	1006,8	1095,5
4.	Sąnaudos	mln. Lt	914,5	924,9	925,7	898,2	874,4	871,9	1024,4	1198,8
5.	Vidutinė sąlyginio kuro kaina	Lt/t _{ne}	440	466,4	450,9	451,5	434	437	602,05	809,9
6.	Lyginamosios kuro sąnaudos	kg/MWh	100,2	100,2	100,1	99,6	99,3	99,1	98,3	98,7
7.	Vidutinė šilumos kaina	ct/kWh	11,15	11,49	11,65	11,51	11,35	11,25	11,97	13,82
8.	Vidutinė šilumos savikaina:	ct/kWh	12,16	11,33	11,23	10,81	10,74	10,73	12,18	15,07
8.1.	Kintamosios sąnaudos	ct/kWh	6,54	6,58	6,26	6,28	6,18	6,09	7,53	9,71
8.2.	Pastoviosios sąnaudos	ct/kWh	5,62	4,75	4,97	4,53	4,56	4,64	4,65	5,36
9.	Bendrasis pelnas (be karšto vandens tiekimo veiklos)	mln. Lt	-75,7	13,2	34,5	58,4	50	42,5	-17,6	-99,4
10.	Nuostolingai dirbančios įmonės (iš 44 įmonių)	įmonių sk.	30	21	14	8	12	22	35	41

Vadovaujantis senosios redakcijos Šilumos ūkio įstatymu, šilumos kainos galėjo būti perskaičiuojamos tik kartą per 12 mėnesių. Dėl to šilumos sektoriuje paskutiniaisiais metais susiklostė situacija, kai šilumos savikainos augimo tempai (24 proc.) viršijo šilumos kainų augimą (15,6 proc.). 2007 metų veiklos rezultatai rodo, jog šilumos savikaina buvo apie 9 proc. didesnė nei vidutinė šilumos kaina šalyje (20 pav.). Naujos redakcijos Šilumos ūkio įstatymas bei Šilumos kainų nustatymo metodika, leidžiantys dažniau nei kas 12 mėnesių perskaičiuoti šilumos kainas, turėtų sumažinti šilumos kainos ir savi-kainos skirtumus.

Šilumos savikaina, sumažėjusi 2001 metais, iki 2005 metų praktiškai nesikeitė, tačiau nuo 2006 metų, ėmus didėti kuro kainoms, ji išaugo, pralenkdama 2000 metų lygį 23,9 proc. (12,18 ct/kWh ir 15,07 ct/kWh atitinkamai).

20 pav. Šilumos savikaina ir vidutinė kaina 2000-2007 m.

Kuro kainoms ėmus kilti, kintamosios sąnaudos 2007 metais šilumos savikainoje sudarė 9,71 ct/kWh, lyginant su 2000 metų - 6,54 ct/kWh, t. y. išaugo 3,17 ct/kWh. Kuras 2007 metais, palyginti su 2006 metais, pabrango 34,5 proc. (gamtinių dujų kaina padidėjo – 40 proc., medienos – 28 proc., kitų kuro rūšių – 12 proc.).

Sąlygiškai pastovios sąnaudos nors ir padidėjo lyginant su 2006 metais (gerokai padidėjo sąnaudos darbo užmokesčiui, nusidėvėjimo sąnaudos), tačiau vis dar yra 0,26 ct/kWh mažesnės nei 2000 metais. Tai reiškia, kad šilumos tiekėjai sugebėjo pagerinti darbo organizavimą, taupė materialinius išteklius, ekonomiškai naudojo gamybinius įrengimus.

Per 2007 metus šilumos tiekimo sąnaudos, įvertinus realizuotos šilumos kiekio pokyčius iš viso padidėjo apie 230 mln. Lt. Kintamųjų sąnaudų augimas sudarė 75 proc. visų sąnaudų augimo, iš jų kuro sąnaudos didėjo 167 mln. Lt (t. y. 28,6 proc.).

Sąlygiškai pastovios sąnaudos, padidėjus darbo užmokesčiui ir socialinio draudimo įmokoms, padidėjo 8,8 proc.

Šilumos sąnaudas lemia ir šilumos nuostoliai, kurie nuo 2000 metų sumažėjo beveik dvigubai - 2000 metais šilumos nuostoliai (technologiniai ir komerciniai) sudarė 26,5 proc., tuo tarpu 2007 metais - tik 17,9 proc. (esant optimaliam vamzdynų tinklui, su gera izoliacija, nuostoliai sudarytų 10-15 proc.). Šilumos nuostolių mažėjimą lėmė tai, kad įmonės tvarkė tinklus decentralizuodamos grupinius šilumokaičius (išnyko karšto vandens trasos ir jų nuostoliai), keitė susidėvėjusius vamzdynus naujais, dalis vamzdynų buvo panaikinti, visuotinai įdiegta šilumos apskaita vartotojams ir t.t. Nors dėl šilumos nuostolių sumažėjimo, palyginti su 2000 metais, gauta ekonomija buvo apie 80000 tne arba 65 mln. Lt, šilumos nuostolių mažinimas nebėra efektyvus šilumos savikainos mažinimo įrankis, nes dauguma įmonių jau pasiekė gerus techninius rodiklius.

Komisija, nagrinėdama centralizuotai tiekiamos šilumos įmonių kainas ir sąnaudas, įmones skirsto į penkias grupes pagal realizuojamos šilumos kiekį. I grupę sudaro daugiau nei 150 GWh šilumos per metus realizuojančios 6 didžiausios – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio ir Alytaus – įmonės. Į II grupę patenka 150-90 GWh šilumos realizuojančios bendrovės – Marijampolės, Utenos, Jonavos, Druskininkų, Mažeikių. III grupė – 8 įmonės, realizuojančios 90-50 GWh šilumos. IV grupę sudaro 12 įmonių, realizuojančių 50-25 GWh šilumos. V grupė – 13 šilumos tiekimo įmonių, realizuojančių 25-5 GWh šilumos.

21 pav. Šilumos savikaina ir vidutinė kaina pagal šilumos tiekėjų grupes, ct/kWh

2007 metai buvo ypač sunkūs smulkiesiems šilumos tiekėjams (IV ir V grupėms). Iš 21 paveikslėlio matyti, kad skirtumas tarp šilumos savikainos ir vidutinės šilumos kainos atitinkamoje grupėje didėja priklausomai nuo įmonės realizuojamos šilumos kiekio (nuo 6 proc. II grupėje iki 15 proc. V grupėje), t. y. kuo mažesnė įmonė, tuo ji jautresnė rinkos pokyčiams, tiek dėl didesnės sąlygiškai pastovių sąnaudų dalies visose sąnaudose, tiek dėl galimybės neturėjimo greitai persiorientuoti į pigesnį kūrą, dėl didesnių perdavimo nuostolių bei socialiai jautresnių šilumos vartotojų. Todėl 2007 metais sumažėjus šilumos realizacijai, smulkesnėse įmonėse buvo padengta mažesnė pastoviųjų sąnaudų dalis. Augant kuro kainoms bei pavėluotai nustačius perskaičiuotas šilumos kainas, buvo patirti sąlyginai didesni nuostoliai nei didžiosiose įmonėse.

3.3. Šilumos kainos

Šilumos bazinės kainos nustatomos ne trumpesniam kaip 3 metų ir ne ilgesniam kaip 5 metų laikotarpiui. Šiuo metu šalyje yra 58 šilumos tiekimo bendrovės, kurioms nustatytos ilgalaikės bazinės šilumos kainos.

2007 metais daugumai šilumos tiekimo įmonių baigėsi pirmasis šilumos bazinių kainų galiojimo laikotarpis.

Komisija 2007 metais 27 šilumos tiekimo bendrovėms nustatė naujas šilumos bazines kainas. Visoms centralizuotą šilumą tiekiančioms bendrovėms bazinės šilumos kainos padidėjo nuo 5 iki 30 proc.

Reikia pažymėti, kad per visą pirmosios šilumos bazinės kainos galiojimo laikotarpį tik šešioms įmonėms - UAB „Molėtų šiluma“, UAB „Plungės šilumos tinklai“, UAB „Pakruojos šiluma“, UAB „Birštono šiluma“ - šilumos kainos nepasikeitė.

3.4. Šilumos kainų perskaičiavimas

Šilumos kainos nustatomos vieneriems metams ir perskaičiuojamos kasmet, atsižvelgiant į konkrečiai įmonei nustatytą veiklos efektyvumo koeficientą, infliacijos dydį, kuro kainų, realizuotos šilumos kiekio ir kuro kainų pokyčius.

2007 metais 21 šilumos tiekimo bendrovei buvo nustatytos perskaičiuotos šilumos kainos, kurios didėjo nuo 2 iki 46 proc. 2007 metais toliau augo centralizuotai tiekiamos šilumos kainos didžiuosiuose miestuose: Vilniuje – 15 proc., Klaipėdoje - 26 proc., pirmą kartą nuo 2004 m. 22 proc. padidėjo šilumos kaina Kauno miesto vartotojams.

21 lentelė. 2007 m. šilumos tiekimo bendrovėms nustatytos šilumos kainos

	Įmonė	Buvusi kaina, ct/kWh	Nustatytos šilumos kainos, ct/kWh	Kainų padidėjimas, proc.
1	UAB „Vilniaus energija“	12,78 (12,305*)	14,76 (14,567*)	18
2	AB „Kauno energija“	11,97	14,67	23
3	AB „Klaipėdos energija“	12,64 (12,37*)	15,94	29
4	AB „Panevėžio energija“	13,03 (12,76*)	15,13	19
5	AB „Šiaulių energija“	13,76	17,25**	25

6	UAB "Alytaus energija" (UAB "Litesko" filialas)	12,73	18,65	47
	>-150 tūkst.MWh	12,65	16,03	27
7	UAB "Marijampolės šiluma" (UAB "Litesko" filialas)	16,95	18,53	9
8	UAB "Jonavos šilumos tinklai"	13,24	14,60	10
9	UAB "Mažeikių šilumos tinklai"	14,85	14,85	0
10	UAB "Utenos šilumos tinklai"	13,66 (12,3*)	14,38 (14,18*)	13
11	UAB "Druskininkų šiluma" (UAB "Litesko" filialas)	17,26	17,59	2
	150 - 90 tūkst.MWh	14,92	15,95	7
12	UAB "Palangos šiluma" (UAB "Litesko" filialas)	16,75	19,17	14
13	UAB "Telšių šiluma" (UAB "Litesko" filialas)	16,85	19,21	14
14	UAB "Ukmergės energija" (UAB "E-energija" filialas)	17,47 (16,87*)	19,18	14
15	UAB "Šilutės šilumos tinklai"	16,76 (13,4*)	20,36	52
16	UAB "Tauragės šilumos tinklai"	13,65	15,95	17
17	UAB "Plungės šilumos tinklai"	15,77	18,30	16
18	UAB "Akmenės energija" (UAB "E-energija" filialas)	19,20 (17,65*)	19,96	13
19	UAB "Radviliškio šiluma"	14,39	16,54	15
	90 - 50 tūkst.MWh	15,67	18,58	19
20	UAB "Kretingos šilumos tinklai"	14,17	17,09	21
21	UAB "Vilkaviškio šiluma" (UAB "Litesko" filialas)	19,33	21,72	12
22	UAB "Varėnos šiluma"	15,82	16,79	6
23	UAB "Trakų šilumos tinklai" (UAB "Prienų energija" padalinys)	18,09 (17,83*)	22,24 (21,47*)	20
24	UAB "Raseinių šilumos tinklai"	17,30 (15,6*)	18,88	21
25	UAB "Kaišiadorių šiluma"	14,68	18,00	23
26	UAB "Anykščių šiluma"	18,12 (15,8*)	22,58	43
27	UAB "Švenčionių energija" (Liet.-Suom. įm.)	16,32 (14,1*)	18,62	32
28	UAB "Šalčininkų šilumos tinklai"	16,5** (13,3*)	19,00	43
29	UAB "Biržų šiluma" (UAB "Litesko" filialas)	18,33	21,19	16
30	UAB "Prienų energija" (UAB "E-energija" filialas)	22,14 (16,36*)	24,33	49
31	UAB "Ignalinos šilumos tinklai"	12,85	14,61	14
	50 - 25 tūkst.MWh	15,68	19,52	25
32	UAB "Širvintų šiluma"	13,67	18,22	33
33	UAB "Kelmės šiluma" (UAB "Litesko" filialas)	16,92	20,02	18
34	UAB "Joniškio energija" (Liet.-Suom. įm.)	17,88	20,43	14
35	UAB "Molėtų šiluma"	12,41	14,59	18
36	UAB "Šakių šilumos tinklai"	15,31	18,71	22
37	UAB "Šilalės šilumos tinklai"	13,44	14,88	11

38	UAB "Pakruojo šiluma"	16,00	20,72 (18,00*)	13
39	UAB "Marijampolės šiluma" Kazlų Rūdos padalinys	17,52	20,21	15
40	UAB "Birštono šiluma"	14,45	16,41	14
41	UAB "Lazdijų šiluma"	17,31**	18,81	9
42	SI "Skuodo šiluma"	21,99	24,08	10
43	UAB "Vilniaus rajono šilumos tinklai"	17,30 (12,00*)	21,20	23
	25 - 10 tūkst.MWh	15,74	18,80	19

* faktiškai taikoma, savivaldybės subsidijuojama kaina gyventojams

** Komisijos vienašališkai nustatyta kaina

Šilumos kainų kilimą iš esmės lėmė tik kuro kainų augimas. Atskirose įmonėse, priklausomai nuo kuro balanso, dujų pirkimo šaltinio, kuro kainų augimas turėjo skirtingą įtaką. Gamtinių dujų, kurios didžiausių įmonių grupės kuro balanse sudaro 88 proc., kaina didėjo 60-95 proc., palyginti su nustatytais šilumos bazinės kainos skaičiavimuose.

Daugiausiai, net 47 proc., šilumos kaina išaugo Alytuje, kadangi gamtinių dujų kaina nuo paskutinio šilumos bazinės kainos nustatymo pasikeitė nuo 382,0 Lt už tūkst. m³ iki 675,0 Lt už tūkst. m³, t. y. pabrango apie 77 proc., mazuto kaina padidėjo nuo 450 Lt/t iki 820 Lt/t, arba 82 proc.

Dauguma šalies savivaldybių šilumos tiekimo įmonėms perskaičiuotas šilumos kainas nustatė laiku ir be pažeidimų, tačiau pasitaikė atvejų, kai perskaičiuotos šilumos kainos buvo nustatomos nesilaikant numatytų kainų nustatymo terminų, kai kurių savivaldybių tarybos viršydamos savo kompetenciją nustatė mažesnes nei perskaičiuotos, šilumos kainas, tuo pažeisdamos Šilumos ūkio įstatymo nuostatas.

Šiaulių miesto savivaldybės taryba AB „Šiaulių energija“ vietoje ekonomiškai pagrįstos 17,25 ct už kWh nustatė mažesnę, suskaičiuotą ne pagal Metodikos reikalavimus 15,58 ct už kWh šilumos kainą, bei numatė negautas pajamas dėl mažesnių kainų taikymo kompensuoti iš būsimos nepaskirstyto bendrovės pelno.

Vadovaujantis Akcinių bendrovių įstatymo nuostatomis, paskirstytinas bendrovės pelnas gali būti skirstomas visuotiniam akcininkų susirinkimui patvirtinus metinę finansinę atskaitomybę.

Pabrėžtina, kad bendrovės pelnas gali būti skirstomas tik tada, kai bendrovės grynojo ataskaitinių metų pelno (nuostolių) ir nepaskirstytojo pelno (nuostolių) ataskaitinių metų pradžioje, pervedimų iš rezervo bei akcininkų įnašų nuostoliams padengti suma yra teigiama.

Akcinių bendrovių įstatymas nenumato galimybės akcininkams avansu paskirstyti ir iš karto naudoti bendrovės pelną dar nepasibaigus ataskaitiniams metams ir atitinkamai nepatvirtinus bendrovės metinės finansinės atskaitomybės. Be to, įstatymas nenumato galimybės panaudoti pelną negautoms pajamoms dengti. Todėl Šiaulių miesto savivaldybės sprendimas dėl AB „Šiaulių energija“ šilumos kainos subsidijavimo, Komisijos nuomone, neatitinka teisės aktų reikalavimų.

Vietos savivaldos įstatymas numato, kad savivaldybės gali teikti mokesčių, rinkliavų ir kitas įstatymų nustatytas lengvatas arba priimti sprendimus tam tikroms vartotojų grupėms kompensuoti mokėjimus už šilumos energiją, tačiau šie savivaldybės sprendimai turėtų būti įgyvendinami savivaldybės biudžeto sąskaita.

Širvintų rajono savivaldybės taryba AB „Širvintų šiluma“ taip pat nustatė mažesnes šilumos kainas, nepagrįstas šilumos tiekėjo būtinomis sąnaudomis. Todėl Komisija, vykdydama Šilumos ūkio įstatymo reikalavimus, šioms dviem bendrovėms šilumos kainas nustatė vienašališkai.

Širvintų rajono savivaldybės taryba vėliau pašalino kainų nustatymo pažeidimus ir nustatė šilumos tiekimo įmonei ekonomiškai pagrįstą šilumos kainą. Šiaulių miesto savivaldybės taryba apskundė Komisijos nutarimą Vilniaus apygardos teismui. Teismas šiuo klausimu sprendimo kol kas dar nepriėmė.

Tokios savivaldybių tarybų nustatytos šilumos kainos neužtikrina centralizuotai tiekiamos šilumos būtinų sąnaudų padengimo, todėl įmonės privalo daugiau skolintis, o palūkanas anksčiau ar vėliau sumoka šilumos vartotojai. Be to, laiku neperskaičiavus šilumos kainų, įmonių patirti nuostoliai turės būti padengti ateityje. Todėl, norint išvengti žymaus kainų šuolio ateityje, būtina laiku perskaičiuoti šilumos kainas.

3.5. Kuro rinkos pokyčiai ir įtaka savikainai

2003 - 2005 metais gamtinių dujų kainos buvo palyginti stabilios, augo tik medienos ir mazuto kainos. Tačiau nuo 2006 metų pradėjusios augti gamtinių dujų kainos, 2007 metais pasiekė aukščiausią - 869,0 Lt/tne - lygį per paskutinius dešimt metų. Gamtinių dujų kaina, palyginti su 2006 metais, padidėjo 40 proc., o palyginti su 2005 metais, beveik dvigubai. Mazuto rinkos kaina 2007 metais palyginti su 2006 metais, padidėjo nuo 700,0 Lt/tne iki 982,0 Lt/tne, arba 40 proc. Mazuto kaina lapkričio mėnesį pasiekė savo aukščiausią lygį per paskutinius 10 metų – 1250,0 Lt/tne. Dėl šios priežasties šilumos tiekimo bendrovės pagal galimybes stengėsi mažinti mazuto vartojimą, dauguma įmonių degino metų pradžioje įsigytą pigesnę mazutą, todėl šilumos gamybai sunaudoto mazuto vidutinė svertinė kaina buvo 667,0 Lt/tne arba 23 proc. mažesnė už vidutinę svertinę gamtinių dujų kainą. Mazuto lyginamasis svoris kuro balanse nuolat mažėja ir 2007 m. sudarė 4,7 proc.

Medienos kaina 2007 metais padidėjo nuo 442,0 Lt /tne iki 564 Lt/tne arba 28 proc. ir augimo tempais beveik neatsiliko nuo kitų kuro rūšių. Daugiausiai medienos šilumos gamybai suvartoja vidutinio dydžio rajoninės šilumos tiekimo bendrovės, priklausančios II-V įmonių grupėms, jų kuro balanse mediena sudaro nuo 30 iki 58 proc.

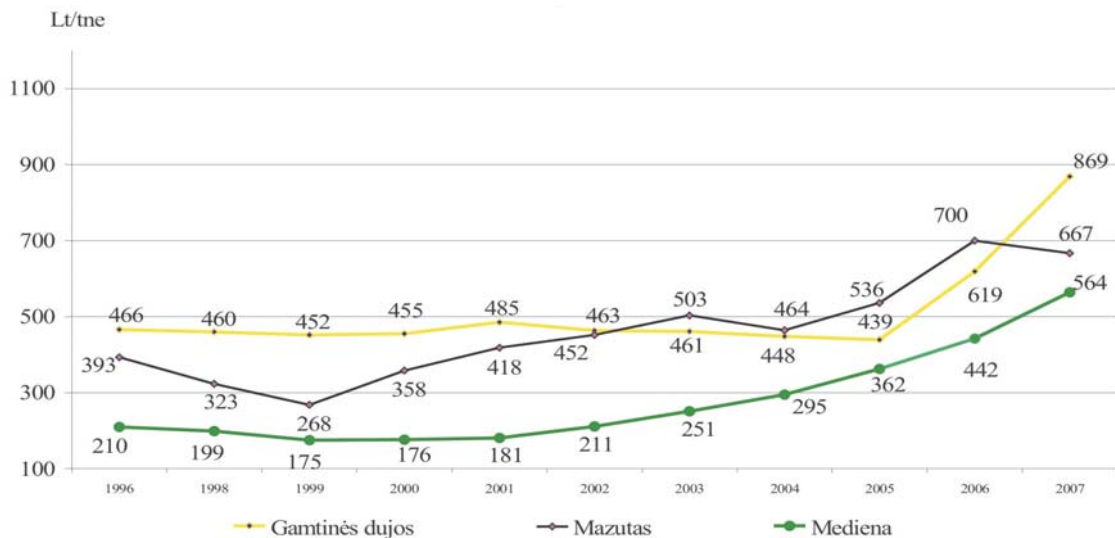
Nors medienos kuro lyginamasis svoris šilumos tiekimo įmonių bendrame kuro balanse padidėjo iki 16 proc., tačiau brangstant visoms kuro rūšims, centralizuoto šilumos tiekimo sektoriaus vidutinė svertinė sąlyginio kuro kaina, palyginti su 2006 metais, išaugo nuo 602,0 Lt/tne iki 810,0 Lt/tne arba 35 proc.

Didžiosiose šilumos tiekimo bendrovėse, kurių kuro balanse gamtinės dujos sudaro 88 proc. vidutinė svertinė sąlyginio kuro kaina padidėjo nuo 596,0 Lt/tne iki 824,0 Lt/tne arba 38 proc. Šilumos tiekimo bendrovėse, kurių kuro balanso struktūroje medienos kuras sudaro apie 30 proc., sąlyginio kuro vidutinė svertinė kaina padidėjo 28 proc. Įmonėse, kuriose šilumos gamybai medienos kuro sudeginama daugiau nei 55 proc., o mažiau naudojama gamtinių dujų ar skysto kuro, sąlyginio kuro vidutinė svertinė kaina padidėjo 24 proc.

Dėl kuro pabrangimo 2007 m. šilumos tiekimo įmonių kuro sąnaudos, įvertinus realizuotos šilumos kiekio pokyčius, padidėjo 160 mln. Lt. 2008 metais prognozuojamas tolesnis gamtinių dujų ir kitų kuro rūšių kainų augimas turėtų dar labiau padidinti šilumos tiekėjų kuro sąnaudas.

Brangstant kurui, įmonės stengiasi jį naudoti kuo efektyviau. 2007 metais šilumos tiekimo bendrovės vienai MWh šilumos pagaminti sunaudėjo vidutiniškai 98,7 kg/MWh, o pažangiausios bendrovės kuro suvartojimą sumažino net iki 89,1 kg/MWh. Šie pasiekimai rodo, kiek rezervų, didindamos šilumos gamybos efektyvumą, turi įmonės.

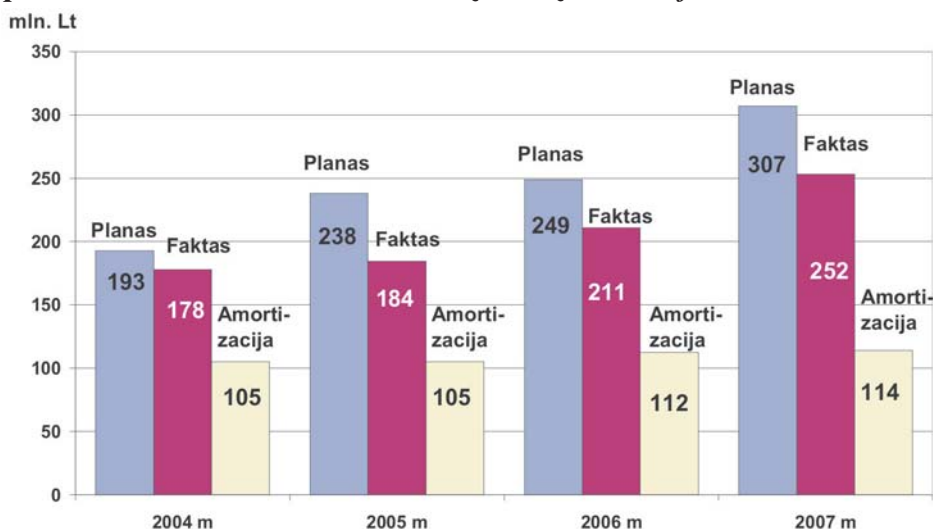
22 pav. Sunaudoto kuro kainų dinamika 1996 - 2007 m.

3.6. Investicijų planų ir valdomo turto priežiūros ir eksploatavimo planų derinimas

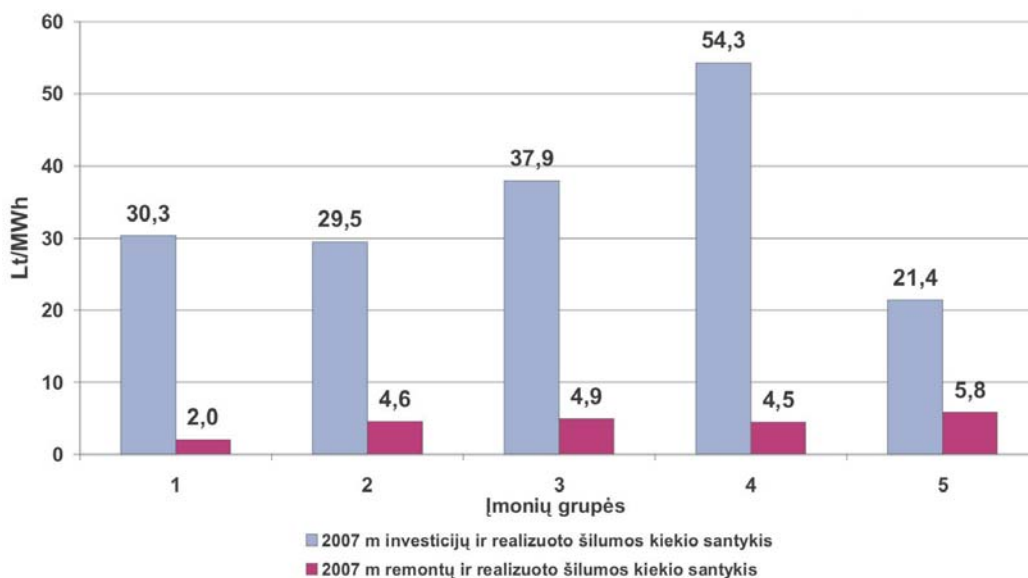
2007 metais Komisija investicijas derino, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 11 straipsnio 3 dalies bei Šilumos ūkio įstatymo 33 straipsnio nuostatomis. Kadangi bazinės šilumos kainas pagal iki 2008 m. sausio 1 d. galiojusį Šilumos ūkio įstatymą Komisija nustatinėjo šilumos tiekimo įmonėms, kurių realizuojamos šilumos metinis kiekis buvo ne mažesnis už 5 GWh, tai ir investicijų planus Komisija derino tik šioms įmonėms. Remiantis Šilumos tiekimo licencijavimo taisyklių 41.25 punktu, Komisija, kaip licenciją išdavusi institucija, tai pat derino šilumos tiekimo įmonių, realizuojančių virš 5 GWh šilumos per metus, valdomo turto priežiūros ir eksploatavimo planus.

23 pav. Centralizuoto šilumos tiekimo įmonių investicijos

Nuo 2008 m. sausio 1 d. į investicijų derinimo procesą įtraukiamos savivaldybės. Šilumos ūkio įstatymo pakeitimo įstatymo 35 straipsnio nuostatos nurodo, kad investicijų planai derinami su savivaldybės taryba jos nustatyta tvarka, o šilumos tiekėjų skundus dėl savivaldybių tarybų sprendimų, derinant investicijų planus, ne teismo tvarka nagrinėja Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija.

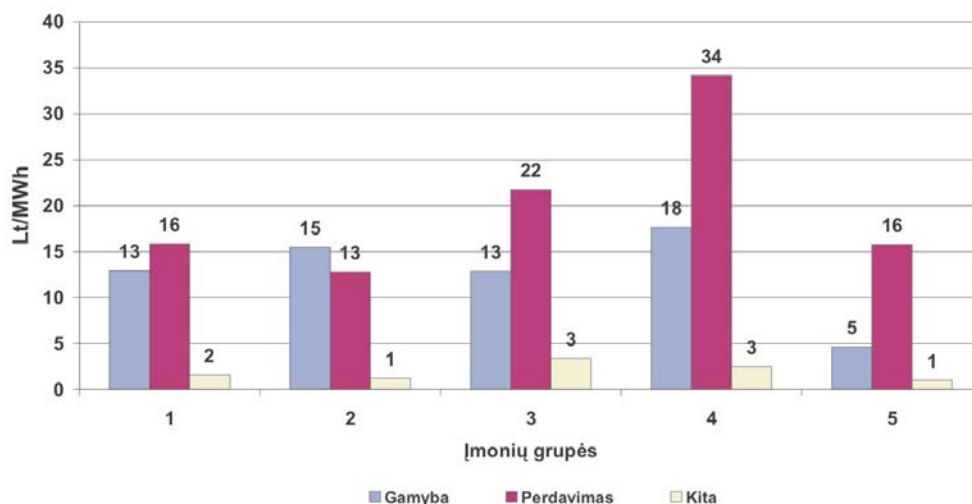
24 pav. 2007 metų investicijų ir remontų ir realizuoto šilumos kiekio santykis

2007 metais įmonės investavo 252 mln. Lt į šilumos ūkį – tai 55 mln. Lt mažiau negu buvo planuota. Iš paskutinių keturių metų duomenų matome, kad įmonės kas metai faktiškai investuoja 18-23 proc. mažiau negu planavo. 2004 – 2007 metais investicijos į šilumos ūkį augo (nuo 178 mln. Lt iki 252 mln. Lt, t. y. padidėjo 42 proc.).

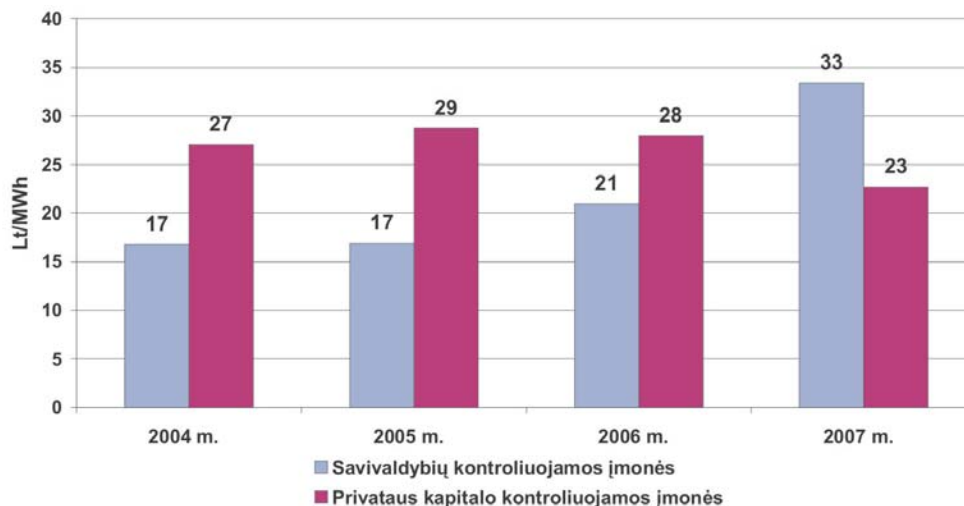
Iš 2007 metų išlaidų investicijoms ir remontų darbams pasiskirstymo tarp įmonių grupių, matyti, kad I grupės įmonės, kurių investicijos sudaro 75 proc. nuo bendro visų I-V grupių įmonių investicijų kiekio, investavo vienai realizuojamos šilumos megavatvalandei mažiau negu IV ir III grupių įmonės. Bendra metinė pinigų suma išleista šilumos ūkio techninei įrangai (remontai ir investicijos kartu) tarp įmonių grupių svyruoja nuo 27 Lt/MWh V grupėje iki 59 Lt/MWh IV grupėje.

25 pav. 2007 metų investicijos pagal veiklos sritis realizuojamos šilumos vienetui

Didžiosios įmonės (I–II grupės) 2007 metais beveik vienodai lėšų skyrė investicijoms ir gamybos, ir perdavimo srityje. Mažesnės (III–V grupės) įmonės 2–3 kartus daugiau lėšų skyrė investicijoms į perdavimą negu į gamybą. Pažymėtina, kad 2006 metais vidutiniai šilumos nuostoliai perdavime III – V grupės įmonėse buvo žymiai didesni (22,4 proc.) už šilumos nuostolius perdavime I – II grupės įmonėse (16,8 proc.).

26 pav. Investicijų lygis savivaldybių kontroliuojamuose ir privataus kapitalo kontroliuojamuose šilumos tiekimo įmonėse

Palyginus privataus kapitalo kontroliuojamų įmonių investicijas ir savivaldybių kontroliuojamų įmonių investicijas 2004 – 2007 metų laikotarpiu matyti, kad nuo 2005 metų privataus kapitalo kontroliuojamų įmonių investicijos kasmet mažėjo, o savivaldybių kontroliuojamų įmonių - atvirkščiai – didėjo. 2007 metais iš 58 daugiau, kaip 5 GWh šilumos realizuojančių šilumos tiekimo įmonių 15 įmonių investavo naudodamos Europos Sąjungos struktūrinių fondų (toliau – ESSF) lėšas. Iš viso iš ESSF 2007 metais įmonės įsisavino 29,2 mln. Lt. Į šią sumą neįskaičiuotos 14,9 mln. Lt ESSF lėšos, 2007 metais skirtos AB „Panevėžio energija“ termofikacinei elektrinei statyti.

Be investicijų į šilumos ūkį papildomai 53 mln. Lt šilumos tiekimo įmonės investavo į elektros ūkį. 92 proc. visų 2007 metais investicijų į elektros ūkį sudarė AB „Panevėžio energija“ investicijos į gamtinėmis dujomis kūrenamą 25 MW šilumos ir 25 MWelektros galingumo termofikacinę elektrinę. Tai tęstinės 160 mln. Lt investicijos, kuri su Komisija suderinta 2005 metais, dalis. Kita įmonė, daugiausiai numatanti investuoti į bendrą šilumos ir elektros gamybą yra AB „Šiaulių energija“. 2007 metais Komisija suderino AB „Šiaulių energija“ biokuru kūrenamos termofikacinės 21,6 MWšilumos ir 7,97 MWelektros galingumo elektrinės investicijų projektą. Bendra numatomos per 2008 - 2010 metus įgyvendinti investicijos suma yra 97,8 mln. Lt. Paminėtų termofikacinių elektrinių statyba yra Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gruodžio 27 d. nutarimu Nr. 1442 patvirtinto Nacionalinės energetikos strategijos įgyvendinimo 2008 – 2012 metų plano dalis.

3.7. Finansiniai rodikliai

Šilumos sektoriaus finansiniai rodikliai pateikti 22 lentelėje. 2007 m. finansiniai rodikliai išvesti iš neaudituočių ataskaitų už 2007 metus. Todėl atlikus bendrovėse auditą ir bendrovėms pateikus oficialias ataskaitas, šie rodikliai gali keistis.

22 lentelė. Finansiniai rodikliai pagal šilumos tiekėjų grupes

Finansiniai rodikliai	2006 m.						2007m.					
	Igr.	IIgr.	IIIgr.	IVgr.	Vgr.	Šilumos sektorius	Igr.	IIgr.	IIIgr.	IVgr.	Vgr.	Šilumos sektorius
Bendras pelningumas, %	-0,2	-4	-16	-12	-9	-3	-10	- 6	-10	-14	-15	-10
Veiklos pelningumas,* %	6	6	-4	-1	6	5	-4	3	1	-4	-1	-3
Veiklos sąnaudos pardavimuose, %	5	9	11	10	14	7	6	9	10	11	14	7
EBITDA, mln. Lt	48	7	-2	-1	2	54	-19	4	2	-1	1	-13
EBITDA, %	6	7	-3	-1	6	5	-2	4	2	-2	1	-1

*- be nusidėvėjimo

Žemas ir nekintantis veiklos sąnaudų pardavimuose rodiklis rodo pakankamai efektyvų veiklos sąnaudų valdymą, tačiau prastėjančią šilumos įmonių finansinę padėtį atskleidžia kiti rodikliai – veiklos pelningumas 2007 metais sudarė - 3 proc., EBITDA - 13 proc. Tai parodo, kad net neatskaičius mokesčių bei palūkanų įmonės patyrė didžiulius nuostolius. 2007 metais bendras pelningumas šilumos sektoriuje buvo neigiamas. Atskirose šilumos tiekimo įmonėse jis buvo nuo - 6 iki - 15 proc.

4. Įmonių licencijavimas ir licencijuojamos veiklos kontrolė

Komisija, įgyvendindama Gamtinių dujų, Elektros energetikos bei Šilumos ūkio įstatymų nuostatas ir vadovaudamasi Vyriausybės patvirtintomis Gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo ir tiekimo, Veiklos elektros energetikos sektoriuje ir Šilumos tiekimo licencijavimo taisyklėmis (toliau – Licencijavimo taisyklės), nagrinėjo prašymus išduoti, pakeisti ar panaikinti licencijas veiklai gamtinių dujų, elektros energetikos ir šilumos ūkio sektoriuose, vykdė licencijuotų įmonių priežiūrą ir kontrolę, nagrinėjo skundus dėl licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimų, sprendė įmonių ginčus dėl licencijuojamos veiklos sąlygų vykdymo, dėl teisės pasinaudoti perdavimo ar paskirstymo sistemomis, taip pat teikė siūlymus ir dalyvavo tobulinant įstatymų bazę, reguliuojančią licencijuojamą veiklą, bei teikė informaciją interesantams veiklos gamtinių dujų, elektros energetikos ir šilumos ūkio sektoriuose licencijavimo klausimais.

4.1. Licencijų išdavimas

Šiuo metu Komisija yra išdavusi 103 licencijas: 20 – veiklai gamtinių dujų sektoriuje, 32 – veiklai elektros energetikos sektoriuje, 51 – veiklai šilumos ūkio sektoriuje ir prižiūri 88 licencijuotų energetikos įmonių veiklą. Duomenis apie įmones, turinčias licencijas, galite rasti Komisijos tinklalapyje www.regula.lt.

4.1.1. Gamtinių dujų sektorius

2007 metais Komisija gavo 3 dujų įmonių prašymus dėl licencijų išdavimo ar pakeitimo. Buvo pakeista gamtinių dujų skirstymo licencija AB „Lietuvos dujos“, suteikiant teisę skirstyti gamtines dujas Jurbarko miesto ir Jurbarko rajono savivaldybės teritorijoje bei panaikinta gamtinių dujų skirstymo licencija UAB „Energetinių sistemų servisas“. Taip pat buvo gautas UAB „Intergas“ prašymas išduoti gamtinių dujų perdavimo licenciją. Komisija atsisakė išduoti šią licenciją, nes įmonės planuojama vykdyti gamtinių dujų skirstymo veiklą Mažeikių rajono savivaldybės teritorijoje neatitiko perdavimo veiklos požymių.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2007 m. gruodžio 5 d. nutarimu patvirtino naujas Gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, laikymo, skystinimo ir tiekimo licencijavimo taisykles. Komisija, atsižvelgdama į šiose taisyklėse numatytus pakeitimus, patvirtino naujas gamtinių dujų perdavimo, skirstymo, laikymo ir tiekimo licencijų formas. Taip pat buvo patvirtinta ir nauja gamtinių dujų skystinimo licencijos forma.

Šiuo metu veiklai gamtinių dujų sektoriuje licencijos yra išduotos 13 įmonių, iš kurių 8 įmonės 2007 metais vykdė licencijuojamą veiklą.

4.1.2. Elektros energetikos sektorius

Komisija, vadovaudamasi Veiklos elektros energetikos sektoriuje licencijavimo taisyklių pakeitimais, 2006 metais patvirtino naujas licencijų išduodamų veiklai elektros energetikos sektoriuje formas. Atsižvelgiant į tai, 2007 metais buvo pakeistos visų elektros energetikos sektoriuje veikiančių įmonių licencijos ir atitinkami jų priedai.

Be to, 2007 metais Komisija gavo dar 3 įmonių prašymus išduoti nepriklausomo elektros energijos tiekėjo licencijas, t. y. UAB „Lumen Balticum“, UAB „Baltic Energy Partners“ ir UAB „Scaent Baltic Energy“. Taip pat buvo gauti įmonių prašymai pakeisti elektros energijos skirstymo – AB Rytų skirstomųjų tinklų ir nepriklausomo elektros energijos tiekėjo - UAB „Energijos realizacijos centras“ licencijas. Panaikinta nepriklausomo elektros energijos tiekėjo licencija AB „Mažeikių elektrinė“ bei nepriklausomo elektros energijos tiekėjo, elektros energijos visuomeninio tiekėjo ir elektros energijos skirstymo licencijos AB „Ekranas“.

Šiuo metu licencijos veiklai elektros energetikos sektoriuje yra išduotos 24 įmonėms. Iš šių įmonių 2007 metais licencijuojamą veiklą vykdė 12 (pažymėtina, kad iš 18 įmonių, turinčių nepriklausomo elektros energijos tiekėjo licenciją, veiklą vykdė tik 6).

4.1.3. Šilumos ūkio sektorius

Nuo 2008 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujas Šilumos ūkio įstatymas, kuris nustatė, kad Komisija išduoda licencijas šilumos tiekėjui, tiekiančiam ne mažiau kaip 10 GWh šilumos per metus. Mažiau šilumos tiekiančiam šilumos tiekėjui licencijas išduoda savivaldybės institucija.

Komisija, atsižvelgdama į tai, kad šilumos tiekimo licencijos forma bei turinys skiriasi nuo elektros energetikos įmonėms išduodamų licencijų formų ir siekdama suvienodinti Komisijos išduodamų licencijų formas, 2007 metais patvirtino naują šilumos tiekimo licencijos formą bei pakeitė visų licencijuotų šilumos tiekimo įmonių turimas šilumos tiekimo licencijas ir atitinkamus jų priedus. Be to, 2007 metais Komisija gavo 3 įmonių prašymus ir pakeitė šilumos tiekimo licencijas UAB „Vilniaus rajono šilumos tinklai“, UAB „Fortum Švenčionių energija“ ir UAB „Pagirių komunalininkas“ dėl licencijuojamos veiklos teritorijų pasikeitimo.

Šiuo metu veiklai šilumos ūkio sektoriuje licencijos yra išduotos 51 įmonei, kurios visos 2007 metais vykdė licencijuojamą šilumos tiekimo veiklą.

4.2. Licencijuojamos veiklos sąlygų vykdymo kontrolė

4.2.1. Licencijuotų įmonių patikrinimai

Pagal Licencijavimo taisyklių reikalavimus, Komisija vieną kartą per metus turi patikrinti, kaip įmonės, veikiančios gamtinių dujų, elektros energetikos ir šilumos ūkio sektoriuose, laikosi licencijuojamos veiklos sąlygų ir vykdo joms nustatytas funkcijas. Bendradarbiaujant su kitomis energetikos sektorius kontroliuojančiomis valstybės institucijomis, nuolat buvo kaupiama informacija apie licencijas turinčių įmonių išpareigojimų vykdymą. Taip pat Komisija tęsė 2005 – 2006 metais pradėtus energetikos įmonių, vykdančių licencijuojamą veiklą, patikrinimus. 2007 metais buvo įtvirtinta nauja įmonių patikrinimų planavimo praktika – metiniai įmonių patikrinimai buvo planuojami atsižvelgiant į valstybės institucijų pateiktą medžiagą bei gyventojų skundus ir prašymus, įmonių finansinius, vadybinius ir technologinės veiklos (atliktų investicijų) rodiklius. Pažymėtina, kad į 2007 metų patikrinimų grafiką atskiru Komisijos sprendimu buvo įtraukti UAB „Akmenės energija“ ir UAB „Ukmergės energija“ neplaniniai patikrinimai, atsižvelgiant į gautą informaciją dėl galimų licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimų.

Vadovaujantis 2007 metų pradžioje Komisijos patvirtintu Licencijuotų energetikos įmonių patikrinimų grafiku, per metus buvo patikrinta 16 energetikos įmonių, veikiančių gamtinių dujų, elektros energetikos ir šilumos ūkio sektoriuose, veikla. Pažymėtina, kad nors 2007 metais ir buvo sumažintas atliktų patikrinimų skaičius (2006 metais buvo patikrinta 20 įmonių), tačiau išaugo patikrinimų kokybė ir ilgalaikis poveikis (panašaus pobūdžio licencijuojamos veiklos trūkumai nesikartoja, sumažėjo vartotojų skundų dėl energijos tiekimo kokybės ir kainų taikymo).

Siekiant visapusiškai atlikti licencijuojamos veiklos analizę, įmonių patikrinimui 2007 metais buvo sudaryta 16 tikrinimo komisijų iš Licencijų, Šilumos, Elektros ir Dujų

skyrių darbuotojų. Esant tarnybiniam būtinumui, tikrinimo medžiaga pagal kompetenciją buvo perduota Valstybinei energetikos inspekcijai, Viešųjų pirkimų tarnybai, Valstybinei vartotojų teisių apsaugos tarnybai, savivaldybių taryboms bei kitoms institucijoms. Pažymėtina, kad aktyvus minėtų institucijų dalyvavimas ir bendradarbiavimas užtikrino tinkamą klausimų išnagrinėjimą ir patikrinimų metu nustatytų licencijuojamos veiklos pažeidimų pašalinimo kontrolę.

Patikrinimų metu nustatyta, kad įmonės, vykdydamos Energetikos įstatymo bei kitų teisės aktų nuostatų reikalavimus, užtikrino licencijuojamos veiklos sąnaudų apskaitą – šilumos gamybos sistemų priežiūros, perdavimo ir pardavimo sąnaudos buvo apskaitomos nepažeidžiant sąnaudų atskyrimo principo. Tai leido Komisijos struktūriniais padaliniais analizuoti atskirų veiklų rezultatus, patikrinti teikiamų duomenų teisingumą. Tikrinimų metu tyčinio vartotojų klaidinimo, apgaulingo licencijuojamos veiklos sąnaudų atskyrimo ir finansinės apskaitos vedimo atveju nenustatyta, esminių licencijuojamos veiklos sąlygų laikymosi pažeidimų nepasitaikė.

Tačiau 2007 metais Komisija, vykdydama energetikos įmonių licencijuojamos veiklos priežiūrą ir patikrinimus bei nagrinėdama gautus vartotojų skundus, nustatė 57 licencijuojamos veiklos trūkumus (2006 metais – 54). Patikrinimų metu buvo nustatyti šie pagrindiniai licencijuojamos veiklos sąlygų vykdymo trūkumai:

7 įmonės nepateikė Komisijai informacijos apie plėtros perspektyvas, nepateikė ilgalaikės investicijų programos, neįgyvendino su Komisija suderintų investicijų planų;

8 įmonės tiekė vartotojams šilumą ir karštą vandenį, eksploatavo tinklus kitų įmonių teritorijoje neatnaujinusios sutarčių;

6 įmonės neužtikrino tinkamos šilumos ir karšto vandens perdavimo tinklų techninės būklės, neįrengė atsiskaitomųjų šilumos ir karšto vandens apskaitos prietaisų;

3 įmonės nesukauptė Energetikos inspekcijos nurodytų rezervinio kuro atsargų;

9 įmonės nustatyta tvarka ir laiku nepateikė Komisijai vartotojų prašymų ir skundų ataskaitas, viešai nepaskelbė duomenų apie šilumos gamybos ir šilumos perdavimo sąnaudas;

4 įmonės nepateikė Komisijai dokumentų ir informacijos, reikalingos kainų nustatymui.

2007 metais Komisija nustatė vieną administracinio teisės pažeidimo faktą, pagal kurį UAB „Intergas“ atsakingam darbuotojui buvo surašytas administracinės teisės pažeidimo protokolas (toliau – ATPP) ir buvo paskirta atitinkama administracinė nuobauda (2006 metais buvo surašyta – 1 ATPP, 2005 metais – 20 ATPP).

Apibendrinant 2007 metais atliktų patikrinimų medžiagą, galima konstatuoti, kad dauguma licencijuojamą veiklą vykdančių įmonių užtikrino patikimą šilumos, gamtinių dujų ir elektros tinklų eksploatavimą, priežiūrą ir plėtojimą, saugų energijos tiekimą bei paskirstymą, nustatyta tvarka derino naujų vartotojų tinklų prijungimą prie skirstymo sistemų, laikėsi aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimų, o atliktos investicijos buvo efektyvios. Be to, Licencijų skyrius vykdė pažeidimų monitoringo priemones – analizavo, kaip įmonės 2007 metų laikotarpiu taikė Komisijos nustatytas kainas, ar efektyviai nagrinėjo vartotojų skundus ir prašymus, ar tikslingai (pagal su Komisija suderintus grafikus) buvo įsisavinamos investicijoms skirtos lėšos, analizavo licencijuojamos veiklos sąlygų pažeidimų priežastis bei su licencijuojama veikla susijusius rizikos veiksnius.

Po atliktų patikrinimų Komisija energetikos įmonėms pateikdavo ataskaitas su nurodymais per nustatytą laikotarpį pašalinti trūkumus bei rekomendacijas kaip tinkamai, pagal norminių teisės aktų reikalavimus, organizuoti licencijuojamą veiklą. Atkreiptinas dėmesys, kad dėl Komisijos užimamos aktyvios pozicijos – konkrečių patikrinimų ataskaitų išvadų bei tyrimo medžiagos perdavimo apskričių Vyriausybės atstovams, nuolat teikiamų rekomendacijų ir įpareigojimų – visi tikrinimų metu nustatyti licencijuojamos veiklos trūkumai buvo pašalinti per Komisijos nustatytą terminą. Savivaldybių tarybos ir visuomeninės organizacijos bei kitos institucijos gali susipažinti su atliktų patikrinimų medžiaga ir rezultatais. Tokios informacijos apie įmonių patikrinimus skleidimas taip pat prisidėjo prie licencijuojamos veiklos pažeidimų prevencijos.

4.2.2. Rinkos dalyvių ginčų sprendimas

Daugiausia rinkos dalyvių ginčų 2007 metais kilo dėl gamtinių dujų sektoriaus teisinio reguliavimo neišbaigtumo ar nevienodo atskirų teisės aktų nuostatų aiškinimo. Pavyzdys galėtų būti Komisijos išankstine skundų nagrinėjimo ne teisme tvarka nagrinėtas UAB „Intergas“ skundas dėl UAB „Haupas“ atsisakymo sudaryti gamtinių dujų pirkimo – pardavimo sutartį sistemos balansavimui. Komisija, išnagrinėjusi skundą nurodė, kad dujų įmonės, kurios verčiasi paskirstymo ir tiekimo veikla, privalo užtikrinti saugų, patikimą ir efektyvų sutarto kiekio ir kokybės dujų tiekimą vartotojams ir kitoms dujų įmonėms. Vykdydamos joms nustatytas pareigas, dujų paskirstymo ir tiekimo įmonės privalo nuolat ir konstruktyviai bendradarbiauti, kad būtų užtikrinta subalansuota dujų sistemos veikla bei tinkamai vykdomos kitos joms pavestos pareigos. Įmonė, atsisakydama pasirašyti Balansavimo sutartį, neleido užtikrinti subalansuotos dujų sistemos veiklos, kėlė pavojų saugiam ir patikimam vartotojų aprūpinimui dujomis ir tuo pažeidė Gamtinių dujų perdavimo, paskirstymo, laikymo ir tiekimo licencijavimo taisyklėse nustatytus reikalavimus. Komisija nurodė, kad Balansavimo sutartyje turėtų būti suformuluotos sąlygos, kurios aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžtų paskirstymo įmonės (UAB „Intergas“) pareigas bei atsakomybę už tinkamą minėtų funkcijų vykdymą ir tiekimo įmonės (UAB „Haupas“) pareigas bendradarbiauti su paskirstymo sistemos operatoriumi bei vykdyti jo nurodymus.

Svarbiausias ir didžiausios apimties skundas, kurį Komisija nagrinėjo išankstine ikiteismine skundų nagrinėjimo tvarka, UAB „Intergas“ skundas pateiktas Komisijai dėl AB „Lietuvos dujos“ nepagrįsto atsisakymo išduoti UAB „Intergas“ prisijungimo sąlygas. Komisija, nagrinėdama minėtą skundą, susidūrė su teisės aktų reglamentavimo trūkumais – galiojančiais teisės aktais nenustatyta procedūra, pagal kurią turėtų būti prijungiamos dujų įmonės. Tačiau Komisija, vadovaudamasi Europos Sąjungos teisės aktų, Gamtinių dujų licencijavimo taisyklių nuostatomis bei tyrimo metu nustatytomis aplinkybėmis, nustatė, kad prijungiant naujus vartotojus ar dujų įmones turėtų būti taikomos tos pačios procedūros – sistemos naudotojai neturėtų būti diskriminuojami. Atsižvelgdama į tai, Komisija nutarimu konstatavo, kad UAB „Intergas“ turi tinkamai pateikti prašymą AB „Lietuvos dujos“, nurodydama suvartojamus dujų kiekius per dešimtmetį, o AB „Lietuvos dujos“ turi pasiūlyti UAB „Intergas“ prisijungimo sąlygas tam tikruose taškuose.

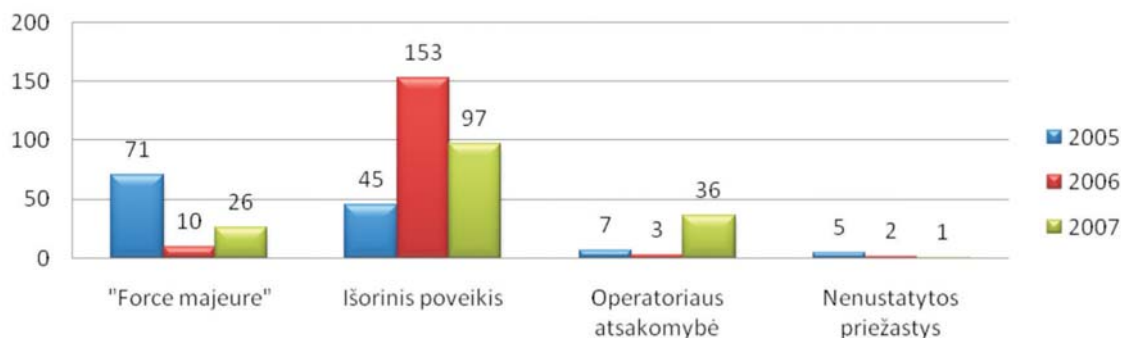
4.2.3. Tiekimo (persiuntimo) patikimumas ir paslaugų kokybė

Komisija teisės aktais įpareigota kontroliuoti, kaip licencijuotos elektros energetikos įmonės laikosi 2005 m. liepos 15 d. ūkio ministro įsakymu Nr. 4-265 patvirtintų Elektros energijos persiuntimo patikimumo ir elektros energijos perdavimo, skirstymo bei tiekimo paslaugų kokybės reikalavimų (toliau – Kokybės reikalavimai) bei vykdyti persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės monitoringą (stebėseną). Patvirtinti reikalavimai numato, kad perdavimo ir skirstomųjų tinklų operatorių minimalus elektros energijos persiuntimo patikimumo lygis bus nustatomas pagal 2005-2007 metų vidutinius rodiklius. Nuo 2008 metų kiekvieno rodiklio pokytis, lyginant jį su minimaliu lygiu, bus įvertinamas perdavimo ir skirstymo paslaugų kainų viršutinėse ribose. Todėl labai svarbu, kad įmonių teikiami duomenys apie persiuntimo nutraukimus būtų patikimi, suskaičiuoti ir susisteminti, taikant vienodus metodus ir principus. Atsižvelgdama į tai, Komisija nuo 2004 metų kasmet vykdo stambiausių elektros energetikos įmonių patikrinimus, analizuoja ir įvertina, kaip įmonės registruoja elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės duomenis, skaičiuoja rodiklius ir sudaro Komisijai teikiamas ataskaitas. Patikrinimo metu nustačius pažeidimų ar trūkumų, įmonės buvo įpareigojamos juos pašalinti per Komisijos nustatytą terminą.

Elektros energijos persiuntimo patikimumas perdavimo tinklais (sistemos operatorius AB „Lietuvos energija“) yra vertinamas dviem rodikliais - END (perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos kiekis, kuris parodo dėl nutraukimų perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos kiekį per ataskaitinį laikotarpį) ir AIT (vidutinis nutraukimo laikas, kuris parodo vidutinę nutraukimų trukmę per ataskaitinį laikotarpį).

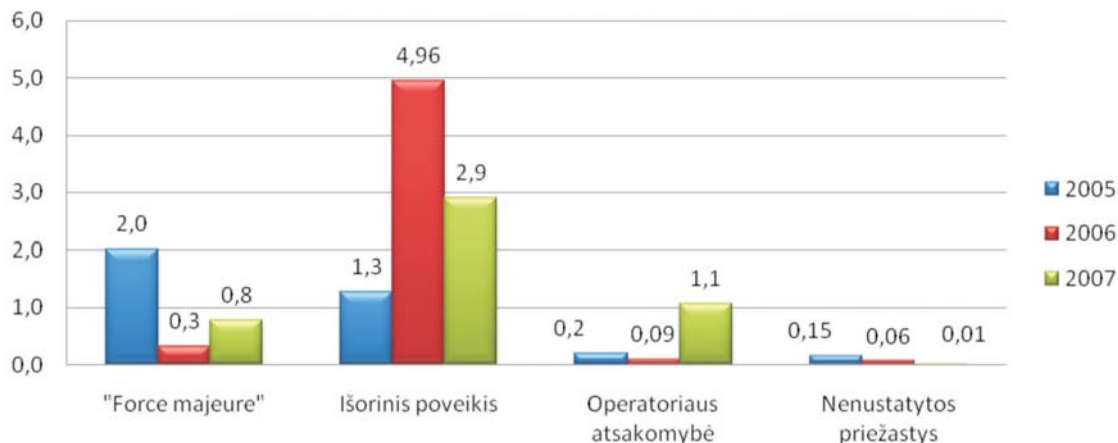
2007 metais perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos kiekis (END) siekė 160,19 MWh, didžioji dalis nutraukimų įvyko dėl išorinio poveikio, t. y. ne dėl įmonės atsakomybei priskiriamų priežasčių. 2006 metais perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos kiekis (END) siekė vidutiniškai 168 MWh. Pagrindinis veiksnys, lėmęs elektros energijos perdavimo sutrikimus - išorinis poveikis, kuris siekė 153 MWh. 2005 metais elektros energijos perdavimo sutrikimai buvo sąlygoti dėl nuo įmonės nepriklausančių „Force majeure“ priežasčių ir vidutiniškai siekė 128 MWh (27 pav.).

27 pav. Vidutinis AB „Lietuvos energija“ perdavimo tinklu nepersiųstos elektros energijos kiekis (END) 2005-2007 metais

2007 - 2006 metais vidutinis nutraukimo laikas (AIT) atitinkamai siekė 4,76 ir 5,4 minutės, iš kurių daugiausia nutraukimų buvo sąlygota išorinio poveikio priežasčių. 2005 metų nutraukimų laikas vidutiniškai siekė 3,63 minutės (28 pav.).

28 pav. Vidutinis AB „Lietuvos energija“ nutraukimų laikas (AIT) 2005-2007 metais

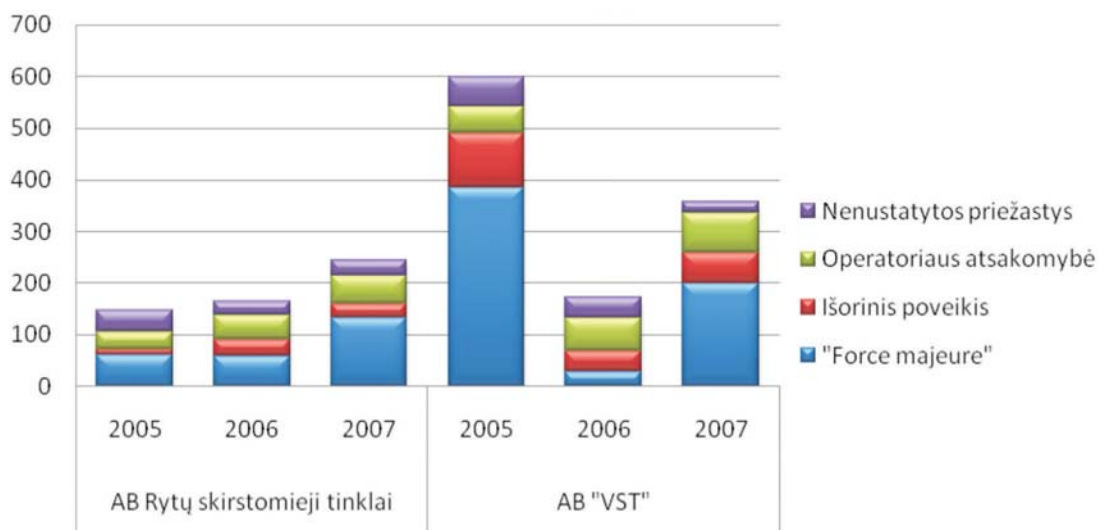
Palyginus AB „Lietuvos energija“ 2005 – 2007 metų persiuntimo patikimumo rodiklius su turimais kitų užsienio šalių (Airija, Didžioji Britanija, Italija, Prancūzija, Vengrija) duomenimis, galima teigti, kad Lietuvos perdavimo sistemos operatorius užtikrina patikimą ir efektyvų elektros energijos persiuntimą, nes šių rodiklių reikšmės per 2005 – 2007 metų laikotarpį keitėsi nežymiai ir yra vienos iš mažiausių (t. y. – vienos iš geriausių) tarp minėtų Europos šalių.

Kalbant apie elektros energijos persiuntimo patikimumą skirstomaisiais tinklais, svarbiausi rodikliai yra vidutinė neplanuotų persiuntimo nutraukimų trukmė (SAIDI) ir vidutinis nutraukimų skaičius (SAIFI, MAIFI), tenkantis vienam sistemos vartotojui. Šių rodiklių lyginamąją analizę įvairiais pjūviais Komisija pradėjo 2004 metais, kai pirmą kartą buvo gauti išsamūs metiniai duomenys apie elektros energijos persiuntimo nutraukimus, diferencijuoti pagal nutraukimus sukėlusias priežastis ir teritorijos suskirstymą į miesto bei ne miesto vietas.

Tiekimo (persiuntimo) patikimumo ir paslaugų kokybės analizė atliekama lyginant AB Rytų skirstomųjų tinklų ir AB „VST“ persiuntimo patikimumo rodiklių duomenis.

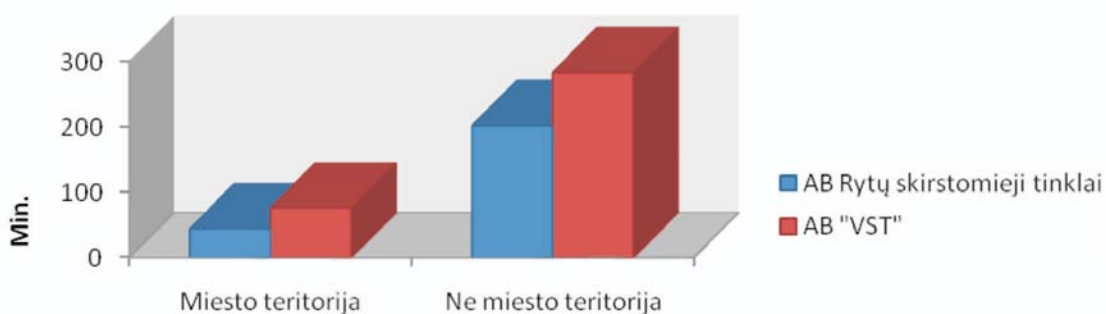
2007 metais vidutinė neplanuotų elektros energijos persiuntimo nutraukimų trukmė (SAIDI) (29 pav.) vienam AB Rytų skirstomųjų tinklų vartotojui siekė 246 minutes, o vienam AB „VST“ vartotojui – 358 minutes. Dėl operatoriaus atsakomybei priskiriamų priežasčių įvykusių neplanuotų elektros energijos persiuntimo nutraukimų vidutinė trukmė vienam vartotojui buvo 56 minutės (AB Rytų skirstomieji tinklai) ir 77 minutės (AB „VST“). Išorinio poveikio priežastys, apimančios nutraukimus, kurie įvyko ne dėl skirstymo įmonės atsakomybei priskiriamų priežasčių, o dėl trečios šalies poveikio, sudarė vidutiniškai 43 minutes.

29 pav. Vidutinė neplanuotų ilgų nutraukimų trukmė vienam vartotojui (SAIDI) 2005-2007 metais

Pagal teritorijos suskirstymą į miesto ir ne miesto teritoriją (30 pav.) vidutinę neplanuotų persiuntimo nutraukimų trukmę ne miesto vietovėse sudarė 201 minutė ir miesto teritorijoje – 44 minutės (AB Rytų skirstomieji tinklai) bei 282 minutės ne miesto vietovėse ir miesto teritorijoje – 76 minutės (AB „VST“). Atkreiptinas dėmesys, kad ne miesto vietovėje esančiam vartotojui neplanuotų ilgų nutraukimų trukmė yra žymiai didesnė nei nutraukimų trukmė miesto teritorijoje esančiam vartotojui (AB Rytų skirstomųjų tinklų nutraukimų trukmė ne miesto teritorijoje ilgesnė net 4,56 karto, AB „VST“ – 3,7 karto).

30 pav. Vidutinė neplanuotų ilgų nutraukimų trukmė vienam vartotojui (SAIDI) pagal teritorijos suskirstymą 2007 metais

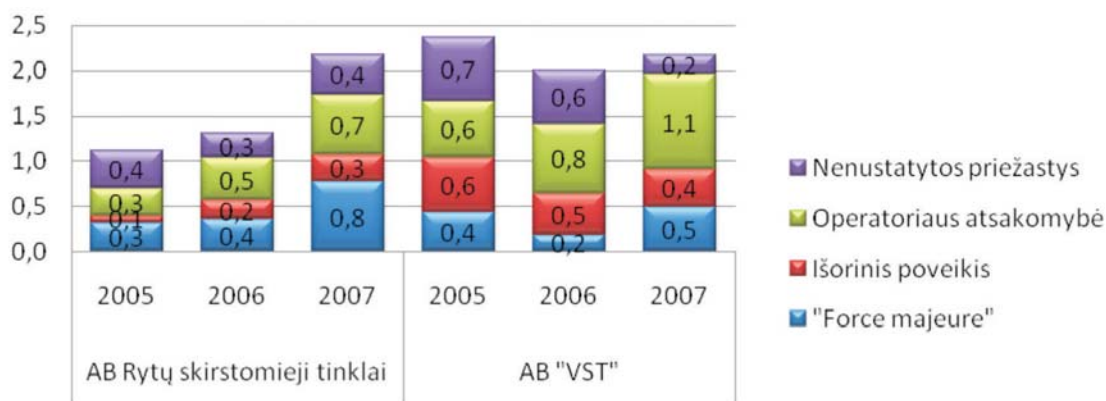
Tokios pačios tendencijos pastebimos analizuojant ir vidutinį neplanuotų ilgų nutraukimų skaičių pagal teritorijos suskirstymą į miesto ir ne miesto teritoriją, t. y. – ne miesto vietovėje esančiam vartotojui neplanuotų ilgų nutraukimų skaičius irgi buvo žymiai didesnis (AB Rytų skirstomųjų tinklų siekė 1,4 karto, AB „VST“ – 1,3 karto) nei nutraukimų skaičius tenkantis miesto teritorijoje esančiam vartotojui (AB Rytų skirstomųjų tinklų buvo 0,7 karto, AB „VST“ – 0,8 karto). Iš pateiktų duomenų matyti, kad tiek vienoje, tiek ir kitoje skirstomųjų tinklų įmonėje nutraukimų trukmė ir skaičius ne miesto teritorijoje yra žymiai didesni negu miesto teritorijoje, todėl ateityje abi įmonės

turėtų skirti daugiau dėmesio elektros energijos tiekimo patikimumui gerinti ne miesto teritorijose.

Siekiant įvertinti vidutinį neplanuotų elektros energijos persiuntimo nutraukimų skaičių, tenkantį vienam sistemos vartotojui, skaičiuojami du rodikliai – ilgiems nutraukimams, trunkantiems 3 ir daugiau minučių (SAIFI), ir trumpiems nutraukimams, kurių trukmė ilgesnė nei tinklų automatikos įsijungimo laikas ir trumpesnė nei 3 minutės (MAIFI).

Rodiklis SAIFI nurodo sistemos nutraukimų vidutinį dažnumą, t. y. kiek kartų vidutiniškai per ataskaitinį laikotarpį buvo nutrauktas elektros energijos persiuntimas vienam sistemos vartotojui. Taigi 2007 metais vidutinis neplanuotų ilgų nutraukimų skaičius (31 pav.), tenkantis vienam AB Rytų skirstomųjų tinklų vartotojui, buvo 2,17 ir AB „VST“ vartotojui – 2,18. Iš jų dėl operatoriaus atsakomybei priskiriamų priežasčių 0,7 (AB Rytų skirstomieji tinklai) ir 1,1 (AB „VST“). Nutraukimai, įvykę dėl išorinio poveikio priežasčių, sudarė 0,3 (AB Rytų skirstomieji tinklai) ir 0,4 karto (AB „VST“).

31 pav. Vidutinis neplanuotų ilgų nutraukimų skaičius vienam vartotojui (SAIFI) 2005-2007 metais

Trumpieji elektros energijos nutraukimai yra tada, kai nutraukimo trukmė ilgesnė nei tinklų automatikos įsijungimo laikas ir trumpesnė nei 3 minutės (MAIFI). Vidutinis trumpų nutraukimų skaičius vienam vartotojui 2007 metais sudarė AB Rytų skirstomųjų tinklų 0,07 karto ir AB „VST“ – 0,4 karto.

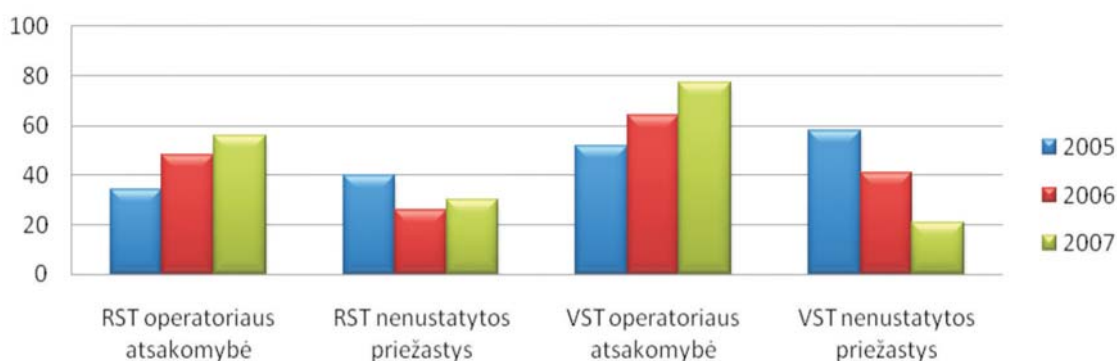
Palyginę 2005 - 2007 metų persiuntimo patikimumo rodiklius (23 lentelė), matome, kad 2007 metais AB Rytų skirstomųjų tinklų teritorijoje įvykusių nutraukimų vidutinė trukmė vienam vartotojui pailgėjo 99 minutėmis (nuo 147 iki 246 min.). AB „VST“ teritorijoje įvykusių nutraukimų vidutinė trukmė palyginti su 2006 metais išaugo 185 minutėmis (nuo 173 iki 358 min.).

23 lentelė. Neplanuotų ilgų (ilgiau nei 3 min) elektros energijos persiuntimo nutraukimų vidutinė trukmė vienam vartotojui SAIFI (min) pagal nutraukimų priežastis

	AB "VST"			AB Rytų skirstomieji tinklai		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
"Force majeure"	385	28	200	61	59	132
Išorinis poveikis	105	40	59	11	32	27
Operatoriaus atsakomybė	52	64	77	34	48	56
Nenustatytos priežastys	58	41	21	40	26	30
Visos priežastys	600	173	358	147	165	246

Atkreiptinas dėmesys, kad per 2005 – 2007 metus abiejose skirstymo įmonėse pastebimai sumažėjo neplanuotų ilgų nutraukimų, įvykusių dėl nenustatytų priežasčių, dalis ir palaipsniui didėjo dalis nutraukimų, įvykusių dėl operatoriaus atsakomybei priskiriamų priežasčių. AB Rytų skirstomųjų tinklų nutraukimų vidutinė trukmė (32 pav.) dėl šių priežasčių pailgėjo 22 minutėmis, AB „VST“ – 25 minutėmis. Tuo tarpu nutraukimų, įvykusių dėl nenustatytų priežasčių, trukmė atitinkamai sumažėjo: AB Rytų skirstomųjų tinklų – 10 minučių, o AB „VST“ – 37 minutėmis.

32 pav. Vidutinė neplanuotų nutraukimų trukmė vienam vartotojui (SAIDI) 2005 - 2007 metais

Tokios pačios tendencijos pastebimos analizuojant ir nutraukimų skaičiaus (SAIFI) pokyčius 2005 – 2007 metais. Nutraukimų, įvykusių dėl operatoriaus atsakomybei priskiriamų priežasčių, skaičius per šiuos metus tolygiai didėjo, o nutraukimų, įvykusių dėl nenustatytų priežasčių, skaičius kasmet mažėjo. Iš pateiktų duomenų galime daryti išvadą, kad abi skirstomųjų tinklų įmonės atsižvelgė į Komisijos pateiktas pastabas ir pastaraisiais metais skyrė kur kas daugiau dėmesio bei pastangų elektros energijos persiuntimo nutraukimų priežastims ištirti.

Apibendrinant 2005 – 2007 metų elektros energijos persiuntimo patikimumo rodiklių lyginamosios analizės rezultatus, galima būtų teigti, kad per pastaruosius metus patikimumo rodiklių reikšmės tolygiai didėjo, t. y. žymiai pablogėjo (pvz., AB Rytų skirstomųjų tinklų teritorijoje 2007 metais įvykusių nutraukimų vidutinė trukmė vienam vartotojui pailgėjo 99 minutėmis, o AB „VST“, palyginti su 2006 metais, išaugo net 185 minutėmis), tačiau kita vertus, reikėtų akcentuoti, jog tai sąlygojo objektyvios priežastys. Visų pirma, kaip jau buvo minėta, nuo 2005 metų abi skirstomųjų tinklų įmonės pradėjo registruoti ir skaičiuoti šiuos duomenis pagal naujai nustatytus vieningus reikalavimus. Be to, dėl Komisijos užimamos aktyvios pozicijos - kasmet vykdomų įmonių patikrinimų, kurių metu nustačius pažeidimų ar trūkumų, įmonės buvo įpareigojamos juos pašalinti per Komisijos nustatytą terminą – skirstomųjų tinklų operatoriai kasmet skyrė kur kas daugiau dėmesio bei pastangų elektros energijos persiuntimo nutraukimams registruoti ir jų priežastims ištirti. Todėl darytina išvada, kad per šį laikotarpį Komisijos sukaupti elektros energijos persiuntimo patikimumo duomenys atspindi žymiai tikresnį vaizdą, jei lygintume su tuo, kuris buvo 2004 metais.

Šią Komisijos prielaidą patvirtina ir 2007 metų patikimumo rodiklių palyginimas su turimais kitų užsienio šalių (tokių kaip Airija, Didžioji Britanija, Italija, Prancūzija, Vengrija) duomenimis. Pažymėtina, kad bendras Lietuvos 2007 metų elektros energijos

persiuntimo patikimumo rodiklių lygis yra panašus kaip ir minėtose Europos Sąjungos šalyse.

Be to, reikėtų akcentuoti, kad 2007 metais Komisija baigė pradinių duomenų, skirtų elektros energijos persiuntimo vertinimui, kaupimą, ir jau 2008 metais, vadovaudamasi Kokybės reikalavimų nuostatomis, suskaičiuos vidutines rodiklių reikšmes ir nustatys minimalius persiuntimo patikimumo lygius. Ateityje kiekvieno rodiklio pokytis, bus lyginamas su Komisijos nustatytu minimaliu lygiu ir kasmet įvertinamas perdavimo bei skirstymo paslaugų kainų viršutinėse ribose, tokiu būdu skatinant elektros energijos perdavimo bei skirstymo įmones užtikrinti tinkamą elektros energijos persiuntimo patikimumo ir paslaugų kokybės lygį visiems vartotojams.

Kitas ne mažiau svarbus vartotojui įmonių veiklos vertinimo aspektas yra teikiamų paslaugų kokybė, kuri apima vartotojų įrenginių prijungimo prie įmonės tinklų, vartotojų išpėjimo apie planuojamą energijos persiuntimo nutraukimą klausimus, taip pat greitą ir efektyvų vartotojų skundų tyrimą bei kt.

2007 metais laikas, per kurį naujojo vartotojo elektros įrenginiai buvo prijungti prie skirstomųjų tinklų (kai vartotojo įrenginiams prijungti reikia įrengti tik atvadą su apskaitos spinta ar skydu ir šiems darbams atlikti projektas nereikalingas), abiejose elektros skirstymo įmonėse buvo panašus kaip ir 2006 metais, t. y. apie 11 darbo dienų.

Įsiskolinimą apmokėjusio buitinio vartotojo elektros įrenginiai po atjungimo dėl nemokėjimo buvo prijungiami irgi per panašų laiką kaip ir 2006 metais – vidutiniškai per 2 darbo dienas (AB Rytų skirstomieji tinklai) ir per 1 darbo dieną (AB „VST“). Kitų vartotojų įrenginiai atitinkamai per 1 ir 0,4 darbo dienos.

Vidutinis skundų nagrinėjimo laikas AB Rytų skirstomuosiuose tinkluose siekė 16,85 kalendorinių dienų buitiniams vartotojams (2006 metais – 13 dienų) ir 12,5 – kitiems vartotojams (2006 metais – 15,5 dienos). AB „VST“ vidutinis skundų nagrinėjimo laikas buvo atitinkamai 18,1 (2006 metais – 10,5) ir 13,8 (2006 metais – 9) kalendorinės dienos.

Atsižvelgdama į paslaugų kokybės svarbą vartotojams, ateityje Komisija planuoja daugiau dėmesio skirti šių duomenų ir rodiklių analizei bei stebėsenai.

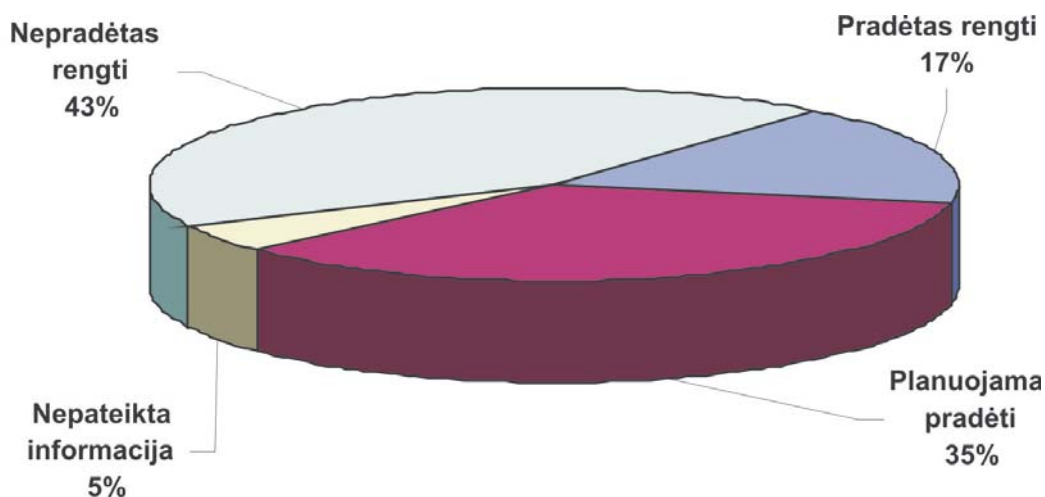
Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu kokybės reikalavimai yra patvirtinti tik įmonėms, veikiančioms elektros energetikos sektoriuje. Tačiau Ūkio ministerija, atsižvelgdama į naujame Gamtinių dujų įstatyme nustatytus reikalavimus, rengia ir jau 2008 metais planuoja patvirtinti gamtinių dujų įmonių teikiamų paslaugų kokybės reikalavimus. Rengiamo dokumento projekte yra numatyta, kad Komisija kontroliuos, kaip dujų įmonės vykdo nustatytus paslaugų kokybės reikalavimus, o nustačiusi šių reikalavimų pažeidimus, Komisija galės įmonę išpėti, skirti baudą, stabdyti ar net panaikinti įmonei išduotos licencijos galiojimą.

5. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugos

5.1. Valdymas ir reguliavimas

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimo sektoriaus valstybinis reguliavimas pradėtas nuo 1998 m. gruodžio mėn., kai Seimas pakeitė Kainų įstatymą ir pavedė Komisijai parengti kainų nustatymo metodiką bei derinti šių paslaugų kainas. Tačiau pagrindinius geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo valstybinio valdymo ir reguliavimo pagrindus nustatė 2006 m. liepos mėn. Seimo priimtas Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas įsigaliojęs nuo 2007 m. sausio 1 d. Vienas iš pagrindinių vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo valstybinio valdymo ir reguliavimo tikslų – sukurti kainų reguliavimo sistemą, kuri užtikrintų optimalias kainas abonentams (vartotojams), vandens tiekėjų sąnaudų, reikalingų viešajam vandens tiekimui tinkamai vykdyti, padengimą bei principo „teršėjas moka“ įgyvendinimą. Beveik visos įstatyme numatytos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo reguliavimo priemonės įgyvendinamos per viešuosius vandens tiekėjus. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymu savivaldybėms pasiūlyta iki 2008 m. birželio 30 d. parengti ir patvirtinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planus. Juose nustatyti viešojo vandens tiekimo teritorijas ir pradėti viešųjų vandens tiekėjų parinkimo procedūras. Aplinkos ministerijos interneto svetainėje pateiktoje Komunalinio ūkio departamento 2007 metų ataskaitoje (33 pav.) nurodyta, kad tik 10 savivaldybių infrastruktūros planai pradėti rengti, 21 planuoja pradėti, 26 – nepradėti rengti ir 3 savivaldybės nepateikė informacijos.

33 pav. Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planų rengimo eiga savivaldybėse 2007 m.

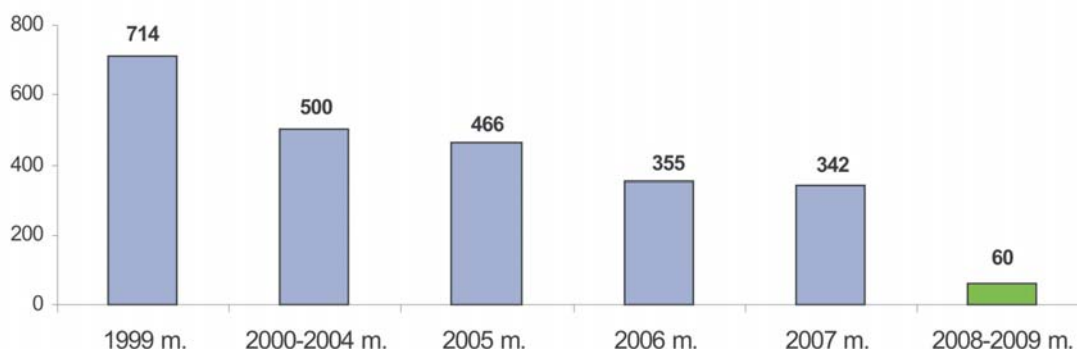

Viešojo vandens tiekimo teritorijos nustatomos rengiamuose vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros planuose. Įstatyme numatyta, kad šias teritorijas sudaro gyvenamosios vietovės, jų dalys ir pavieniai gyvenamieji namai bei kiti pastatai, siekiant iki 2014 metų ne mažiau kaip 95 proc. kiekvienos savivaldybės gyventojų aprūpinti viešojo vandens tiekėjo tiekiamu geriamuoju vandeniu ir teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis.

Iš Komunalinio ūkio departamento pateiktos informacijos galima daryti išvadą, kad įstatymo nuostatų savivaldybės nevykdo arba jos vykdomos vangiai. Kadangi įstatyme numatytos ne tik priemonės, bet ir jų įgyvendinimo terminai, Komisija mato grėsmę, kad plėtros planų įgyvendinimas bus sutelktas į paskutinį 3 metų kainų nustatymo periodą, o tai sukels didelį vandens kainų kilimo šuolį bei vartotojų pasipriešinimą ir iš esmės gali sužlugdyti siekį padidinti vandens paslaugų prieinamumą gyventojams iki 95 proc. Šiuo metu Lietuvoje vandens paslaugų prieinamumas apie 65 proc., kaime – apie 30-35 proc., kai kaimyninėje Latvijoje 84 proc., Estijoje – 77 proc., Prancūzijoje – 99 proc.

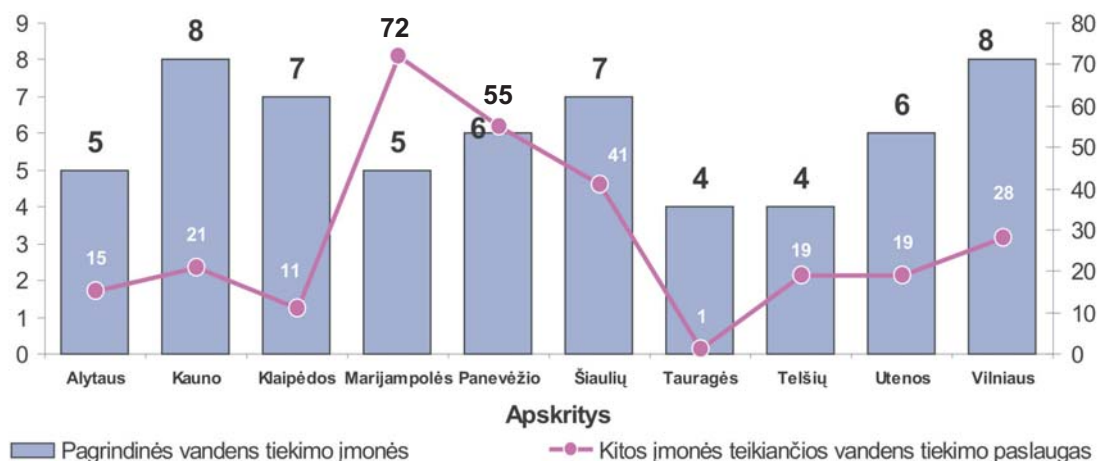
Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo nuostatos sudarė palankias teisinės sąlygas vandens tiekimo įmonių stambinimui. Tai viena iš pagrindinių priemonių, galinčių iš esmės pagerinti vandens sektoriaus situaciją ir sudaryti palankias sąlygas efektyviam vandens tiekimo įmonių darbui bei sumažinti teikiamų paslaugų kainas. 34 pav. pateikta vandens tiekimo įmonių stambinimo tendencija.

34 pav. Vandens tiekimo įmonių stambinimo tendencija

Būtina pažymėti, kad nurodydamos savo teritorijoje vandens paslaugas tiekiančių įmonių skaičių, savivaldybės įvairioms institucijoms pateikia skirtingus duomenis. Pagal Aplinkos ministerijos Komunalinio ūkio departamentui pateiktus duomenis, Lietuvoje 2007 metais buvo 236 geriamojo vandens tiekėjai, pagal Komisijai pateiktus duomenis – 342. Paklaida tarp Komisijai ir Ministerijai pateiktų duomenų – daugiau negu 30 proc. Taigi ar savivaldybės žino situaciją ir sugeba vykdyti įstatymų joms priskirtą funkciją, organizuoti ir koordinuoti geriamojo vandens išgavimą, tiekimą ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimą savo teritorijoje. Žvelgiant į perspektyvą, kyla abejonių, ar 2008-2009 metais bus įgyvendintas principas, viena savivaldybė – vienas viešasis vandens tiekėjas. Kaip matome iš 35 pav. pateiktų duomenų, labiausiai fragmentuotas ir smulkus vandentvarkos ūkis yra Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių ir Vilniaus apskrityse.

35 pav. Vandens tiekimo įmonių, teikiančių vandens tiekimo paslaugas apskrityse, skaičius

2007 metais vandens tiekėjų skaičių mažino (stambino) Akmenės, Jonavos, Kėdainių, Pasvalio, Radviliškio, Šakių, Šalčininkų, Šiaulių ir Varėnos rajonų bei Panevėžio ir Šiaulių miestų savivaldybės. Prognozuoti, kada savivaldybių viešieji vandens tiekėjai bus reorganizuoti ir įsteigti regioniniai tiekėjai – dar anksti.

Nuo 2007 m. sausio 1 d. visi vandens tiekėjai (išskyrus individualų apsirūpinimą), skaičiuodami kainas, privalo vadovautis Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme reglamentuotos ir Komisijos 2006 m. gruodžio 21 d. nutarimu Nr. O3-92 patvirtintos naujos kainų nustatymo metodikos.

Nors įstatymas ir Komisijos patvirtinta metodika numato, kad kainodaros principai privalomi visiems vandens tiekėjams ir savivaldybėms, iš 44 įmonių, kurių paslaugų kainą suderino Komisija, 41 tiekėjas (UAB „Dzūkijos vandenys“, UAB „Varėnos vandenys“, UAB „Kėdainių vandenys“, UAB „Mažeikių vandenys“ ir kt.) vartotojams (ir abonentams) taiko kainodaros reikalavimus atitinkančias kainas. Pagrindinio - būtinųjų sąnaudų padengimo – principo savivaldybės, nustatydamos kainas UAB „Raseinių vandenys“, UAB „Jonavos vandenys“, UAB „Kelmės vanduo“ ir UAB „Pakruojos vandentiekis“ vandens paslaugų teikimui nepažeidė, tačiau savo sprendimuose numatė, kad vartotojai (gyventojai) mokės mažiau, negu suderino Komisija ir kainų skirtumą dengs iš biudžeto lėšų. Kauno miesto savivaldybė, pažeisdama įstatymo ir metodikos reikalavimus, vartotojams nustatė mažesnę kainą, negu suderino Komisija.

Pasvalio savivaldybė iki šiol taiko diskriminacines kainas atskiroms vartotojų grupėms, t. y. pažeidžia Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.161 straipsnio 3 dalį ir sudaro privilegijas gyventojams (vartotojams) kitų (abonentų) sąskaita. Daugelio smulkių kaimiškųjų savivaldybių vandens tiekėjai nepajėgūs užtikrinti nenutrūkstanto ir kokybiško vandens paslaugų teikimo, nes nustatant kainas nesilaikoma būtinųjų sąnaudų padengimo principo, vartotojai (abonentai) dažnai moka tik už sunaudotą elektros energiją, padengia tik eksploatacines sąnaudas.

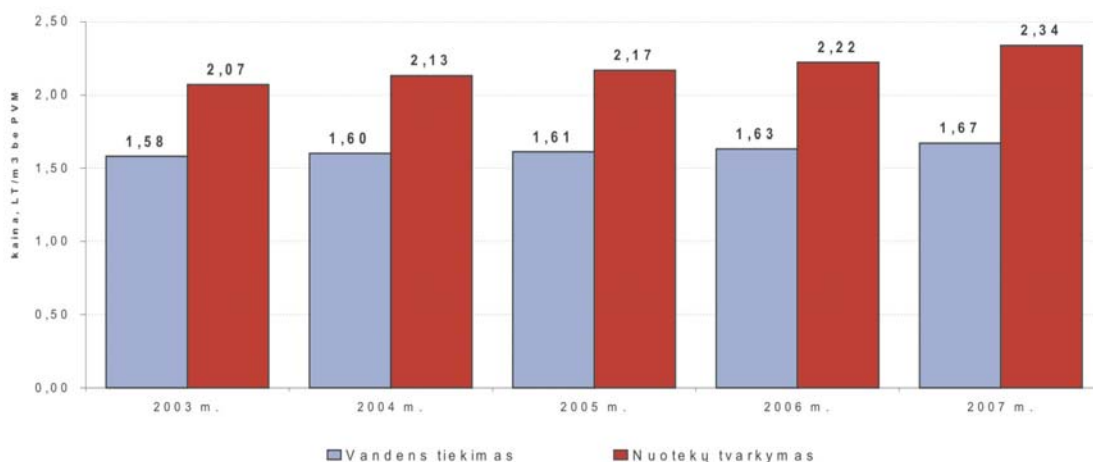
2007 metais Komisijai pateiktas 31 vandens tiekėjų prašymas suderinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainas. Iš jų dvi įmonės prašymus pateikė po du kartus. Komisija neregistravo UAB „Druskininkų vandentiekis“, UAB „Gelvita“, Pravieniškių 2-ųjų pataisos namų atvirosios kolonijos prašymų, kaip neatitinkančių meto-

dikos reikalavimų. Prašymo registravimas panaikintas UAB „Amadėja“. VĮ „Visagino energija“ prašymo derinimas atidėtas įmonės prašymu. Pagrindinė priežastis, kodėl įmonės teikė prašymus dėl kainų derinimo, yra nuostolinga veikla, padidėjusios kuro, elektros energijos, darbo užmokesčio sąnaudos bei pardavimo veiklos sąnaudų atskyrimas.

Per 2007 metus Komisija suderino kainas 25 vandens tiekėjams, 23 įmonių savivaldybės priėmė sprendimus dėl kainų nustatymo. Palangos miesto, Marijampolės ir Alytaus rajono savivaldybės nenustatė Komisijos suderintų kainų.

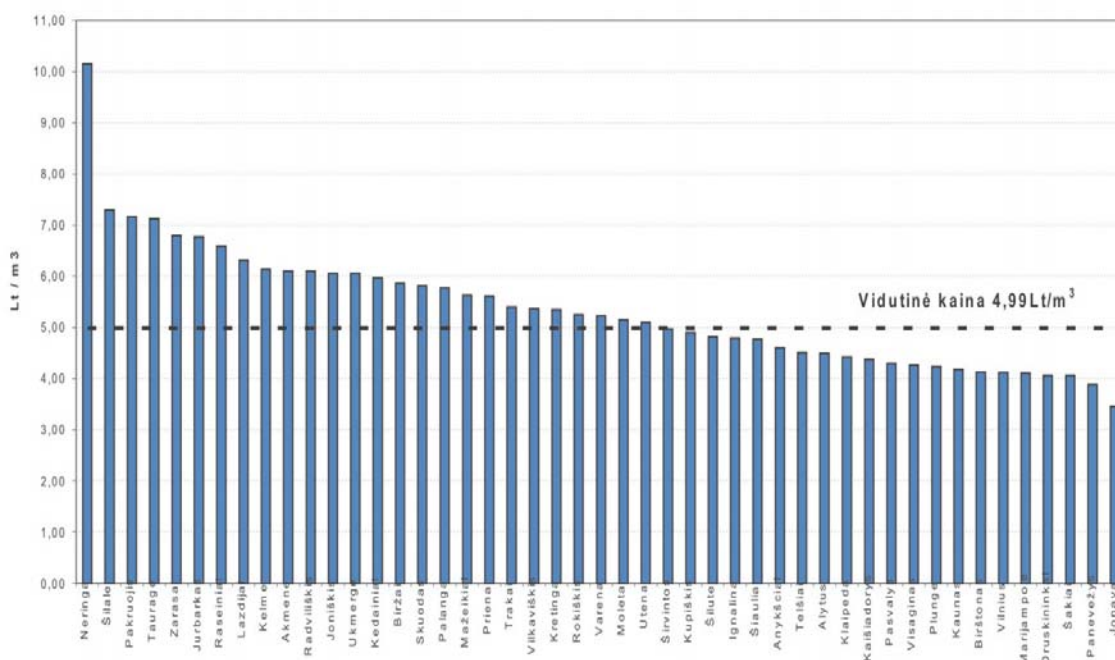
2007 metais, palyginti su 2006 metais, geriamojo vandens tiekimo vidutinė paslaugų kaina didėjo 2,5 proc., o nuotekų tvarkymo – 5,4 proc. (36 pav.).

36 pav. Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo vidutinės paslaugų kainos 2003-2007 m.

Vidutinės geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainos, tiekėjų taikomos gyventojams, pateiktos 37 pav.

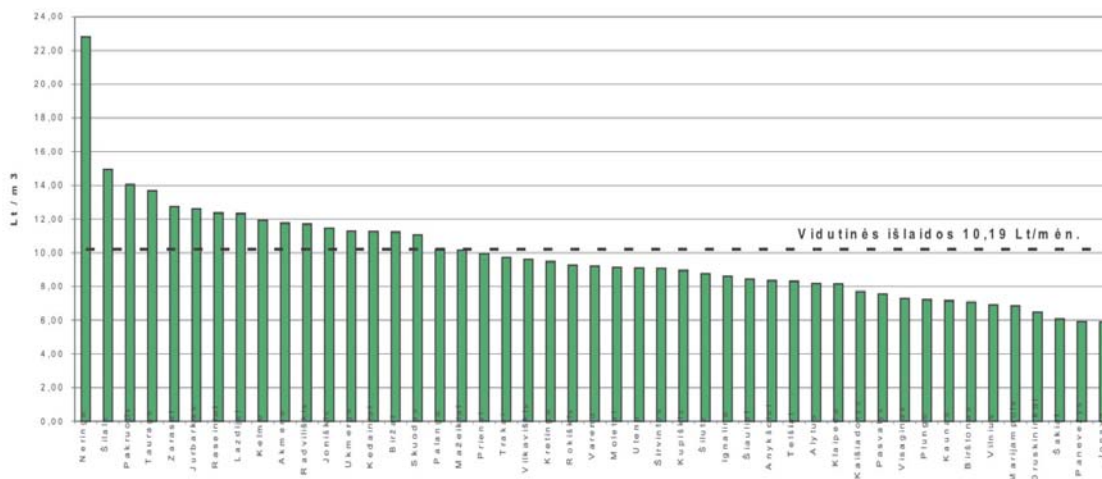
37 pav. Vidutinės geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainos gyventojams (su PVM)

Kaip parodyta 37 pav., vidutinė Lietuvoje taikoma geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų kaina gyventojams 2007 m. buvo 4,99 Lt/m³. Matyti, kad didžiausios kainos yra Neringoje, Šilalėje ir Pakruojuje. Neringos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kaina vartotojams yra daugiau negu dvigubai didesnė už šalies vidurkį. Tai akivaizdi atsiskyrimo nuo AB „Klaipėdos vanduo“ pasekmė.

Vandens paslaugų kainų įtaką namų ūkio biudžete atspindi geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo išlaidos vienam namų ūkio nariui per mėnesį (38 pav.).

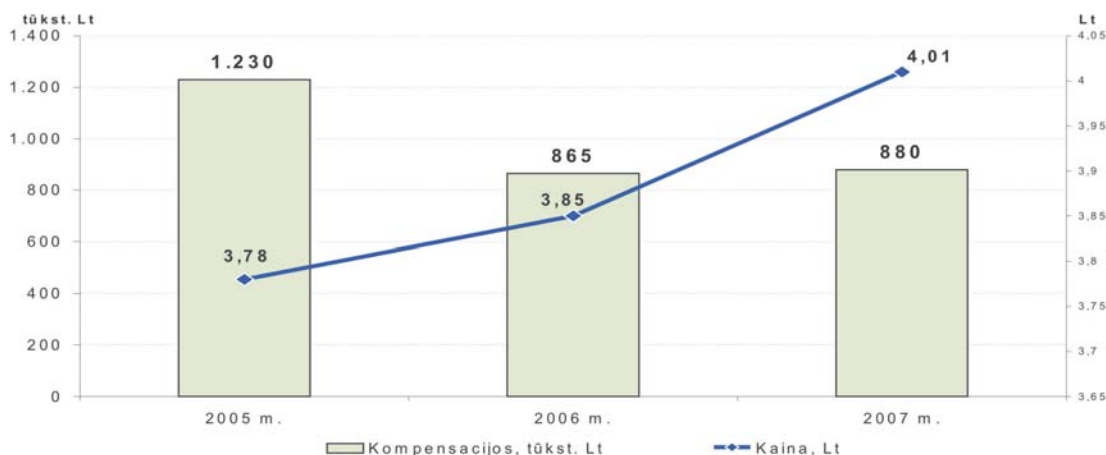
38 pav. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo išlaidos vienam namų ūkio nariui per mėnesį

Vienas namų ūkio narys, per parą vartodamas 61 litrą geriamojo vandens, vidutiniškai už šią paslaugą per mėnesį moka 10,19 Lt. Kokias vidutines išlaidas patiria atskirų miestų vartotojai, atsižvelgiant į vidutinį geriamojo vandens suvartojimą per mėnesį, matome 38 pav. Kadangi vieno namų ūkio nario suvartojamas geriamojo vandens ir suteikiamų nuotekų paslaugų kiekis Lietuvos miestuose yra labai panašus, todėl didžiausią įtaką mokėjimams turi šių paslaugų kaina.

Kokią įtaką vandens paslaugų kainų augimas turėjo vartotojams (gyventojams), geriausiai atspindi 39 pav. pateiktas kainų ir išmokėtų kompensacijų už geriamąjį vandenį mažas pajamas turinčioms šeimoms santykis.

39 pav. Kainų ir išmokėtų kompensacijų už geriamąjį vandenį mažas pajamas turinčioms šeimoms santykis

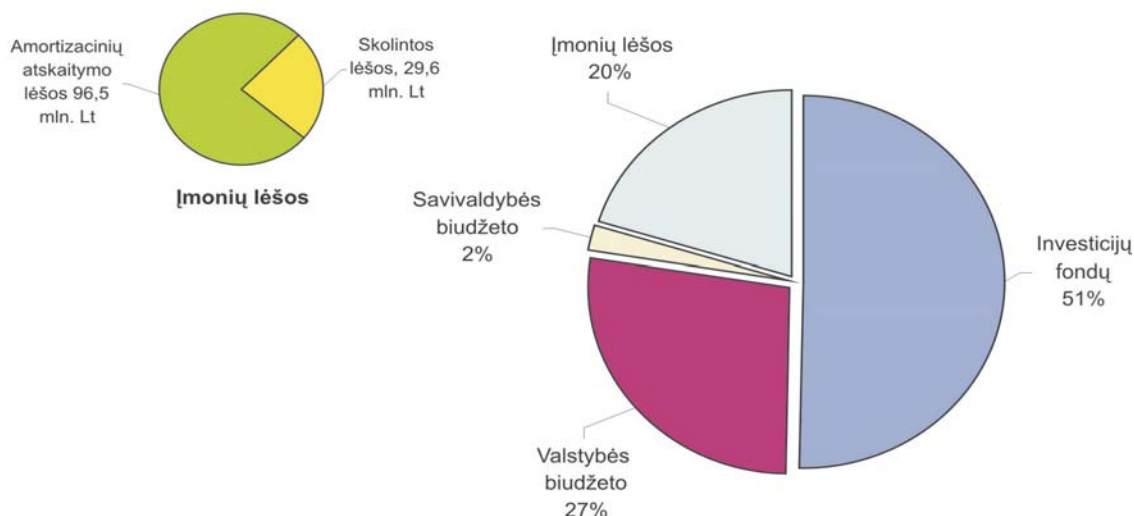
Nors geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų kainos 2007 metais didėjo, tačiau išmokamų kompensacijų lygis beveik nepakito. Labiausiai socialiai pažeidžiamai gyventojų grupei geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainų augimas pragyvenimo lygiui įtakos neturėjo.

5.2. Vandentvarkos įmonių veikla

Komisija 2007 metais nagrinėjo 47 pagrindinių Lietuvos vandentvarkos įmonių veiklą. Šios įmonės geriamąjį vandenį ruošia 282 geriamojo vandens ruošimo įrenginiuose ir tiekia per 1040 vandens tiekimo sistemų, kuriose yra 278 269 įvadai. Nuotekos surenkamos 453 nuotekų surinkimo sistemose, prie kurių yra 185 313 prijungimų. Nuotekos transportuojamos 6 474 km vamzdynais, iš jų 934 km - slėginės linijos. Įmonės eksploatavo 453 valyklas ir 118 turi dumblo tvarkymo įrenginius, kuriuose per 2007 m. nusausinta 2 306,9 tūkst. m³ dumblo. Per 2007 m. vandens tiekimo veikloje 1 km tinklų teko vidutiniškai 1,25 avarijos, o nuotekų tinklams - 3,45. Palyginti su 2006 metais, avaringumas sumažėjo 15,5 proc. vandentiekio ir 11,3 proc. nuotekų tinkluose.

Į geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų sektorių 2007 metais buvo investuota 456,9 mln. Lt, iš to skaičiaus 119,9 mln. Lt į geriamojo vandens tiekimo ir 337,0 mln. Lt į nuotekų tvarkymo ūkį. Pagal pateiktus įmonių duomenis (40 pav.) 51 % sudarė investicijų fondų lėšos, 27 % - valstybės biudžeto, 2 % - savivaldybės biudžeto ir 20 % - įmonių lėšos.

40 pav. Investicijų projektų finansavimo struktūra

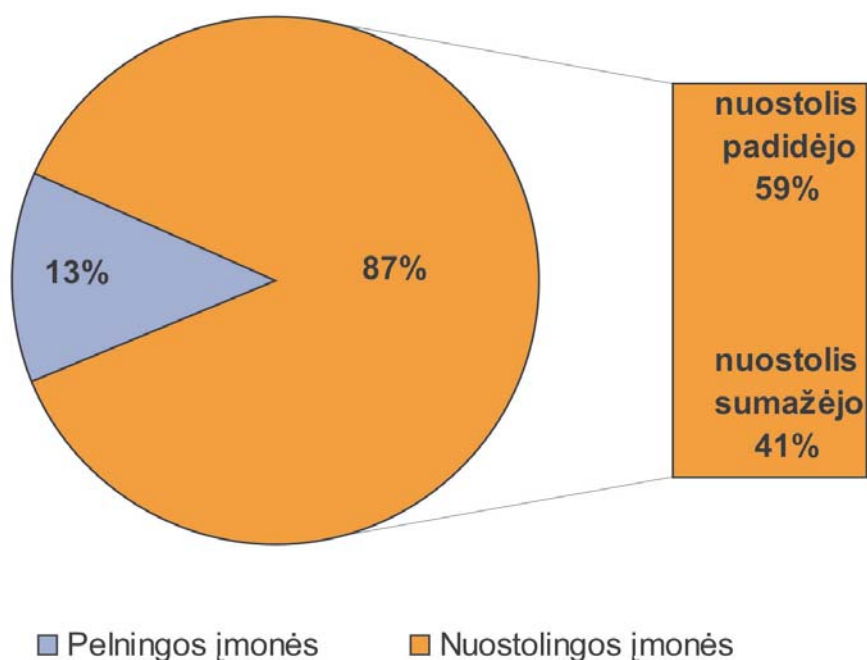

Vandentvarkos ūkį aptarnauja 5718 darbuotojų. Palyginti su 2007 metais, darbuotojų skaičius sumažėjo 78 arba 1,4 proc.

Per 2007 metus įmonės realizavo 97,50 mln. m³ vandens, iš to skaičiaus 46,88 mln. m³ vartotojams ir surinko bei išvalė 93,42 mln. m³ nuotekų, iš to skaičiaus 41,0 mln. m³ vartotojams. Vidutiniškai vienas gyventojas 2007 m. sunaudojo 1,82 m³ per mėnesį geriamojo vandens arba 4,4 proc. daugiau negu 2006 m.

Lietuvos vandens tiekimo įmonių pajamos už geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugas 2007 metais sudarė 381,97 mln. Lt, t. y. 7,1 proc. daugiau negu 2006 metais, tačiau pajamos nepadengė sąnaudų ir vandens tiekimo įmonės per ataskaitinį laikotarpį patyrė 18,19 mln. Lt nuostolio (7,03 mln. Lt didesnę negu 2006 metais). Tik 6 įmonės iš 47 dirbo pelningai.

41 pav. Vandentvarkos įmonių veikla 2007 m.

Kaip matyti iš 41 pav. pateiktų duomenų, tik 13 proc. Lietuvos vandens tiekėjų veikla atitiko įstatyme nustatytą geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų sąnaudų padengimo principą. Iš nuostolingai dirbusių įmonių 41 proc. mažino nuostolius ir 59 proc. pablogino padėtį. Vertinant reikia atkreipti dėmesį į tai, kad 25 vandens tiekimo įmonės kainas suderino ir jas taikyti pradėjo 2007 metais, todėl veiklos rezultatai turėtų pasimatyti ataskaitose už 2008 m.

5.3. Lyginamoji analizė

5.3.1. Finansiniai rodikliai

Pagrindinis finansinės ataskaitos uždavinys ne tik parodyti kas nuveikta, bet ir nustatyti įmonių veiklos ateities perspektyvas. Analizuojant galimus įmonių ateities veiklos variantus, būtina įvertinti finansinius rodiklius ir veiklos riziką bei numatyti perspektyvas ir formuoti ilgalaikę įmonių veiklos strategiją. 24 lentelėje pateikti vandentvarkos įmonių, sugrupuotų į 5 grupes, pelningumo, mokumo (likvidumo), finansų struktūros ir turto panaudojimo rodikliai.

24 lentelė. Finansiniai rodikliai

Rodikliai Grupės	2006 metai					2007 metai pagal laukiamus rodiklius				
	I	II	III	IV	V	I	II	III	IV	V
Pelningumo koeficientai										
Grynasis pelningumas	0,015	0,005	0,55	0,006	-0,06	0,007	-0,06	0,01	0,04	0,04
Veiklos pelningumas	30,2	19,0	12,5	-1,1	5,2	26,6	16,5	8,5	-0,1	1,2
Turto pelningumo rodiklis	0,002	0,001	0,013	0,0006	-0,01	0,001	-0,01	0,002	-0,008	0,007
Mokumo (likvidumo) rodikliai										
Bendrojo trumpalaikio mokumo koeficientas	1,92	5,71	1,50	4,35	17,51	1,11	2,84	3,26	2,70	2,93
Greitojo arba kritinio padengimo koeficientas	1,69	3,79	1,28	3,76	11,17	0,92	2,13	1,89	2,37	2,79
Ilgalaikių skolų koeficientas	0,05	0,03	0,04	0,03	0,006	0,06	0,07	0,04	0,04	0,006
Finansų struktūros rodikliai										
Skolos lygis (skolos ir nuosavybės santykis)	0,13	0,06	0,115	0,05	0,015	0,14	0,15	0,10	0,08	0,10
Skolos koeficientas	0,09	0,05	0,10	0,04	0,01	0,10	0,10	0,08	0,07	0,07
Turto panaudojimo efektyvumo (apyvartumo) koeficientai										
Viso turto apyvartumas	0,15	0,18	0,24	0,11	0,14	0,15	0,16	0,22	0,19	0,18
Ilgalaikio turto apyvartumas	0,16	0,20	0,27	0,12	0,16	0,16	0,17	0,25	0,22	0,22

Pelningumo rodikliai yra pagrindiniai rodikliai, apibūdinantys ir apibendrinantys galutinius įmonių pasiekimus, ir pagal juos sprendžiama, kokia rizika investuoti kapitalą. Grynasis pelningumas parodo, kiek grynojo pelno tenka vienam pardavimų litui. Kaip matome iš pateiktų duomenų, geriausi laukiami grynojo pelningumo rodikliai yra I ir IV grupės įmonių. Išanalizavus santykinius įmonių veiklos pelningumo rodiklius (mažesnis nei 10 proc. laikomas neigiamu), iš 24 lentelės matyti, kad tik I ir II grupių įmonės sugebėjo kontroliuoti sąnaudas ir turėjo realias galimybes atnaujinti turtą. Turto pelningumo rodiklis parodo turto grąžą, t. y. ar įmonės efektyviai naudoja savo turtą. Kuo šis rodiklis didesnis, tuo investicijos įmonėse yra pelningesnės. Kaip matome iš pateiktos lentelės, blogi laukiami rodikliai yra II ir IV grupės įmonių.

Kiekvienai įmonei yra svarbu sugebėti įvykdyti savo įsipareigojimus, nes mokumas yra būtina įmonės egzistavimo sąlyga. Mokumo rodikliai skirstomi į dvi grupes: trumpalaikio mokumo ir ilgalaikio mokumo. Greitojo trumpalaikio mokumo paskirtis - parodyti, ar įmonė, jei būtų pareikalauta, galėtų greitai įvykdyti trumpalaikius įsipareigojimus. Reikia pažymėti, kad vandentvarkos įmonių trumpalaikių įsipareigojimų padengimo galimybės yra puikios, nes visi koeficientai yra virš 1 (0,5 iki 1 patenkinami). Ilgalaikio mokumo rodikliai parodo įmonės finansinį stabilumą ir veiklos tęstinumą. Skolos koeficientas nusako įmonių finansinę būklę, kuo didesnis skolos rodiklis, tuo žemesnis saugumo lygis (labai geras, kai mažesnis nei 0,3). Taigi iš pateiktos lentelės matome, kad vandens tiekimo įmonės neturi rizikos požymių ir vertinamos gerai, tačiau reikia pažymėti, kad teikiamų paslaugų kokybei gerinti neišnaudojamos skolinimosi galimybės. Ilgalaikių skolų koeficientas rodo, kokią dalį įmonės turto sudaro ilgalaikės skolos. Jeigu šis koeficientas mažesnis nei 0,3, vertinama labai gerai, tačiau nereikia pamiršti, kad vandens tiekėjai dar nepasiekė teikiamoms paslaugoms nustatytų aplinkosaugos ir sveikatos reikalavimų, todėl skolinimosi galimybės turėtų būti racionaliai panaudotos, nesukeliant rizikos veiklos tęstinumui. Apie galimybę skolintis byloja ir finansų struktūros rodikliai, pvz., skolos ir nuosavybės santykis turėtų būti apie 0,5, t. y. maždaug pusė finansavimo šaltinių turėtų būti skolinami, juo labiau, kad skolos koeficientas yra labai žemo lygio, ir tai mažina kreditorių riziką.

Turto panaudojimo rodikliai daro didelę įtaką įmonės finansinei būklei. Jie parodo, kiek kartų per metus ar kitą analizuojamą laikotarpį turtas perėjo visus apyvartos etapus. Viso turto apyvartumo koeficientas rodo, kaip įmonės efektyviai panaudoja turimą turtą pardavimo veiklai garantuoti, t. y. kiek vienas turto litas sukuria pardavimo pajamų. Nagrinėjant vandens tiekėjų turto apyvartumą, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad aplinkosaugos ir sveikatos reikalavimų įgyvendinimui reikalingos brangios technologijos ir įranga, o juos įdiegus pardavimai nesikeičia, todėl šis koeficientas negali būti lyginamas pvz., su kitomis gamybinėmis įmonėmis (gerai jei siekia apie 2).

5.3.2. Sąnaudų rodikliai

Lyginamoji analizė – tai veiklos efektyvumą išreiškiančių santykinų rodiklių palyginimas atskirose vandentvarkos įmonių grupėse (pagal įmonių veiklos apimtį) bei galimybė nustatyti siektinas jų reikšmes kiekvienai veiklos sričiai. Įmonių veikla yra skaidoma į: pardavimą, vandens gavybą, vandens ruošimą, vandens pristatymą, nuotekų surinkimą, nuotekų valymą bei dumblo tvarkymą. Konkrečios įmonės efektyvumas vertinamas lyginant su panašiomis (pagal realizaciją) įmonėmis, siekiant išvengti skirtumo dėl įmonių dydžio (t. y. masto ekonomijos efekto).

Komisija, nagrinėdama įmonių geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainas bei sąnaudas, įmones suskirstė į 5 grupes pagal parduodamą geriamojo vandens kiekį per metus. I grupę sudaro 8 didžiausios Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Marijampolės ir Visagino įmonės, parduodančios daugiau nei 2 mln. m³ vandens per metus. Į II grupę patenka 8 įmonės: Telšių, Druskininkų, Jonavos bei kitos įmonės, realizuojančios 1 - 2 mln. m³ vandens per metus. III grupę sudaro 14 įmonių, kurios realizuoja 0,5 - 1 mln. m³ geriamojo vandens per metus. IV grupės 12 įmonių metinė geriamojo vandens realizacija - tarp 0,25 - 0,5 mln. m³. V grupę sudaro 5 įmonės, kurios realizuoja mažiau nei 0,25 mln. m³ vandens per metus.

25 lentelė. Įmonių pagrindiniai vidutiniai ekonominiai rodikliai 2007 m.

Eil. Nr.	Pavadinimas	Matav. vnt.	Vandens tiekimo įmonių grupės					Iš viso
			I	II	III	IV	V	
			>2 mln. m ³	>1 mln. m ³	>0,5 mln. m ³	>0,25 mln. m ³	<0,25 mln. m ³	
1.	Parduota vandens	tūkst. m ³	68.091	13.636	9.682	4.845	1.241	97.496
2.	Sutvarkyta nuotekų	tūkst. m ³	66.754	13.813	7.914	3.530	1.412	93.422
3.	Vidutinė vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kaina	Lt/m ³	3,73	4,44	4,78	5,17	5,09	4,01
4.	Vidutinė vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo savikaina	Lt/m ³	3,82	4,63	5,29	6,44	6,30	4,21
5.	Būtiniosios sąnaudos	tūkst. Lt	255.162	63.859	45.533	26.312	8.407	399.273
5.1.	Elektros energija	tūkst. Lt	23.897	7.824	6.952	3.743	1.014	43.430
5.1.1.	<i>Elektros energijos sąnaudų dalis savikainoje:</i>	Lt/m ³	0,34	0,56	0,79	0,91	0,75	0,44
5.1.1.1.	<i>vandens tiekimas</i>	Lt/m ³	0,19	0,23	0,27	0,34	0,32	0,21
5.1.1.2.	<i>nuotekų tvarkymas</i>	Lt/m ³	0,15	0,33	0,52	0,57	0,43	0,23
5.2.	Ilgalaikio turto nusidėvėjimas	tūkst. Lt	67.847	13.931	7.924	5.224	1.602	96.528
5.2.1.	<i>Nusidėvėjimo sąnaudų dalis savikainoje:</i>	Lt/m ³	0,83	0,85	0,81	1,20	1,08	0,85
5.2.1.1.	<i>vandens tiekimas</i>	Lt/m ³	0,36	0,31	0,27	0,33	0,32	0,34
5.2.1.2.	<i>nuotekų tvarkymas</i>	Lt/m ³	0,48	0,54	0,54	0,87	0,77	0,51
5.3.	Darbo apmokėjimas ir atskaitymai socialiniam draudimui	tūkst. Lt	89.063	27.651	21.030	11.742	4.096	153.581
5.3.1.	<i>Darbo apmokėjimo ir soc. draudimo dalis savikainoje:</i>	Lt/m ³	0,58	1,02	1,18	1,50	1,56	0,75
5.3.1.1.	<i>vandens tiekimas</i>	Lt/m ³	0,30	0,48	0,46	0,60	0,81	0,36
5.3.1.2.	<i>nuotekų tvarkymas</i>	Lt/m ³	0,29	0,54	0,71	0,90	0,75	0,39
5.4.	Šilumos energija ir kuras	tūkst. Lt	7.908	2.927	1.841	1.284	279	14.240
5.5.	Remonto, eksploatacinės ir technologinės medžiagos	tūkst. Lt	16.343	3.151	2.408	1.535	395	23.832
5.5.1.	<i>Remonto ir eksploatacinių medžiagų dalis savikainoje</i>	Lt/m ³	0,06	0,11	0,16	0,22	0,21	0,08
5.5.1.1.	<i>vandens tiekimas</i>	Lt/m ³	0,04	0,07	0,10	0,13	0,16	0,05
5.5.1.2.	<i>nuotekų tvarkymas</i>	Lt/m ³	0,02	0,04	0,06	0,09	0,05	0,03
5.6.	Paslaugos pagal sutartis ir kitos sąnaudos	tūkst. Lt	30.373	5894	3488	1926	677	42.357
5.7.	Mokesčiai	tūkst. Lt	16.246	2357	1429	733	336	21.101
5.8.	Palūkanos	tūkst. Lt	3.485	123	461	125	8	4.202
6.	Pelnas (kartu su pardavimo pajamomis)	tūkst. Lt	-3.358	-3.410	-4.525	-5.381	-1.513	-18.187
7.	Įsisavintos investicijos (per 2007 m.)	tūkst. Lt	291.159	83.043	29.537	26.414	26.794	456.948
7.1.	Investicijos į vandens tiekimą	tūkst. Lt	52.657	26.239	11.906	13.416	15.743	119.960
7.2.	<i>Santykinės investicijos į vandens tiekimą</i>	Lt/m ³	0,77	1,92	1,23	2,77	12,68	2,92
7.3.	Investicijos į nuotekų tvarkymą	tūkst. Lt	238.503	56.805	17.632	12.998	11.051	336.988
7.4.	<i>Santykinės investicijos į nuotekų tvarkymą</i>	Lt/m ³	3,57	4,11	2,23	3,68	7,83	3,61

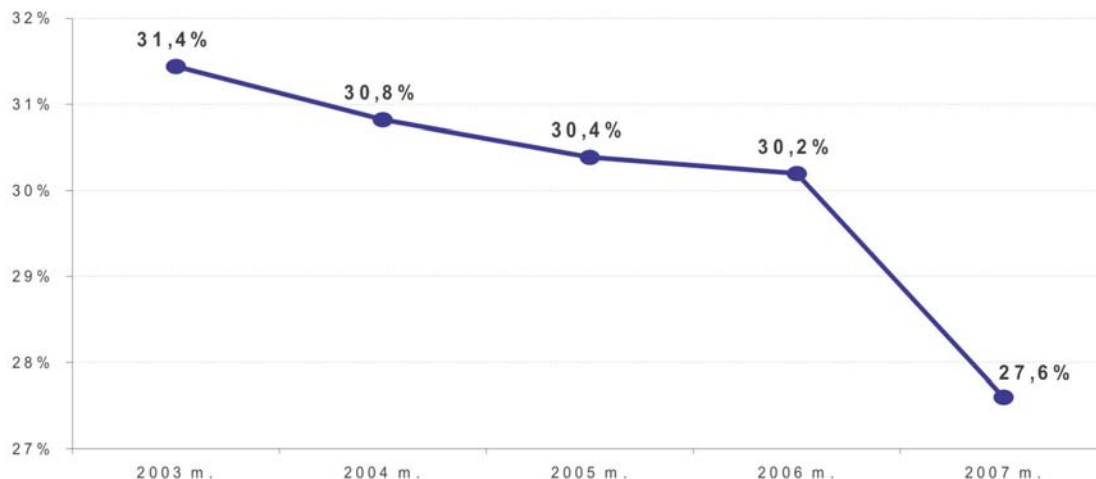
Iš 25 lentelės matyti, kad I grupės įmonės realizuoja beveik 70 proc. Lietuvos rinkoje parduodamo centralizuotai tiekiamo geriamojo vandens ir 71 proc. tvarkomų nuotekų, todėl nuo jų veiklos efektyvumo priklauso ir bendri šalies rodikliai. Vidutinė I grupės įmonių vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kaina 13 centų mažesnė negu savikaina, o bendras I grupės įmonių veiklos rezultatas – 3,36 mln. Lt nuostolis. Jeigu 2006 m. UAB „Vilniaus vandenys“ turėjo 4,56 mln. Lt pelno, tai 2007 metais laukiamas 0,65 mln. Lt nuostolis. Daugiau kaip milijonu litų nuostolis padidėjo ir UAB „Šiaulių vandenys“, kurie jau keletą metų iš eilės dirba nuostolingai. Kitose grupėse savikaina taip pat gerokai didesnė už kainą, o IV grupės savikaina net 27 proc. viršija kainą.

Masto ekonomijos įtaka aiškiai pastebima savikainoje, kur I grupės įmonių vidutinė savikaina 68 proc. mažesnė, lyginant su IV grupės įmonėmis.

Komisija, 2007 metais tęsdama lyginamosios analizės įgyvendinimą Lietuvos vandentvarkos ūkyje, išanalizavo 47 vandentvarkos įmonių veiklą, kartu su Lietuvos vandens tiekėjų asociacija parengė ir išleido leidinį „Lietuvos miestų ir rajonų vandentvarkos įmonių 2006 m. veiklos rodikliai“. Pagrindinis leidinio tikslas - nustatyti vandens paslaugų teikimo veiklos sritis, kuriose yra didžiausios problemos, bei išaiškinti įmones, kurių pavyzdžiu galima pasiekti geriausių rezultatų. Leidinyje pateikti 47 Lietuvos miestų ir rajonų vandens tiekimo įmonių pagrindiniai rodikliai bei atlikta lyginamoji jų 2006 metų veiklos analizė, nustatytos siektinos veiklos užduotys. Lyginamosios analizės rezultatų aptarimui Komisija surengė 5 seminarus - po vieną kiekvienai įmonių grupei. Seminaruose, dalyvaujant įmonių savininkams, savivaldybių atstovams ir specialistams, aptarti veiklos rezultatai ir išsiaiškinta, kaip geriau panaudoti vidinius rezervus darbo efektyvumui didinti bei paslaugų savikainai mažinti.

Komisija, derindama vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo bei pardavimo kainas, nustatydama būtinašias sąnaudas, atsižvelgė į lyginamosios analizės duomenis. Labai svarbu, kad derinant kainas, įmonėms būtų teisingai nustatytos užduotys įmonių veiklos programai, paslaugų kokybės gerinimui bei sąnaudų mažinimui. Didžiausia problema vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje yra vandens netektys ir infiltracija nuotekų tinkluose. Pagal vandens netekčių dinamiką (42 pav.) matyti, kad vandentvarkos įmonės per 4 metus nežymiai sumažino nuostolius tinkluose. Šis rodiklis parodo tinklų nusidėvėjimo lygį ir galimus paslėptus vandens nutekėjimus bei nelegalius prisijungimus prie tinklų. Lyginant atskirų analizuojamų įmonių netekčių rodiklius, mažiausi jų 2007 metais buvo UAB „Pasvalio vandenys“ – 7,3 proc. (2006 m. buvo 26 proc.) UAB „Druskininkų vandentiekis“ – 12,9 proc. ir UAB „Trakų vandenys“ – 17,0 proc. Blogiausi: UAB „Anykščių vandenys“ – 46,5 proc. ir UAB „Lazdijų vanduo“ – 36,4 proc. Skaiciuojant sąnaudas kainai nustatyti, vertinama iki 20 proc. netekčių.

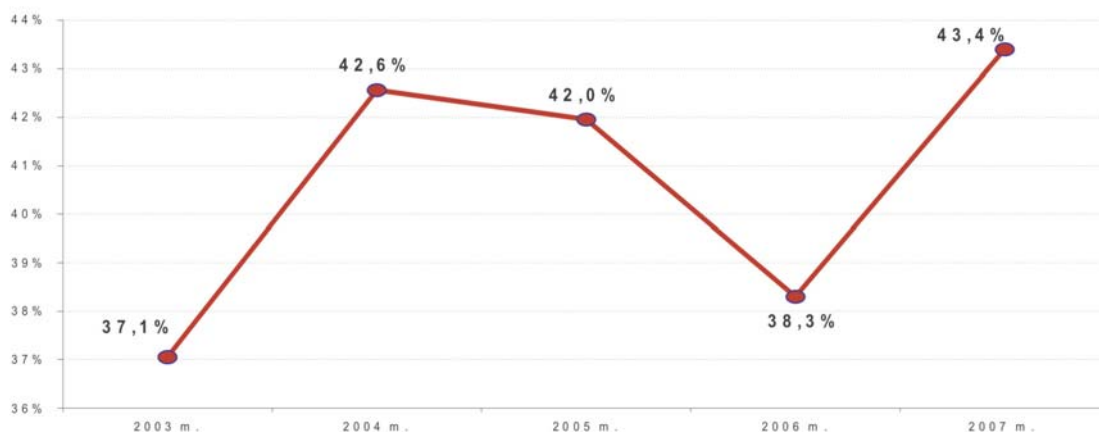
42 pav. Vandens tiekimo įmonių vandens netekčių dinamika 2003-2007 m.

Geriamojo vandens netektys priklauso ir nuo to, kaip efektyviai dirba įmonių abonentinės tarnybos, ar kontroliuojami įvadiniai bei daugiabučių namų butuose sumontuoti apskaitos prietaisai.

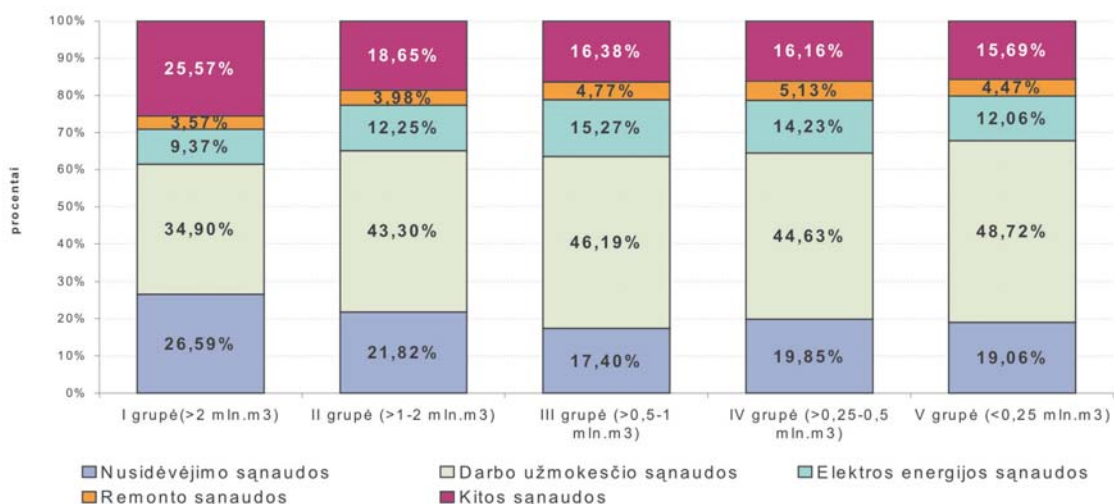
Pateiktoje nuotekų infiltracijos dinamikoje (43 pav.) matome, kad infiltracijos kiekiai į nuotekų tinklus didėjo. Šis rodiklis parodo nuotakyno nusidėvėjimo lygį, galimą paslėptą vandens infiltraciją, neregistruotus vartotojus. Didelę įtaką infiltracijos kiekiams turi lietaus nuotekos, kurios esant mišriai kanalizacijai arba kai miestų gatvėse neįrengti lietaus nuotekų surinkimo tinklai, patenka į buitinių nuotekų tinklus. Lyginant atskirų analizuojamų įmonių infiltracijos rodiklius nuotekų tinkluose, geriausias 2007 metų rodiklis UAB „Pasvalio vandenys“ – 10,3 proc., didžiausia infiltracija – UAB „Joniškio vandenys“ – 74,8 proc. UAB „Trakų vandenys“ rodikliu (-3,8 proc.) turėtų susidomėti Aplinkos apsaugos agentūra, nes jis reiškia, kad 3,8 proc. surinktų nuotekų nepatenka į valyklas ir teršia aplinką. Skaiciuojant sąnaudas kainai nustatyti, infiltracija vertinama iki 20 proc., o esant mišriai kanalizacijai - iki 35 proc.

43 pav. Vandens tiekimo įmonių infiltracijos į nuotekų tinklus dinamika 2003-2007 metais

Stambių ir smulkių vandens tiekimo įmonių teikiamų vandens paslaugų savikainos struktūros labai panašios, išskyrus darbo užmokestį (44 pav.) Darbo užmokesčio lyginamasis svoris tiesiogiai priklauso nuo įmonės teikiamų vandens paslaugų realizacijos. Kuo smulkesnė įmonė, tuo mažiau ji teikia vandens paslaugų, tuo didesnę įtaką sąnaudose turi darbo užmokestis. Masto ekonomijos įtaka matosi ir elektros energijos sąnaudose. Kuo stambesni vandens ruošimo ir nuotekų valymo įrenginiai, tuo mažesnis elektros energijos lyginamasis svoris savikainoje. Kitos išlaidos, kurias sudaro pardavimo veikla ir aptarnaujantis ūkis, yra didesnės stambesnėse įmonėse, nes jos mažai naudoja rinkos paslaugomis ir dažniausiai visus darbus vykdo savo jėgomis.

44 pav. Vandens tiekimo įmonių grupių savikainos struktūra 2007 m.

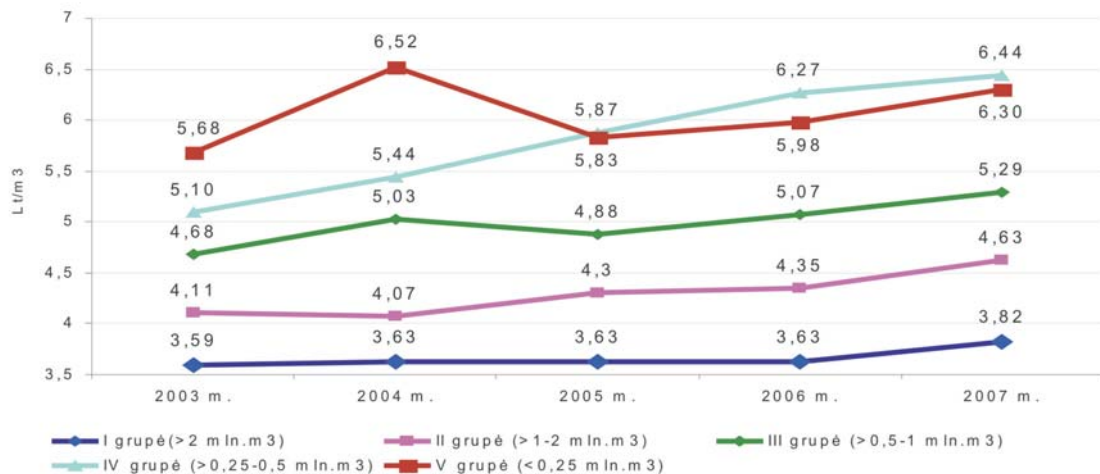

Vandens tiekimo įmonių savikainos kitimą reikia vertinti per tiekiamo vandens ir nuotekų tvarkymo kokybės lygio prizmę, nes mechaniškas rodiklių palyginimas neatspindi objektyvių skirtumo priežasčių.

Stabiliausiai dirbo ir per paskutinius 4 metus mažiausiai – 6,4 proc. – savikaina kito I grupės įmonių (45 pav.). Didžiausia savikaina – 6,44 Lt – ir labiausiai padidėjo (26,3 proc.) IV grupės įmonių. Didžiausia savikaina – 10,29 Lt/m³ – yra UAB „Neringos vanduo“ ir 8,57 Lt/m³ – UAB „Pakruojo vandentiekis“. Mažiausia savikaina – 3,51 Lt/m³ – yra UAB „Jonavos vandenys“ ir 3,54 Lt/m³ – UAB „Kauno vandenys“. Pateikta sugrupuotų įmonių savikainos dinamika aiškiai parodo, kad kuo smulkesnės įmonės sudaro grupę, tuo jų paslaugų savikaina didesnė ir perspektyvoje jos augimas prognozuojamas didesnis negu stambių įmonių. Reikia pažymėti, kad vandens paslaugų sąnaudų didėjimą sąlygojo ir plėtra, nes įmonės į savo balansą perėmė neefektyvius kaimų vandentvarkos objektus.

Vandens paslaugų savikainos augimui įtakos turėjo kuro, elektros energijos, darbo užmokesčio sąnaudų bei turto vertės pasikeitimai ir aukštesnio lygio technologijų panaudojimas vandens paslaugų kokybei gerinti.

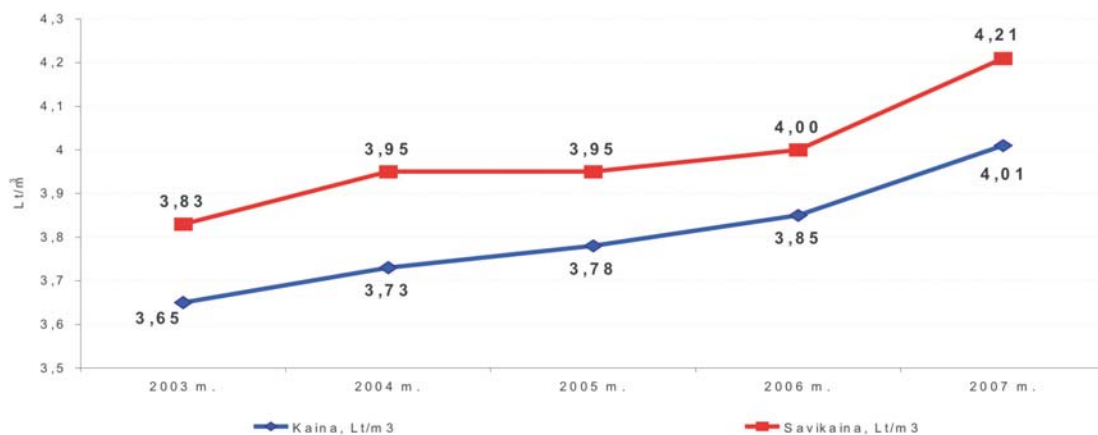
45 pav. Vandens tiekimo įmonių grupių vidutinė savikaina 2003-2007 m.

Lietuvos vandentvarkos ūkis nuo 2001 m. dirba nuostolingai (46 pav.). Didžiausias skirtumas tarp savikainos ir vidutinės kainos buvo 2002 metais – 7,2 proc., mažiausias 2006 metais – 3,9 proc.

Panagrinėjus kainos ir savikainos santykį, matyti, kad blogiausi laukiami rodikliai už 2007 metus UAB „Ignalinos vanduo“ – 0,62 ir UAB „Biržų vandenys“ – 0,66, geriausi UAB „Druskininkų vandentiekis“ – 1,29 ir UAB „Aukštaitijos vandenys“ – 1,17.

46 pav. Vandens tiekimo įmonių savikaina ir vidutinė kaina 2003-2007 m.

Įmonių veiklos būtinųjų sąnaudų padengimo klausimus galima išspręsti dviem būdais: mažinant teikiamų paslaugų savikainą ir didinant jų veiklos efektyvumą arba keičiant kainas. Komisijos atlikta įmonių veiklos lyginamoji analizė rodo, kad įmonės turi savikainos mažinimo rezervų, ypač vandens tiekimo įmonės turėtų pagerinti teikiamų paslaugų pardavimo veiklą, ir taip mažinti komercinius nuostolius. Vadovaujantis geriausio pasiektro rodiklio principu, nustatant būtinąsias sąnaudas, įmonėms formuojamos užduotys ir siektini rodikliai, kurie, dalyvaujant įmonių savininkams ir vadovams, kiekvienais metais aptariami ir tikslinami.

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas nustatė pagrindinius vandentvarkos ūkio kainodaros principus ir apibrėžė Komisijos kompetenciją vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje.

Reikia pažymėti, kad dauguma Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo nuostatų taikomos tik viešiesiems tiekėjams, todėl nors įstatymas ir išplečia Komisijos teises bei pareigas, tačiau jomis pasinaudoti, kol savivaldybės nustatyta tvarka neparinko viešųjų tiekėjų, negalime. Komisija negali vykdyti vienos iš pagrindinių ekonominio regulatoriaus funkcijų - viešojo vandens tiekimo veiklos licencijų išdavimo ir licencijuojamos veiklos kontrolės.

6. Transporto tarifų derinimas

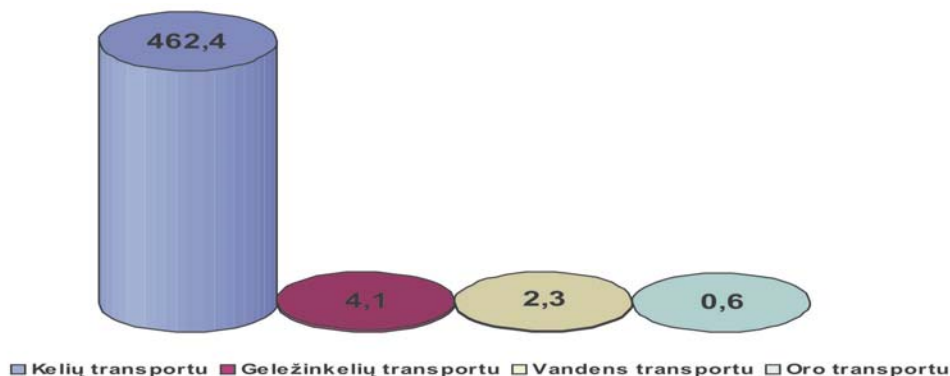
Nuo 1998 metų pabaigos, įsigaliojus Kelių transporto kodekso 16 str., Geležinkelio transporto kodekso 34 str., Vidaus vandenų transporto kodekso 30 str. pataisoms, Komisija derina keleivių vežimo kelių transportu reguliariaisiais reisais tolimojo susisiekimo maršrutais, vietinio susisiekimo traukiniais, vidaus vandenų transportu tarifų maksimalius dydžius, o nuo 2002 metų ir vežėjams autobusų stotyse teikiamų paslaugų tarifų maksimalius dydžius.

Vežėjai ir stočių valdytojai, kreipdamiesi į Komisiją dėl atitinkamų paslaugų tarifų maksimalių dydžių derinimo, vadovaujasi Komisijos 1999 metais patvirtinta Keleivių vežimo kelių transportu reguliariaisiais reisais tolimojo susisiekimo maršrutais tarifų maksimalių dydžių nustatymo metodika, 2000 metais – Keleivių vežimo vietiniais traukiniais tarifų maksimalių dydžių nustatymo metodika, 2002 metais – Autobusų stotyse paslaugų teikimo vežėjams tarifų maksimalių dydžių derinimo tvarka ir 2003 metais – Keleivių vežimo vidaus vandenų transportu tarifų maksimalių dydžių nustatymo metodika, kurios buvo parengtos vykdant Lietuvos Respublikos kainų įstatymo 1 straipsnio papildymo įstatymo nuostatą, kad kainos ir tarifai nustatomi įvertinus būtinas sąnaudas.

6.1. Keleivių vežimo rinka

2007 metais visų susisiekimo rūšių vidaus viešojo transporto priemonėmis buvo pervežta beveik 470 mln. keleivių. Didžiausią lyginamąją dalį – net 98,5 proc. – turėjo kelių transporto vežėjai, kurie keleivius veža vietinio ir tolimojo susisiekimo maršrutais. Geležinkelio transportu buvo pervežta 0,9 proc. visų keleivių, vandens transportu – 0,5 proc. ir oro transportu – 0,1 proc. (47 pav.).

47 pav. Keleivių vežimas vidaus viešuoju transportu 2007 metais, mln.

Iki 2001 metų keleivių vežimo vidaus viešuoju transportu paslaugos teikimo rinkoje vyravo vežamų keleivių skaičiaus mažėjimo tendencija, 2002 metais padėtis stabilizavosi ir pastaraisiais metais pastebima didėjimo tendencija.

Pavyzdžiui, 2007 metais visų susisiekimo rūšių vidaus viešojo transporto priemonėmis važiavo 4 proc. keleivių daugiau, negu 2006 metais, o palyginti su 2001 metais – 14 proc. daugiau. Apskritai, didėjantis važiavusių keleivių skaičius turi teigiamos įtakos vežėjų ekonominės veiklos rezultatams.

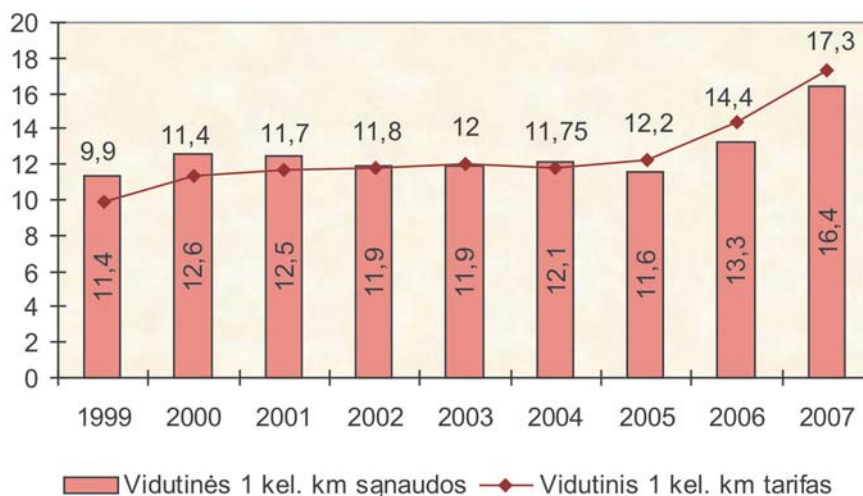
Tačiau keleivių skaičiaus didėjimo tendencija nebūdinga geležinkelių transportui, kur keleivių skaičius nuolat mažėja, o 2007 metais keleivių, vykusių geležinkelių transportu, skaičius buvo 35 proc. mažesnis už 2001 metais važiavusių keleivių skaičių.

Šiuo metu keleivių vežimo kelių transportu reguliariaisiais reisais tolimojo susisiekimo maršrutais, vietinio susisiekimo traukiniais ir vidaus vandenų transportu paslaugas teikia 61 vežėjas, iš kurių: 58 kelių transportu, 1 – geležinkelių transportu ir 1 vidaus vandenų transportu, o paslaugos vežėjams bei keleiviams yra teikiamos 51 autobusų stotyje.

6.2. Kelių transportas

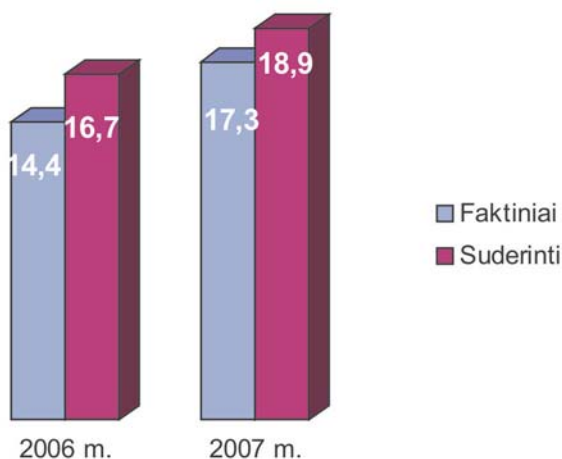
Keleivių vežimo paslaugas kelių viešuoju transportu tolimojo susisiekimo reguliariaisiais maršrutais 2007 metais teikė 58 vežėjai. Per metus tolimojo susisiekimo maršrutų skaičius padidėjo nuo 401 iki 406. Per tą patį laikotarpį autobusų rida šiais maršrutais išaugo 8,8 proc. ir per 2007 metus vežėjų autobusai nuvažiavo 63,7 mln. km. Analizuojant keleivių, vykstančių tolimojo susisiekimo maršrutais, skaičių, pastebima, kad, 2007 metais jis sumažėjo iki 12 mln., t. y. beveik 5 proc., o keleivių apyvarta sumažėjo daugiau kaip 7 proc. Vežėjų gautos kompensacijos už keleivių, turinčių teisę į lengvatas, vežimą, 2007 metais siekė 23 mln. Lt, tai sudarė 19 proc. vežėjų gautų visų pajamų už keleivių vežimą tolimojo susisiekimo maršrutais. Nors, kaip jau buvo minėta, keleivių apyvarta per metus sumažėjo, tačiau pajamos už keleivių vežimą tolimojo susisiekimo maršrutais išaugo 11 proc. Pajamų didėjimo priežastis buvo taikomų tarifų augimas (48 pav.). Palyginti su 2006 m., 2007 metais vidutinis tarifas buvo 20 proc. didesnis. Pagrindinės priežastys, dėl kurių vežėjai didino taikomus tarifus ar, norėdami didinti keleiviams tarifus, buvo privirsti kreiptis į Komisiją dėl didesnių maksimalių tarifų dydžių suderinimo, buvo sąnaudų augimas. Daugiausia įtakos sąnaudų augimui turėjo sąnaudų kurui bei darbo sąnaudų, kurios kartu sudaro vidutiniškai apie 50 proc. visų keleivių vežimo sąnaudų, augimas. Kaip matyti iš 48 pav., vidutinės 1 kel. km sąnaudos per minėtą laikotarpį padidėjo daugiau kaip 23 proc. Vidutiniai taikyti tarifų dydžiai tik pastaruosius trejus metus buvo didesni už vidutines sąnaudas. Pajamos už keleivių vežimą tolimojo susisiekimo maršrutais 2007 metais siekė 121,4 mln. Lt. Vežėjų gautas pelnas sudarė 6,0 mln. Lt, t. y. beveik 40 proc. mažiau, negu 2006 m. Iš 58 vežėjų, 31 įmonės veikla buvo nuostolinga.

48 pav. Keleivių vežimo kelių transportu tolimojo susisiekimo maršrutais vidutinių sąnaudų ir vidutinių tarifų dinamika 1999 – 2007 metais, ct/1 kel. km

2007 metais Komisija 35 įmonėms suderino keleivių vežimo kelių transportu reguliariaisiais reisais tolimojo susisiekimo maršrutais didesnius maksimalius tarifų dydžius, kurie yra vidutiniškai 20 proc. didesni už iki tol galiojusius. Kaip ir ankstesniais metais dėl konkurencijos rinkoje 2007 metais dauguma vežėjų praktiškai maksimalių Komisijos suderintų tarifų dydžių netaikė. Ir toliau išliko skirtumas tarp vidutinių faktinių ir suderintų tarifų dydžių (49 pav.).

49 pav. Vidutiniai keleivių vežimo kelių transportu tolimojo susisiekimo maršrutais tarifai, ct/1 kel. km

6.3. Autobusų stotys

Penkiasdešimt vienos keleivius ir vežėjus aptarnaujančios autobusų stoties bendros pajamos 2007 metais siekė 7,6 mln. Lt, o sąnaudos - 10,9 mln. Lt. Vežėjų autobusai daugiau kaip 2,1 mln. kartų įvažiavo į Lietuvos autobusų stotis, kurios suskirstytos į 4 kategorijas. Pažymėtina, kad 2007 metais trims autobusų stotims – Šiaulių, Telšių ir Biržų – buvo suteiktos aukštesnės kategorijos. Nors daugumos stočių išlaikymas jų sav-

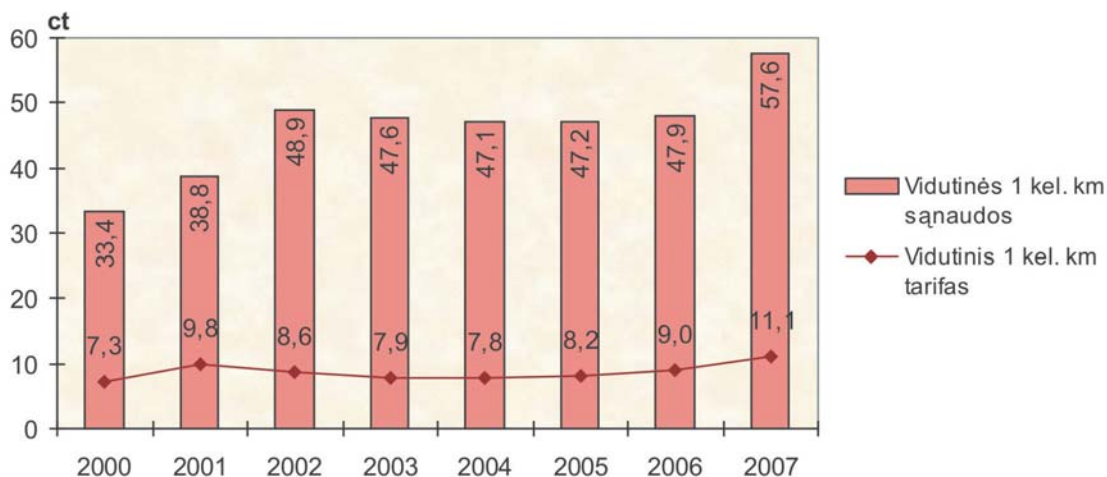
ininkams yra nuostolingas ir negautas pajamas kompensuoja iš keleivių vežimo pajamų, dėl didesnių vežėjams autobusų stotyse teikiamų paslaugų tarifų maksimalių dydžių derinimo Komisija 2007 metais prašymų negavo. Stočių savininkai, nustatydami vežėjams paslaugų teikimo autobusų stotyse tarifus, vadovaujasi galiojančiais 2002 m. ir 2005 metų Komisijos suderintais tarifų maksimaliais dydžiais.

6.4. Geležinkelių transportas

2007 metais geležinkelių transportu vietinio susisiekimo traukiniais pervežta 4,1 mln. keleivių. Palyginti su 2006 m., keleivių, vykstančių AB „Lietuvos geležinkeliai“ vietinio susisiekimo maršrutais skaičius sumažėjo 20 proc., o keleivių apyvarta – beveik 10 proc. Keleiviai, kaip ir 2006 metais, buvo vežami 131 vietinio susisiekimo maršrutu.

Nors 2007 m. keleivių skaičius ir keleivių apyvarta buvo mažesnė, negu 2006 m., tačiau keleivių vežimo vietinio susisiekimo traukiniais pajamos išaugo 12 proc. ir siekė 24,7 mln. Lt. Pajamų augimui įtakos turėjo tai, kad Komisija 2006 m. gegužės mėn. suderino AB „Lietuvos geležinkeliai“ tarifų maksimalius dydžius, o nuo 2006 m. spalio mėn. įmonė pradėjo taikyti didesnius keleivių vežimo tarifus. Vidutinis keleivių vežimo tarifas 2007 m. buvo 11,1 ct arba 24 proc. didesnis už taikytą 2006 metais. Per tą patį laikotarpį bendrosios keleivių vežimo vietiniais traukiniais sąnaudos išaugo beveik 9 proc., tuo tarpu vieno keleivio kilometro sąnaudos – daugiau kaip 20 proc. (50 pav.).

50 pav. Keleivių vežimo vietinio susisiekimo traukiniais vidutinių sąnaudų ir vidutinių tarifų dinamika 2000 – 2007 metais, ct/1 kel. km

Iš keleivių vežimo vietinio susisiekimo traukiniais gautos pajamos 2007 metais dengė tik 19 proc. šios veiklos išlaidų, o bendras AB „Lietuvos geležinkeliai“ keleivių vežimo vietiniais traukiniais veiklos rezultatas – 88,7 mln. Lt nuostolis. Kaip ir ankstesniais metais, vidutiniams tarifams išliekant mažesniems už savikainą, AB „Lietuvos geležinkeliai“ keleivių vežimas ir toliau išlieka nuostolingas.

6.5. Vidaus vandenų transportas

2007 metais, po beveik ketverių metų pertraukos, buvo derinami tarifai keleivių vežimo paslaugas vidaus vandenų viešuoju transportu reguliariaisiais reisais teikiančiam vežėjui – AB „Smiltynės perkėla“. Įmonės keltai, kurių atnaujinimui yra skiriamas didelis dėmesys, kelia keleivius ir transporto priemones iš Klaipėdos į Smiltynę ir atgal.

Prašymas derinti didesnius maksimalius tarifų dydžius buvo grindžiamas nusidėvėjimo sąnaudų, sąnaudų darbuotojų išlaikymui, kurui ir kt. augimu. Komisijai balandžio mėn. suderinus maksimalų tarifo dydį – 1,19 Lt už vieno keleivio kėlimą, AB „Smiltynės perkėla“ nuo 2007 m. gegužės 5 d. padidino keleivių kėlimo keltais tarifą iki 0,95 Lt. Vidutinis keleivių kėlimo keltais tarifas 2007 m. buvo 0,88 Lt, t. y. 34 proc. didesnis, negu 2006 metais.

Per 2007 metus keltais buvo perkelti beveik 2,3 mln. keleivių arba 4 proc. daugiau už 2006 metais pervežtą keleivių skaičių. Įmonės veiklos pajamos per metus sudarė 14,7 mln. Lt, iš kurių 2 mln. Lt – už keleivių vežimą. Bendras veiklos rezultatas per metus – 410 tūkst. Lt nuostolis.

7. Darbas su vartotojais bei informacinė veikla

7.1. Skundų (prašymų) apžvalga

Energetikos įstatymo 26 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Komisija išankstine skundų nagrinėjimo ne teisme tvarka nagrinėja skundus dėl energetikos įmonių veiklos ar neveikimo tiekiant, skirstant, perduodant, laikant energiją, dėl teisės joms pasinaudoti tinklais ir sistemomis nesuteikimo, dėl prisijungimo, energijos tiekimo srautų balansavimo, kainų ir tarifų taikymo.

Skundai, neatitinkantys šios tvarkos reikalavimų, nagrinėjami vadovaujantis Piliečių ir kitų asmenų aptarnavimo Komisijoje tvarka.

Komisija 2007 metais išnagrinėjo apie 300 įvairaus pobūdžio gyventojų skundų ir prašymų. Gana daug skundų buvo nepagrįsti, nes vartotojai skundėsi neįsigilinę ar nesupratę teisės aktuose išdėstytų nuostatų (tokiems vartotojams Komisija nurodydavo teisės aktus, reglamentuojančius tam tikrus teisinius santykius, ir paaiškindavo tam tikras jų nuostatas) arba skundėsi Komisijai, nors pagal teisės aktų reikalavimus dėl iškilusių problemų visų pirma turėjo kreiptis į jiems paslaugas teikiančią įmonę (atsakydama į tokius skundus ar prašymus, Komisija nurodydavo teisės aktų reikalavimus, reglamentuojančius įmonės teises ir pareigas vartotojų atžvilgiu).

Pagrįstus skundus, paremtus konkrečiomis teisės aktų nuostatomis ir aplinkybėmis dėl neteisėtų įmonių veiksmų, Komisija išnagrinėjo, pateikdama argumentuotą išvadą bei atitinkamus įpareigojimus pažeidimus padariusioms įmonėms. Komisijos gauti skundai dėl apskaitos ir apmokėjimo už suvartotą energiją pažeidimų, dėl daugiabučių namų eksploatavimo ir priežiūros įkainių pagrįstumo buvo išnagrinėti pagal kompetenciją bendradarbiaujant su Valstybine energetikos inspekcija, Nacionaline vartotojų teisių apsaugos

tarnyba prie Teisingumo ministerijos ar atitinkamos savivaldybės administracija. Tarnybinis bendradarbiavimas su kitomis valstybės ir savivaldybių institucijomis ar įstaigomis sudarė galimybes visapusiškai bei efektyviai spręsti vartotojų skunduose keliamas problemas ir turėjo teigiamos reikšmės vartotojų teisių gynimui.

Daug nesusipratimų 2007 metais kilo dėl centralizuotai tiekiamos šilumos kainų. Gyventojai klausia Komisijos, kaip buvo nustatytos kainos vienai ar kitai įmonei, ar jų išlaidos yra pagrįstos, galbūt būtų galima efektyviau valdyti visą ūkį, sumažinti išlaidas ir šilumos kainas. Komisija pateikia savo argumentus dėl nustatytų kainų dydžio, paaiškina, kodėl įmonių prašomos padengti sąnaudos iš tarifo yra būtinos, patikina, kad Komisijos specialistai tikrina įmonių išlaidas ir neleidžia į šilumos kainas įtraukti sąnaudų, kurios nėra būtinos tai veiklai vykdyti. Nemažiau rūpesčių gyventojams kelia ir šilumos paskirstymo klausimai. Gerai žinoma situacija, kai dalis daugiabučio gyvenamojo namo butų nedeklaruoja, kad vartoja karštą vandenį, o visa šiluma ne šildymo sezono metu, sunaudota per mėnesį, yra išdalinama sąžiningiems vartotojams ir apmokama per „gyvatuko“ mokestį. Tokio pobūdžio vartotojų skundų būtų kur kas mažiau, jeigu būtų įdiegti nuotoliniu būdu nuskaitomi apskaitos prietaisai arba šilumos tiekėjams nebūtų trukdoma užėti į butą ir patikrinti apskaitos prietaisų rodmenis. Kitas problemos sprendimo būdas yra tas, kad vartotojai patys gali pasiūlyti šilumos paskirstymo būdą, dėl jo susitarti ir kreiptis į Komisiją, kad patikrintų, ar toks šilumos paskirstymo metodas yra teisėtas.

Komisijos siūlymu Lietuvos nacionalinė vartotojų federacija parengė Šilumos paskirstymo metodų daugiabučiuose namuose analizės ir naujų šilumos paskirstymo metodų projektų bei aiškinamojo –informacinio leidinio gyventojams studiją.

Stebimas didėjantis vartotojų informatyvumas bei aktyvumas, į Komisiją su konkrečiais siūlymais bei argumentuotais prašymais kreipiasi atskiros namų bendrijos, kartais vartotojų interesams atstovauja advokatai ar kvalifikuoti konsultantai.

Komisijos reguliuojamame šalto vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sektoriuje daugiausia neaiškumų gyventojams kilo dėl sąskaitose atsiradusios „naujovės“ – „pardavimo kainos“. „Pardavimo kaina“ – tai ne kas kitas, o mokestis už skaitiklį ir jo eksploataciją. Komisija metodikose išgrynino skaitiklių sąnaudas (visos sąnaudos, susijusios su skaitiklių eksploatavimu, yra pastovios) ir apmokestino jas atskiru mokesčiu, turėdama tikslą, kad tie butuose esantys skaitikliai būtų tinkamai prižiūrimi ir dingtų namo įvade bei butuose esančių skaitiklių rodmenų skirtumai (vadinamieji įmonių komerciniai nuostoliai). Tačiau vartotojams pagrįstai kilo klausimas, kodėl viename mieste šalto ar karšto vandens pardavimo kaina yra 3 litai, o kitame – jau net 5 litai. Esmė ta, kad ekonomiškai stipresnės komunalinės įmonės leidžia sau įrengti modernius skaitiklius, net su nuotoliniu rodmenų nuskaitymu, ir tai leidžia maksimaliai sumažinti skirtumą tarp butų ir bendro namo įvadinio skaitiklio rodmenų. Be to, sumontavus tokį skaitiklį, jam aptarnauti reikia mažiau žmonių, sutaupoma darbo užmokesčio dalis, išnyksta galimybė nedeklaruoti suvartoto vandens ir už jį mokėti kada panorėjus. Mokant už skaitiklį ir jo priežiūrą, sąlyginai atpinga kub. m. vandens kaina, nes išauga vartojamo vandens kiekis (sumažėja vagystės) ir įmonės su tomis pačiomis sąnaudomis patiekia daugiau vandens.

Elektros energetikos sektoriuje vartotojai skundėsi dėl elektros tiekimo kainų ir tarifų taikymo, elektros tiekimo nutraukimo ir atnaujinimo. Daug diskutuota dėl ūkininkams taikomų elektros energijos tarifų. Ūkininkai, iš kolūkių išsipirkę sandėlius, kitus pastatus, paveldėjo ir didžiulius elektros energijos pajėgumus, kuriuos derliaus nuėmimo metu išnaudoja vidutiniškai tik apie 4 proc., likusieji elektros energijos pajėgumai yra saugomi

ir nenaudojami. Problema atsirado tada, kai šalia buvo statomi nauji pastatai ir savininkai kreipėsi į skirstomuosius tinklus dėl jų prijungimo prie elektros tinklo. Skirstymo įmonės, atlikusios tyrimą, matė, kad tinklas atlaikytų naujų vartotojų prijungimą, tačiau jeigu senieji vartotojai staiga paleistų visus savo mechanizmus ir pareikalautų maksimalios galios tiek, kiek jiems tai priklauso pagal sudarytas sutartis, tinklas neatlaikytų. Liko spręsti klausimą, ar didinti investicijas į tinklą, ar skatinti verslą atsisakyti perteklinių galių ir taip efektyviau išnaudoti esamą tinklą bei sumažinti išlaidas. Įvedus dvinarį tarifą, vartotojas yra suinteresuotas efektyviau išnaudoti iš skirstomųjų tinklų užsisakytą elektros energijos galią.

Jau keletą metų visi nebuitiniai vartotojai už elektros energiją atsiskaito dvinariu tarifu: už turimą instaliuotą galią ir sunaudotas kilovatvalandes. Ūkininkams kurį laiką buvo taikomos nuolaidos. Siekiant, kad pereinamuoju laikotarpiu ūkininkai atsisakytų turimų perteklinių galių, jie mokėjo tik už sunaudotas elektros energijos kilovatvalandes. Tačiau nuo 2008 metų skirstomųjų tinklų įmonėms paskelbus, kad ūkininkai mokės kaip ir visos verslo įmonės, kilo didžiulis nepasitenkinimas, nors žemės ūkio bendrovės, dirbdamos toje pačioje rinkoje, jau seniai atsiskaito už elektrą dvinariu tarifu. Tiek AB Rytų skirstomieji tinklai, tiek AB „VST“ sutiko ūkininkams dar metus papildomo laiko suteikti pasirengti efektyviau naudotis elektros skirstomaisiais tinklais.

Gamtinių dujų sektoriuje vartotojai daugiausia nerimavo, ar pagrįstai nuo 2008 m. sausio 1 d. didės kainos buitiniams vartotojams. Gyventojams paaiškinta, kad tokį kainų šuolį nulėmė maždaug 2 kartus padidėjusi dujų importo kaina. Dujų importo kaina yra siejama su mazuto kainomis tarptautinėje rinkoje. Mazuto kaina 2007 m. lapkričio mėn., palyginti su 2007 m. sausio mėn., padidėjo nuo 238,64 JAV dolerio iki 477,76 JAV dolerio už toną, t. y. 2 kartus. Be to, nuo 2006 m. liepos 1 d. buitiniams vartotojams buvo taikytos gamtinių dujų pardavimo kainos, į kurias buvo įskaičiuota 432 Lt/tūkst. m³ dujų importo kaina. Įskaičiuotos importo kainos dydis nesikeitė ir 2007 metais, nors jau 2007 m. lapkričio mėn. AB „Lietuvos dujos“ dujas iš AAB „Gazprom“ pirko už 630 Lt/tūkst. m³, t. y. 46 proc. didesne kaina. Palyginus visas gamtinių dujų kainas dedamąsias, nustatyta, kad 92 proc. viso kainos padidėjimo sudaro dujų importo kainos augimas.

Komisija nuolat informuoja vartotojus, kad visi suinteresuoti elektros, dujų, šilumos, vandens kainų nustatymu, jų pagrįstumu būtinosiomis sąnaudomis, gali dalyvauti Komisijos posėdžiuose, pareikšti pastabas bei teikti pasiūlymus. Išsamią posėdžio medžiagą galima rasti Komisijos tinklalapyje.

7.2. Informacinė veikla

Komisijos nariai ir valstybės tarnautojai aktyviai dalyvavo įvairiuose renginiuose, susijusiuose su vartotojų mokymu, jiems reikalingos informacijos pateikimu, vartotojų teisių gynimo problemų nagrinėjimu. Dalyvauta Nacionalinės dujų, elektros ir šilumos vartotojų gynimo lygos organizuotame seminare Panevėžio zonos vartotojams (2007 m. sausio mėn.), kur pranešimus skaitė Komisijos Vandens ir Šilumos skyriaus darbuotojai. 2007 m. kovo mėn. Komisijos Licencijų skyriaus darbuotojai dalyvavo Seime surengtoje konferencijoje „Vartotojų teisės Lietuvoje“, skirtoje Europos vartotojų dienai pažymėti. Buvo pristatytas pranešimas „Vartotojų interesų gynimas energetikos sektoriuje“.

Komisija dalyvauja Vyriausybės patvirtintame Valstybinės vartotojų teisių apsaugos

2007 - 2010 metų strategijos įgyvendinimo priemonių plane: Šilumos skyriaus vedėjo pavaduotojas J. Mockevičius yra Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos prie Teisingumo ministerijos Vartotojų teisių apsaugos komisijos narys.

2007 metų rudenį visuomenei sunerimus dėl galimo elektros energijos kainų didėjimo, Komisija surengė mokomąjį seminarą vartotojus ginančioms organizacijoms bei žiniasklaidai ir aptarė elektros energijos tiekimo, perdavimo, skirstymo paslaugos, galutinės kainos vartotojams sudedamąsias dalis, kainų skaičiavimo principus. Vartotojai bei žurnalistai turėjo galimybę neformalioje aplinkoje užduoti Komisijos specialistams klausimus apie elektros energijos kainodarą, kainų diferencijavimo principus. Renginio dalyviai išreiškė norą, kad ir toliau Komisija tęstų mokomųjų – pažintinių renginių organizavimą kitais reguliuojamų sektorių aktualiais klausimais.

Lapkričio mėn. Lietuvos profesinė sąjunga “Solidarumas”, Lietuvos darbo federacija ir Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija visoje Lietuvoje organizavo piketus prieš kainų didinimą. Komisijos specialistai priėmė piketuotojus, iš klausė jų nuogastavimus dėl nepagrįsto kainų didėjimo, paaiškino, kokiais principais yra skaičiuojamos kainos ir kad didžiausią įtaką kainų augimui turi žymiai šoktelėjusios kuro kainos.

Lietuva kaip ir kitos Europos Sąjungos šalys nuo 2007 m. liepos 1 d. atvėrė elektros energijos ir gamtinių dujų rinkas. Visi vartotojai, tarp jų ir gyventojai, igijo teisę pasirinkti elektros energijos ir gamtinių dujų tiekėjus. Siekiant apie šią galimybę tinkamai informuoti gyventojus, 2007 m. birželio mėn. Komisija kartu su ES institucijomis parengė ir išplatino per Lietuvos vartotojų teisių apsaugos tarnybą, Lietuvos savivaldybių asociaciją bei elektros energiją ir gamtines dujas tiekiančias įmones 300 plakatų, informuojančių vartotojus apie jų teisę rinktis šių paslaugų tiekėjus. Be to, Komisija parengė ir savo interneto tinklalapyje vartotojams paskelbė informaciją apie elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų atvėrimą ir galimybę bei teisę rinktis paslaugų tiekėjus šiuose sektoriuose.

2007 metais Komisija paminėjo veiklos dešimtmetį. Šia proga vasario mėnesį buvo surengta tarptautinė konferencija “Lietuvos ir kaimyninių šalių energetikos reguliuotojų veiklos patirtis ir perspektyvos”. Konferencijoje dalyvavo ir pranešimus skaitė Latvijos, Estijos, Lenkijos energetikos reguliuotojai, Lietuvos energetikos ekspertai. Išsamią apžvalgą “Energetikos reguliuotojų statuso ir funkcijų ES šalyse ir Lietuvoje palyginamoji studija bei rekomendacijos energetikos teisės bazės tobulinimui” pristatė VŠĮ “Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai”.

Komisija, pristaciusi metinę veiklos ataskaitą Lietuvos Respublikos Prezidentui, Seimui ir Vyriausybei, gegužės mėn. organizavo viešą jos aptarimą kartu su vartotojus ginančiomis organizacijomis, valstybės institucijomis, reguliuojamomis įmonėmis, žiniasklaidos atstovais. Šio renginio metu dalyvių buvo prašoma įvertinti Komisijos reikšmingesnius metų darbus, pareikšti nuomonę dėl Komisijos veiklos perspektyvų. Tai vienas iš metinių renginių, kuriame susitinka skirtingiems interesams atstovaujančios grupės, bet kartu bandoma ieškoti bendro sutarimo arba bent jau išsakyti savo nuomonę tam tikrais aktualiais klausimais.

Komisija daug dėmesio skiria tinklalapio www.regula.lt, kaip vienam iš visuomenės informavimo instrumentų, plėtojimui. Per dieną Komisijos tinklalapį aplanko apie 700 interesantų. Interesantai turi galimybę internetu Komisijos specialistams užduoti klausimus. Jeigu atsakymo pateikimui nereikia detalesnio tyrimo ar duomenų, atsakingi Komisijos darbuotojai interesantui atsako elektroniniu laišku. Itin daug gerų atsiliepimų iš vartotojų sulaukta dėl tinklalapyje skelbiamų Komisijos posėdžių darbotvarkių bei

svarstomos medžiagos, taip pat rengiamų teisės aktų projektų. Visi besidomintys svarstomais klausimais asmenys gali dalyvauti Komisijos posėdyje be išankstinio pranešimo ir pareikšti savo nuomonę bei pastabas.

7.3. Tarptautinis bendradarbiavimas

2007 metais toliau buvo plėtojamas bendradarbiavimas su tarptautinėmis organizacijomis. Komisija yra aktyvi Europos energetikos reguliuotojų tarybos (CEER) ir Regioninės energetikos reguliuotojų asociacijos (ERRA) narė. Pagrindinis visuomeninės organizacijos CEER tikslas – derinti bendras Europos Sąjungos energetikos reguliuotojų pozicijas ir teikti siūlymus energetikos klausimais Europos Komisijai. ERRA telkia daugiau dėmesio mokymo programoms: organizuoja savaitės mokymus įvairių sričių specialistams, rengia Vasaros mokyklą pradedantiesiems energetikos reguliuotojams, specialūs kursai vyksta naujai paskirtiems Komisijos nariams. Komisijos galimybės dalyvauti tarptautiniuose renginiuose riboja finansiniai ištekliai, todėl tenka dažnai atsisakyti svarbių ir įdomių seminarų, diskusijų užsienio šalyse.

8. Komisijos darbo organizavimas

8.1. Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos uždaviniai, funkcijos, organizacinė struktūra ir darbuotojai

Per dešimtmetį keitėsi Komisijos veiklą reglamentuojantys teisės aktai, Komisijos nariai, darbuotojai, organizacinė valdymo struktūra. Komisija visada siekė tapti savarankiška, šiuolaikiška, atitinkantį Europos Sąjungos šalių, turinčių geriausias energetikos rinkos reguliavimo tradicijas bei organizacijas, institucija.

2007 metais keitėsi Komisijos sudėtis. Lietuvos Respublikos Prezidentas 2007 m. rugsėjo 18 d. dekretu Nr. 1K-1116 „Dėl Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos pirmininko ir narių skyrimo“ Komisijos pirmininku penkeriems metams paskyrė Virgilijų Poderį, nariais: Daną Janulionį ir Žilviną Klimką – penkeriems metams, Joną Grigą bei Rimantą Aloyzą Lukoševičių – trejiems metams.

Komisijos veiklą reglamentuoja Energetikos įstatymas, Elektros energetikos įstatymas, Gamtinių dujų įstatymas, Šilumos ūkio įstatymo pakeitimo įstatymas, Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, Kainų įstatymas, Kelių transporto kodeksas, Geležinkelio transporto kodeksas, Vidaus vandenų transporto kodeksas, Vyriausybės patvirtinti Komisijos nuostatai. Pagrindinis Komisijos uždavinys yra prižiūrėti elektros energijos, gamtinių dujų, šilumos ir vandens ūkio rinkas įstatymų nustatyta tvarka.

Siekdami pagerinti Komisijos administracijos valdymą bei atsižvelgdami į Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaitos „Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos veikla“ išvadas ir rekomendacijas, Komisijos nariai kartu su administraci-

jos darbuotojais 2007 metų ketvirtą ketvirtį ne kartą svarstė institucijos valdymo organizavimo klausimus. Komisija 2008 metų pradžioje patvirtino naują valdymo struktūrą (žr. Priedą). Išaugus teisinio darbo apimtims buvo įkurtas specializuotas Teisės skyrius. Licencijų skyrius buvo reorganizuotas į Kontrolės skyrių, licencijų išdavimo funkcija perduota šakiniams skyriams. Vietoj Visuomenės informavimo skyriaus buvo įsteigtas Bendrųjų reikalų skyrius, o vietoj Ūkio poskyrio - Ūkio tarnyba. Reorganizacijos metu taip pat buvo įsteigti Transporto bei Finansų skyriai, peržiūrėti skyrių nuostatai, patikslintos kai kurių skyrių bei darbuotojų funkcijos. Pažymėtina, kad Komisijos nariai de jure pasiskirstė kuruojamos veiklos sritimis.

Ataskaitinių metų pabaigoje Komisijoje dirbo 48 darbuotojai (26 moterys ir 22 vyrai): 5 valstybės pareigūnai, 39 valstybės tarnautojai ir 4 darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis. Iš 43 Komisijos administracijos darbuotojų 41 turi aukštąjį universitetinį arba jam prilygintą išsilavinimą (95%).

2007 m. gruodžio mėnesį pagal profesinį išsilavinimą Komisijos administracijos darbuotojai buvo pasiskirstę taip:

- ekonomika – 15 (35%);
- technologijos mokslai – 11 (25%);
- teisė – 8 (19%);
- vadyba ir verslo administravimas – 3 (7%);
- humanitariniai ir socialiniai mokslai – 3 (7%);
- matematika – 1 (2%);
- kitas išsilavinimas – 2 (5%).

Keturi Komisijos administracijos darbuotojai turi po du aukštojo mokslo diplomus, vienas studijuoja doktorantūroje.

Per 2007 metus konkurso būdu į darbą Komisijoje buvo priimti 4 valstybės tarnautojai. Iš darbo savo noru išėjo 5 valstybės tarnautojai. 2007 metais Komisija į darbą priėmė 4 pakaitinius valstybės tarnautojus, iš kurių vienas buvo atleistas. Pagal darbo sutartis į darbą Komisijoje buvo priimti 2 darbuotojai, atleisti 4 darbuotojai.

8.2. Darbo organizavimas, kvalifikacijos kėlimas, finansavimas ir lėšų panaudojimas

Komisijos veiklos organizavimą nustato darbo reglamentas. Komisijos darbui vadovauja Komisijos pirmininkas. Kiekvieną savaitę organizuojami Komisijos narių bei skyrių vedėjų pasitarimai, kuriuose įvertinami per savaitę atlikti bei aptariami kitos savaitės darbai. Pasitarimų metu nusprendžiama, kokius klausimus būtina išnagrinėti tarptarptuosiuose Komisijos posėdžiuose, galbūt reikia organizuoti viešuosius svarstymus. Komisijos ir administracijos darbuotojų išanalizuoti klausimai teikiami viešajam Komisijos posėdžiui. Komisija viešus posėdžius paprastai organizuoja ketvirtadieniais. Uždari Komisijos posėdžiai organizuojami Komisijos vidaus darbo organizavimo klausimais arba kai to reikalauja įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios konfidencialios informacijos naudojimą.

Per 2007 metus įvyko 53 viešieji Komisijos posėdžiai, kuriuose buvo priimti 148 Komisijos nutarimai bei 317 protokolinių sprendimų. Komisijos priimti nutarimai skelbiami interneto tinklalapyje www.regula.lt. Nuo 2008 metų Komisijos tinklalapyje galima

rasti ir posėdžių protokolus.

Per 2007 metus Komisijos posėdžiuose buvo apsvastyta 317 klausimų, iš kurių 172 teikė Šilumos skyrius. Geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo klausimus Komisija svarstė 53 kartus, 32 klausimus teikė Dujų skyrius, kiek mažiau (17) - Elektros skyrius.

Organizuojant kvalifikacijos tobulinimą, didelis dėmesys yra skiriamas specialiųjų profesinių žinių bei administracinių ir vadybinių įgūdžių tobulinimui. Daugelis Komisijos darbuotojų savo profesines žinias tobulino dalyvaudami Finansų ministerijos mokymo centro, UAB „Ekonomikos mokymo centras“, UAB „Auditorių aljansas“, UAB „Vananta“ ir kitų mokymo įstaigų parengtose valstybės tarnautojų įvadinio bei tęstinio mokymo programose, Komisijoje organizuotose mokymo kursuose „Įmonės finansai ir jų analizė“. Du darbuotojai kėlė kvalifikaciją nuotoliniu būdu baigdami Regioninės energetikos reguliuotojų asociacijos (ERRA) kursus, vienas darbuotojas dalyvavo ERRA bei Centrinio Europos Universiteto (CEU) organizuojamuose vasaros mokyklos mokymuose.

Specialiosios žinios taip pat gilinamos dalyvaujant konferencijose ir seminaruose užsienyje. 2007 metais 15 Komisijos darbuotojų buvo sudarytos galimybės dalyvauti tarptautiniuose seminaruose ir konferencijose. 2007 metais Komisijos darbuotojai profesines žinias tobulino Rygoje vykusiuose Latvijos komunalinių paslaugų komisijos veiklos ir finansavimo principų aptarime bei Baltijos elektros miniforume, Kijeve vykusioje konferencijoje-seminare elektros energijos tiekimo patikimumo ir paslaugų kokybės klausimais, Prahoje surengtoje konferencijoje „Perdavimas ir skirstymas Europoje 2007-aisiais“, Talline vykusiuose Baltijos dujų rinkos ir elektros rinkos miniforumuose, Madride organizuotame Europos dujų reguliuotojų forume, Paryžiuje vykusioje konferencijoje „Gyventojų informavimas: geriausios praktikos ir patirties pasidalinimas“, Briuselyje surengtoje konferencijoje, skirtoje regioninių energijos rinkų veiklos ir perspektyvų klausimams spęsti, Florencijoje vykusiame Europos energetikos reguliavimo forume, Kopenhagoje vykusiame kongrese „Kogeneracija, centralizuotai teikiama šiluma ir vėdinimas: kurkime ateitį“, Kijeve vykusioje konferencijoje „Centralizuoto šildymo reformos Europoje ir Eurazijoje: patirtis ir ateities perspektyvos“, Herceg Novy vykusioje konferencijoje „Geriausios vandens ūkio valymo praktikos, finansų ir veiklos tobulinimas“, Jūrmaloje vykusioje konferencijoje vandentvarkos ūkio eksploatavimo ir kainodaros klausimais, Florencijoje vykusiame seminare „Transporto tarifai ir investicijų grąža“, Lenkijoje, Augustave dalijosi daugiabučių namų renovavimo patirtimi.

Komisijos darbuotojai aktyviai dalyvavo ir kituose su energetikos sektoriumi susijusiuose renginiuose.

Komisija yra ERRA narė. Trys Komisijos darbuotojai yra šios asociacijos Teisinio reguliavimo, Licencijavimo/Konkurencijos ir Tarifų/kainodaros komitetų nariai.

Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija vykdo energetikos ir vandens sektorių kainų reguliavimo bei rinkos priežiūros programą, finansuojamą iš valstybės biudžeto. Šios programos vykdymui Lietuvos Respublikos 2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu Komisijai skirti 3499 tūkst. Lt asignavimų, iš jų darbo užmokesčiui - 2106 tūkst. Lt, turtui įsigyti - 180 tūkst. Lt. Padidėjus minimaliai mėnesinei algai, Vyriausybė Komisijai papildomai skyrė 0,6 tūkst. Lt darbo užmokesčiui ir 0,2 tūkst. Lt soc. draudimo įmokoms. 2007 metais Komisijos biudžetą sudarė 3499,8 tūkst. Lt valstybės biudžeto asignavimų. Visoms Komisijos nustatytoms funkcijoms vykdyti, palyginti su Lietuvos analogiškais institucijomis, finansavimas nėra pakankamas.

2007 metais buvo gauta 3499,2 tūkst. Lt asignavimų arba 99,98 % patvirtintų asignavimų.

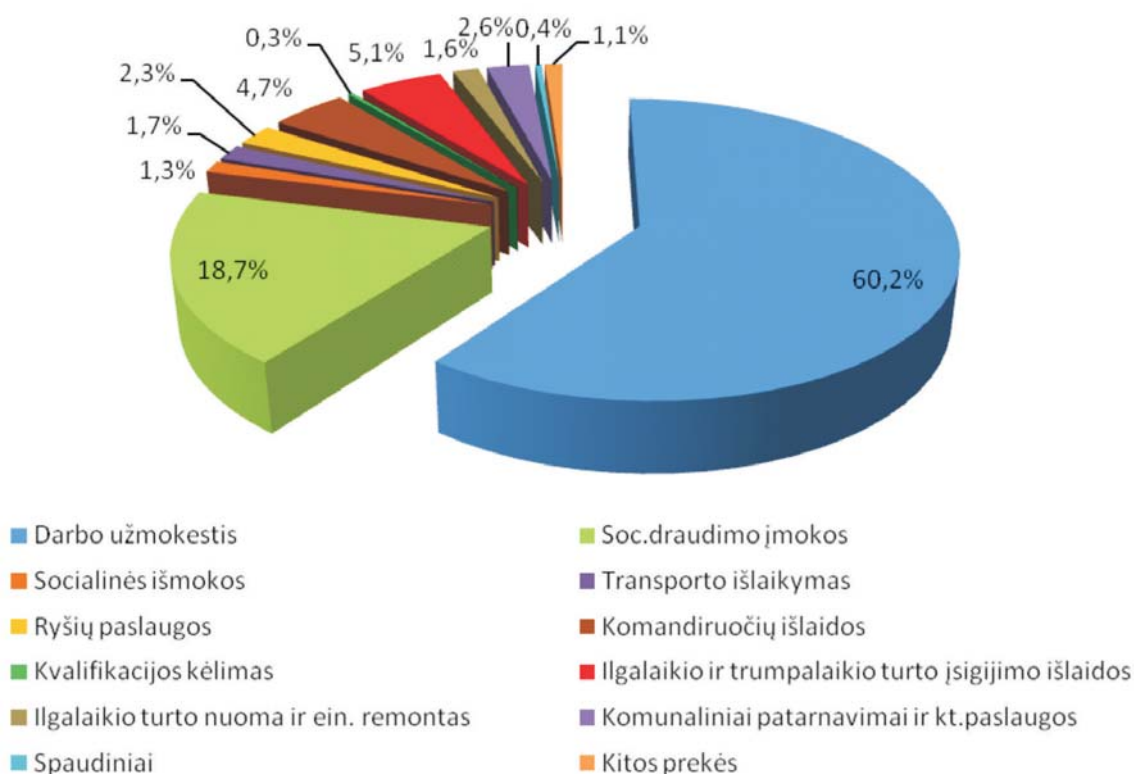
Siekiant užtikrinti Komisijos veiklos efektyvumą bei tinkamą administravimo funkcijų vykdymą, periodiškai peržiūrimi pareigybių aprašymai, steigiamos naujos ir naikinamos laisvos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, pareigybės. 2007 metų pabaigoje Komisijoje buvo užimti 48 etatai.

Komisijos nariai ir valstybės tarnautojai, vykdydami rinkos priežiūros ir kontrolės funkcijas, kėlė kvalifikaciją, dalyvavo organizuojamose konferencijose bei seminaruose, atliko prižiūrimų įmonių patikrinimus. Tarptautinių reguliuotojų organizacijų nario mokesčiui sumokėti bei kitiems minėtiems tikslams 2007 metais išleista 174,0 tūkst. Lt.

2007 metais Komisijos veiklos dešimtmečiui paminėti buvo išleistas lankstinukas „Valstybinei kainų ir energetikos kontrolės komisijai – dešimt metų“, išleista 2006 metų veiklos ataskaita lietuvių ir anglų kalbomis, ataskaita ES apie Lietuvos elektros ir gamtinių dujų rinkas, prenumeruota užsienio bei respublikinių spaudinių, įsigyta specialiosios literatūros.

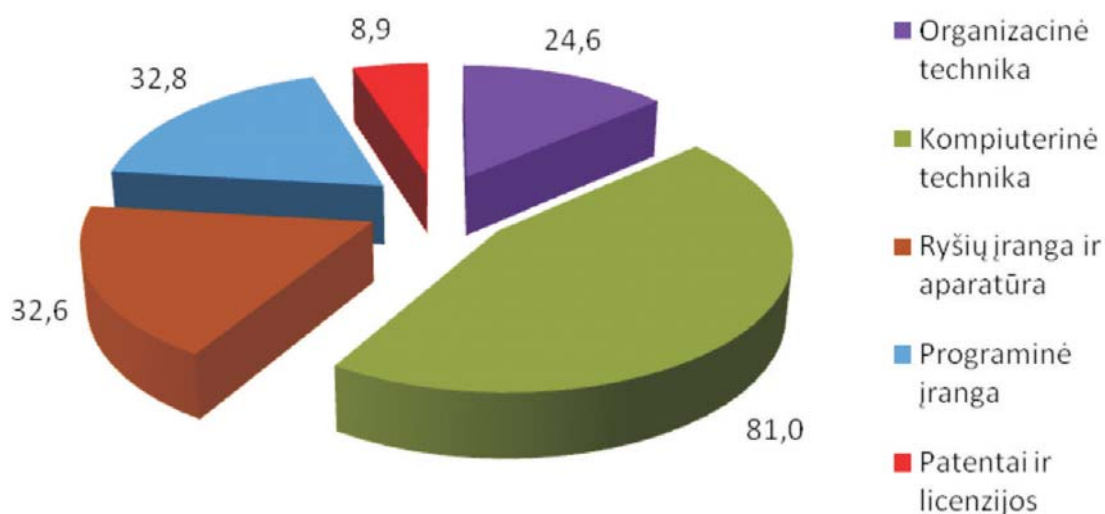
Trūkstant administracinių patalpų, Komisija, norėdama užtikrinti tinkamas darbuotojų darbo sąlygas, dalį patalpų nuomojasi iš Vilniaus miesto savivaldybės. 2007 metais tam išleista 40,3 tūkst. Lt.

51 pav. Komisijos lėšų panaudojimas 2007 m.

2007 metais Komisija ilgalaikio turto įsigijimui parengė investicijų projektą „Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos kompiuterių, programinės įrangos ir organizacinės technikos atnaujinimas 2007 metais“ ir iš valstybės biudžeto asignavimų įsigijo turto už 179,9 tūkst. Lt. Kompiuterinės programinės įrangos bei jų licencijų įsigyta už 41,8 tūkst. Lt, kompiuterinės ir ryšių įrangos - už 138,1 tūkst. Lt. Iš lėšų, gautų pardavus Komisijai priklausančią turtą aukcionuose, pagal Komisijos pirmininko patvirtintą sąmatą, įsigyta ilgalaikio turto – baldų, už 3,1 tūkst. Lt. Iš viso ataskaitiniais metais ilgalaikio materialiojo ir nematerialiojo turto įsigyta už 183 tūkst. Lt.

52 pav. Naujai įsigytas turtas 2007 m., tūkst. Lt

Ataskaitinio laikotarpio pabaigoje Komisijos balanse buvo 1031,6 tūkst. Lt vertės ilgalaikio materialiojo turto, 129,1 tūkst. Lt – nematerialiojo turto, 90,6 tūkst. Lt - trumpalaikio materialiojo turto ir 4,7 tūkst. Lt vertės atsargų.

**Įmonių veiklos vertinimo finansiniai rodikliai
buvo apskaičiuoti:**

1. bendrasis pelningumas (bendrasis pelnas/pardavimai) proc.;
2. grynas pelningumas (grynasis pelnas/pardavimai) proc.;
3. turto pelningumo rodiklis (grynasis pelnas/visas turtas) proc.;
4. veiklos pelningumas (veiklos pelnas/pardavimai) proc.;
6. veiklos pelningumas*(veiklos pelnas+nusidėvėjimas/pardavimai) proc.;
7. bendrojo trumpalaikio mokumo koeficientas (trumpalaikis turtas/trumpalaikiai įsipareigojimai);
8. greitojo arba kritinio padengimo koeficientas
(trumpalaikis turtas-atsargos/ trumpalaikiai įsipareigojimai);
9. ilgalaikių skolų koeficientas (ilgalaikiai įsipareigojimai/turtas);
10. skolos lygis (skola/ akcininkų nuosavybė) proc., koef.;
11. skolos koeficientas (įsipareigojimai/turtas);
12. viso turto apyvartumas (pardavimai/visas turtas);
13. ilgalaikio turto apyvartumas (pardavimai/ilgalaikis turtas);
14. veiklos sąnaudos pardavimuose* proc.;
15. EBIDTA (pelnas prieš mokesčius, palūkanas ir nusidėvėjimą) mln. Lt, proc.;
16. skola/akcininkų nuosavybė (visi įsipareigojimai/ nuosavybė) koef.;
17. likvidumo koeficientas (trumpalaikis turtas/trumpalaikiai įsipareigojimai)
koef.;
18. nuosavybės grąža (grynasis pelnas/ nuosavybė) proc.;
19. turto grąža (grynasis pelnas/turtas) proc.

* *Be nusidėvėjimo*

VALSTYBINĖS KAINŲ IR ENERGETIKOS KONTROLĖS KOMISIJOS STRUKTŪRA

